

รายงานการวิจัย
การศึกษาแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

นายสมมาตร ผลเกิด

สนับสนุนการวิจัยโดย
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กรกฎาคม 2536

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง "การศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกะสังจังหวัดบุรีรัมย์" สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากหน่วยงานราชการ และบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน ขอขอบคุณ อาจารย์นำส่ง ทรงวัฒนสิน อาจารย์ชัยเกษม ขจรเกียรติวัฒนา คณาจารย์นักเรียน โรงเรียนกระสังพิทยาคมทุกคนที่มีส่วนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาการสำรวจ ขุดค้นและเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณกรมศิลปากรที่กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยทำการขุดค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์สัมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณนายยอด นิเรียงรัมย์และครอบครัวเจ้าของที่ดินซึ่งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยการอนุญาตให้ผู้วิจัยทำการขุดค้นทางโบราณคดีในครั้งนี้ขอบคุณกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านเมืองไผ่ทุกคนที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการให้ข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในทุกเรื่องอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านเมืองไผ่ที่เอื้อเฟื้อที่พักแก่ผู้วิจัยและคณะขุดค้นจนดำเนินการแล้วเสร็จ นอกจากนี้ยังมีผู้ไม่สามารถกล่าวชื่อนานในที่นี้ได้ทั้งหมดผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

สมมาตร ผลเกิด

กรกฎาคม ๒๕๓๖

ชื่อเรื่อง	การศึกษาแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ อำเภอกะรัง จังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อผู้วิจัย	นายสมมาตร ผลเกิด ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	เมษายน 2535 - มีนาคม 2536
แหล่งเงินทุน	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

บทคัดย่อ

การขุดค้นชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ทำให้ได้หลักฐานทางโบราณคดีและข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากจึงทำให้ทราบได้ว่าชุมชนโบราณแห่งนี้เคยมีคนเข้ามาอยู่อาศัยทับซ้อนกันอย่างน้อย 3 ระยะก่อนที่คนรุ่นปัจจุบันจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนแห่งนี้กล่าวคือ

ระยะแรก เริ่มต้นตั้งแต่ปลายยุคโลหะซึ่งร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงยุคปลาย (ราวพุทธศตวรรษที่ 3-8) และมีการอยู่อาศัยสืบต่อกันมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวชุมชนแห่งนี้ได้ผลิตอาวุธ สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและเครื่องประดับต่างๆขึ้นใช้อันได้แก่ ขวานหิน ขวานเหล็ก ขวานสำริด ภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ กำไลแก้ว กำไลสำริดและลูกปัดดินเผา เป็นต้น

ระยะที่ 2 เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น (ราวพุทธศตวรรษที่ 12-14) ในระยะนี้กิจกรรมด้านโลหะซึ่งมีรูปแบบสืบต่อมาจากระยะแรก มีการพัฒนารูปแบบงดงามขึ้น ภาชนะดินเผาที่ผลิตในระยะนี้มีเนื้อละเอียดและผิบบางขึ้นมีการตกแต่งด้วยลายเขียนสีเคลือบน้ำโคลนและลายเชือกทาบเผาจากเตาเผา กลางแจ้ง ระยะนี้ชุมชนโบราณแห่งนี้นิยมปลงศพด้วยการนำไปบรรจุลงในไหแล้วฝัง ในตอนปลายๆของระยะนี้ อิทธิพลทางอารยธรรมจากอินเดียเริ่มแพร่หลายเข้ามาสู่ชุมชน

ระยะ 3 ในช่วงนี้เครื่องใช้ที่ทำจากเหล็กและสำริดยังคงปรากฏอยู่ ภาชนะดินเผาที่ปรากฏก็มีหลายแบบแต่ที่พบมากที่สุดคือภาชนะสีขาวยาวและภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาลดำที่ผลิตจากเตาเผาในเขตอำเภอบ้านกรวด อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-18 ประเพณีการฝังศพได้เปลี่ยนจากการฝังศพครั้งที่ 2 (Secondary burial) มาเป็นแบบแบบเผาแล้วเก็บอัฐิไปบรรจุลงในภาชนะดินเผาขนาดเล็กตามแบบประเพณีนิยมของพุทธศาสนิกชนในนิกายเถรวาท

ปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัยติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนานที่แหล่งโบราณคดีแห่งนี้คือทำเลที่ตั้งเหมาะสม สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอยู่ในเส้นทางคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวกและใกล้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

Title : A study on the Archaeological
 at Ban Muangphai Krasang District.
 Buriram Provinc

Reseaeher : Mr Sommatra Pholkerd

Place of work : Department of History
 Faculty of Humanities and Social Sciences
 Rajabhat Institute Buriram 31000

Abstract

Researches on archaeological site at Ban Muang Phai resulted on an increase of archaeological evidences making onc to know that this "ancient" community survived through at least three periods of people living in the community prior to the present time.

Period I Beginning at the late Metal Age (just the same age as late Ban Chiang) around the 3nd - 8th Buddhist century saw the continuation of living until the early times of the historical ages. During this period weapons like axes Pottery used in daily life, ornaments were made.

Period II This period began at the turning point to the ealy times of the historical ages (the 12th - 14th Buddhist century) which revealed a development of metal works from the

first period. Potteries produced during this period had a neat pattern- More beautiful than those done during period I which mixed with the use of color and drawing. Those who passed away in the community were put in a jar before burial, Indian civilization began to spread through this community in late Period II.

Period III There existed the use of iron and bronze product. Potteries seemed to have more patterns and types; most of which found were white and dark brown ones found in Bam Kruat District, Lahansai District, Buriram Province during the 16th - 18th Buddhist century. Rites concerning the death had changed to cremation ceremony that putting bones in a jar before burial. This is a practice of the Ravada Buddhism.

It should be noted that there are favorable factors that helped this community to survive for a long period of time. There are favorable location communication lines to surrounding areas, and an abundance of natural resources.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายของการขุดค้น	2
เป้าหมายในการดำเนินงาน	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขั้นตอนในการปฏิบัติงานขุดค้น	4
การสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดี	5
สภาพภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาและผลการขุดค้น	11
สภาพภูมิศาสตร์	11
ผังเมือง	12
ตำนานเมือง	12
ความเป็นอยู่ของประชาชนบ้านเมืองไม่	17
การศึกษาชั้นดิน	18
ผลการขุดค้น	21

	หน้า
บทที่ 3 การศึกษาภาชนะดินเผา	38
ความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา	38
การศึกษารูปแบบภาชนะดินเผา	39
เทคนิคการปั้น	46
อุณหภูมิในการเผา	51
บทที่ 4 บทวิเคราะห์	53
การตั้งถิ่นฐาน	53
ปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน	60
กิจกรรมด้านโลหะ	63
กิจกรรมด้านภาชนะดินเผา	65
กิจกรรมด้านประเพณีการปลงศพ	68
วัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน	70
บทที่ 5 บทสรุป	74
ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม	78
แผนที่ แผนที่ ภาพประกอบ	80

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและปัญหา

อำเภอกระสังเคยเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ดังจะเห็นได้จากมีการค้นพบโบราณวัตถุ-สถานเป็นจำนวนมาก เช่น เครื่องปั้นดินเผา รูปเคารพทางศาสนาและผังเมืองรูปวงกลมมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ พบกระจายอยู่ทั่วไปตามชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอกระสัง หลักฐานเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันถึงความสำเร็จทางด้านวัฒนธรรมของบรรพชนเมื่อครั้งอดีต

แต่ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดทำการศึกษาวิจัยเรื่องรวบรวมข้อมูลเรื่องราวประวัติความเป็นมาของอำเภอกระสังไว้ให้ชุมชนและผู้สนใจได้ศึกษา กอรปแหล่งโบราณคดีอันอุดมไปด้วยโบราณศิลปวัตถุเหล่านั้นกำลังถูกภัยคุกคามอย่างหนักจากบรรดานักล่าสมบัติ นับวันได้ขยายขอบเขตออกเป็นวงกว้าง

ดังนั้นผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ที่จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐานทางโบราณคดี ในพื้นที่อำเภอกระสังให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเหล่านั้นจะถูกทำลายลงจนไม่มีหลักฐานเหลือไว้ให้ชุมชนได้ศึกษา

เพื่อให้การศึกษามีข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ จึงได้ขออนุญาตกรมศิลปากรทำการขุดตรวจสอบที่ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ความมุ่งหมายของการขุดค้น

- 2.1 เพื่อรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีมาอนุรักษ์ไว้ก่อนที่หลักฐานเหล่านั้นจะถูกทำลาย
- 2.2 เพื่อรวบรวมหลักฐาน ข้อมูลทางโบราณคดีมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 2.3 เผยแพร่งานวิชาการด้านโบราณคดีให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เป้าหมายในการดำเนินงาน

- 3.1 ดำเนินการขุดค้นชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่จำนวน 2 หลุม
- 3.2 ได้หลักฐานทางโบราณคดีและข้อมูลใหม่มาใช้ประโยชน์ในการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 3.3 ได้หนังสือประวัติศาสตร์โบราณคดีท้องถิ่นเผยแพร่ต่อสาธารณชน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ทางตรง
 - 4.1.1. ได้หลักฐานทางโบราณคดีและข้อมูลใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา
 - 4.1.2. ได้ทราบประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของคนในอดีต
 - 4.1.3. ได้หนังสือประวัติศาสตร์ โบราณคดีท้องถิ่นเผยแพร่ต่อสาธารณชน

4.2 ทางอ้อม

4.2.1 เป็นแนวทางในการศึกษาชุมชนโบราณแหล่งอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

4.2.2 เป็นการกระตุ้นให้คนทั่วไปตื่นตัวและตระหนักถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์

โบราณศิลปวัฒนธรรมของชาติ

4.2.3 ทำให้คนในชาติและคนในท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในชาติและท้องถิ่น
ของตน

4.2.4 มีส่วนช่วยในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น
และระดับชาติ

5. คณะผู้ปฏิบัติงาน

ว่าที่ร้อยตรี สุเทพ บุตรกันหา	ผู้อำนวยการชุดค้น
นายนำส่ง ทรงวัฒนสิน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการชุดค้น
นายสมมาตร ผลเกิด	ผู้ควบคุมการชุดค้น
นายชัยเกษม ขจรเกียรติวัฒนา	ผู้ช่วยผู้ควบคุมการชุดค้น
นางสาวสมศรี โตประโคน	สวัสดิการ
นางสาวมลิวรรณ เครือนิล	สวัสดิการ
นายอนุพงศ์ วิจันทมข	ผู้ชุดค้น
นายประสัน ผิวคำ	ผู้ชุดค้น
นายธนากร แก้วยก	ผู้ชุดค้น
นายวรวิทย์ ประภาณิล	ผู้ชุดค้น
นายสามารถ สายบุตร	ผู้ชุดค้น
นายมนตรี ส้ารวจจิตร	ผู้ชุดค้น

นายพงษ์เทพ สุตตรง	ผู้ขาดค้น
นายสมสัน นาเวชรัมย์	ผู้ขาดค้น
นายเสน่ห์ โกยรัมย์	ผู้ขาดค้น
นายบุญยืน กิรัมย์	ผู้ขาดค้น
นายธีระศักดิ์ สมคิด	ผู้ขาดค้น
นางสาวชญญาภรณ์ นิ่งไพศาล	ผู้ขาดค้น
นางสาวทัศนีย์ คณิงกล้า	ผู้ขาดค้น
นางสาวเกศิรินทร์ ก่อแก้ว	ผู้ขาดค้น
นางสาวจรรุวรรณ ทะเรรัมย์	ผู้ขาดค้น
นางสาวสินีนารถ วัฒนากาวรวงศ์	ผู้ขาดค้น
นางสาวพรพิมล ช่างชัย	ผู้ขาดค้น
นางสาวนารี เสมอภาค	ผู้ขาดค้น
นางสาวมยุรา นิคงรัมย์	ผู้ขาดค้น

6. ระยะเวลาดำเนินการ

เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2535 ถึง วันที่ 20 เมษายน 2535

รวมเวลา 15 วัน

7. ขั้นตอนในการปฏิบัติงานขาดค้น

7.1 สํารวจแหล่งโบราณคดีที่จะขาดค้นโดยละเอียด

7.2 ขออนุญาตเจ้าของผู้ถือครองที่ดิน

- 7.3 ขออนุญาตกรมศิลปากร
- 7.4 แจ้งเรื่องการขุดค้นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 7.5 วางผังหลุมขุดค้น
- 7.6 ทำการขุดค้นเก็บข้อมูลและหลักฐานที่ได้จากการขุดค้น
- 7.7 ทำการศึกษาชั้นดินทางวัฒนธรรม
- 7.8 วิเคราะห์หลักฐานที่ได้จากการขุดค้น
- 7.9 เขียนรายงานเผยแพร่

8. การสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดี

จากการสำรวจเนินดินก่อนการขุดค้นพบว่า ทิวทั้งเนินดินแห่งนี้มีเศษเครื่องปั้นดินเผาแตกหักตกอยู่ทั่วไป บางแห่งมีลานดินเผาขนาดใหญ่ซึ่งคาดว่าอาจเป็นลานเผาเครื่องปั้นดินเผาหลายแห่ง เศษสิ่งของเหล่านั้นนอกจากพวกภาชนะแล้วยังพบหินดู่ ตุ๊กตารูปสัตว์เครื่องเคลือบสีน้ำตาลดำ รวมอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนเนินดินยังได้พบข้าวสารสีดำบรรจุอยู่ในหม้อดินหลายใบ รวมทั้งได้เคยพบลูกปัดดินเผา ลูกปัดหินปรากฏร่วมด้วย

และตลอดทั่วทั้งเนินดินแห่งนี้มีตะกั่วของเหล็กอยู่ทั่วไปจากการพบเศษตะกั่วเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าจะต้องมีการถลุงแร่เหล็กต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน

ในปัจจุบันบนเนินดินนี้ทั้งหมดกลายเป็นที่อยู่อาศัย ผิวดินจึงถูกปรับให้ราบเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย จึงค่อนข้างยากที่จะเลือกสถานที่ที่ไม่ถูกทำลายหน้าดินเลยในการขุดค้น ในการขุดค้นครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ซึ่งอยู่ค่อนข้างมาทางทิศเหนือของเนินดินห่างจากรูปปั้นผู้ก่อตั้ง

ชุมชนเพียงเล็กน้อย พื้นที่บริเวณนี้หน้าดินยังไม่ถูกรบกวนมากนัก เนื่องจากเจ้าของที่ดินใช้เป็นที่พักอาศัยและพืชผักสวนครัวและผู้ถือครองที่ดิน (นายยอด นิเรียงรัมย์) ยินดีที่จะให้ใช้พื้นที่ในการขุดค้นเพื่อการศึกษา

8.1 การวางผังขุดค้น

เนื่องจากภายในชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ มีประชาชนเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น จึงวางผังขุดค้นอย่างคร่าวๆ โดยแบ่งผังเมืองออกเป็นสี่ส่วน โดยวางเส้นแกน (Baseline) ในแนวทิศเหนือ-ทิศใต้และทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก ให้แกนทั้งสองตัดกันที่จุดกึ่งกลางของตัวเมืองโบราณ แล้วปักหมุดเครื่องหมายไว้ เมืองโบราณจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน แต่ละส่วนเรียกชื่อตามทิศเวียนตามเข็มนาฬิกาคือ ส่วนที่ 1 ทิศตะวันออกเฉียงเหนือใช้อักษรย่อ NE ส่วนที่ 2 ทิศตะวันออกเฉียงใต้ใช้อักษรย่อ SE ส่วนที่ 3 ทิศตะวันตกเฉียงใต้ใช้อักษรย่อ NW ส่วนที่ 4 ทิศตะวันตกเฉียงเหนือใช้อักษรย่อ SW

การวางผังขุดค้นในครั้งนี้ได้วางผังเฉพาะส่วนที่ 4 (NW) เท่านั้น โดยกำหนดเอาจุดตายตัวของผังย่อย และแกนหลัก (Baseline) เป็นของตัวเองตามเขตย่อยนั้น ในเขตย่อยจะประกอบด้วยหลุมขุดค้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 2X4 เมตร เว้นทางเดินระหว่างหลุมขุดค้นด้านละ 50 เซนติเมตรเลือกขุดทดสอบ (Test pit) จำนวน 2 หลุมบริเวณบ้านของนายยอด นิเรียงรัมย์ กำหนดรหัสหลุมขุดค้นว่า NW(22-23) และ NW(34-35) เพราะบริเวณดังกล่าวมีลักษณะเด่นกว่าบริเวณอื่น ๆ คือ เป็นเนินกว้าง ร่องรอยการถูกรบกวนไม่มากนัก ทั้งยังปรากฏชั้นส่วนภาชนะดินเผาและลานดินที่ถูกไฟเผา มีปริมาณหนาแน่นกว่าบริเวณอื่น ๆ

สำหรับเส้นมาตรฐานสมมติ (Datum Line) ถือเอาฐานรูปปั้นเจ้าพ่อบัวหลวงซึ่งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน ความสูงระดับมาตรฐานสมมติเท่ากับ 57 เซนติเมตร จากนั้นจึงถ่ายระดับมาตรฐานสมมติไปยังหลุมขุดค้น โดยกำหนดเอาเสาบ้านแถวตะวันตกต้นที่ 3 นับ

จากทิศเหนือไปทิศใต้ของบ้านนายยอด นิเรียงรัมย์ เจ้าของที่ดินสูงจากระดับผิวดิน 10
เซ็นติเมตร

8.2 เทคนิคและวิธีขุดค้น

ใช้วิธีขุดค้นตามแนวดิ่ง (Vertical) โดยใช้เครื่องมือหนักเช่น อีเตอร์
จอบ เสียมสลับกับเครื่องมือชนิดเบา เช่น เกรียงเหล็กและแปรงขนสัตว์สลับกันไป ขุด
เป็นแนวดิ่งครั้ง 10 เซ็นติเมตร แล้วขุดดินให้ละเอียดแล้วค้นหาโบราณวัตถุและ
ร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต เสร็จแล้วปรับระดับดินทุกครั้ง การขุดค้นในแต่ละระดับจะ
ใช้วิธีเดียวกันจนสิ้นสุดการขุดค้น ขณะทำการขุดค้นจะมีการบันทึกข้อมูลทุกชั้นตอน การ
ขุดค้นจะดำเนินไปจนถึงชั้นดินที่ไม่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีเลย (Sterile) จึง
หยุดขุดค้น

8.3 การบันทึกข้อมูลทางโบราณคดี

การขุดค้นโบราณคดีถือว่าการเก็บหลักฐานและบันทึกข้อมูลเป็นที่สำคัญมากเพราะ
การขุดค้นเป็นการทำให้แหล่งโบราณคดีเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม หากการเก็บข้อมูล
ผิดพลาด ผลก็จะกลายเป็นการทำลายแหล่งโบราณคดีไป

ดังนั้นเพื่อไม่ให้หลักฐานทางโบราณคดีถูกทำลาย การขุดค้นจึงต้องพยายามเก็บ
ข้อมูลโดยละเอียดตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

8.3.1 ถ่ายภาพ ทำแผนผังและวาดรูปลายเส้นประกอบรายงานการขุดค้นประจำวัน
เช่น ถ่ายภาพหน้าชั้นดินแต่ละวัน ระดับ ถ่ายภาพร่องรอยกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ใน
อดีต บันทึกตำแหน่งที่พบโบราณวัตถุทุกครั้ง

8.3.2 นำโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นบรรจุลงและลงบัญชีตามระดับชั้นดิน

8.3.3 นำโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (Small Finds) บรรจุลงแยกจากโบราณวัตถุที่พบทั่วไปพร้อมกับอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับขนาด รูปลักษณะและวาดภาพลายเส้นลงในบัตรข้อมูล

8.3.4 Ecofacts ที่พบในแหล่งขุดค้นแยกเก็บเป็นถุงต่างหากเพื่อนำไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีต

8.3.5 บันทึกร่องรอยของสีดินและองค์ประกอบที่ผิดปกติ เช่น ถ้ำถ่าน กลุ่มภาชนะดินเผาและดินที่ถูกไฟเผาด้วยการถ่ายภาพ

8.3.6 ศึกษาและจำแนกข้อมูลที่ได้จากการขุดค้นในแต่ละชั้นดิน เมื่อเสร็จสิ้นการขุดค้นในแต่ละวันเพื่อบรรยายสรุปผลการขุดค้นประจำวัน

8.3.7 นำข้อมูลจากข้อ 8.3.1-8.3.6 มาศึกษาวิเคราะห์ตีความ

8.3.8 รายงานผลการขุดค้นต่อกรมศิลปากร

1. โบราณวัตถุที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่พบร่วมกับโบราณวัตถุที่มนุษย์ทำขึ้นซึ่งสามารถนำมาอธิบายสภาพการเป็นอยู่ของมนุษย์ในอดีตได้

สภาพภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพโดยทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 130-250 เมตร เห็นได้ชัดจากแนวภูเขาที่ยกขึ้นตามขอบของที่ราบสูงแห่งนี้ คือ ทางตะวันตกได้แก่เทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นทิวเขาวัดต่อกับเทือกเขาดงพญาเย็น ส่วนขอบด้านใต้ประกอบด้วยเทือกเขาสันกำแพงและพนมดงรัก เนื่องจากพื้นที่ราบสูงนี้ยกตัวขึ้นมาทางตะวันตกจึงทำให้พื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ทางลุ่มแม่น้ำโขง จึงมีส่วนทำให้แม่น้ำสำคัญของภาคนี้ไหลจากภาคตะวันตกไปยังทิศตะวันออกเฉียงไปรวมกับแม่น้ำโขง

โครงสร้างของแผ่นดินที่ราบสูงประกอบด้วยหินทรายมีลักษณะเป็นแอ่งรูปกะทะพื้นแผ่นดินไม่ราบเสมอเป็นคลื่นเตี้ย ๆ อยู่ทั่วไป บริเวณตอนกลางค่อนข้างไปทางเหนือมีทิวเขาภูเขาเป็นรูปโค้งจากบริเวณใกล้ปากแม่น้ำมูลขึ้นไปทางเหนือ จุดกึ่งที่ราบสูงแถบภูกระดึงทำให้เกิดมีลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดิน 2 แอ่ง คือ แอ่งสกลนคร และแอ่งโคราช ซึ่งเป็นที่ต่ำมีหนองบึงอยู่ทั่วไป ทั้งมีน้ำท่วมในฤดูฝน แอ่งนี้มีพื้นที่กว้างที่สุดคือ แอ่งโคราชมีแม่น้ำชีแม่น้ำมูลและสาขาใหญ่ย่อยไหลผ่านไปลงแม่น้ำโขงทางด้านตะวันออก อย่างไรก็ตามแม่น้ำเหล่านี้โดยเฉพะอย่างยิ่งแม่น้ำมูลไหลลงสู่แม่น้ำโขงไม่สะดวกนัก เนื่องจากพื้นที่ตรงกลางเป็นแอ่งจึงเกิดมีน้ำขังในฤดูฝนและทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันทุกปี ส่วนแอ่งสกลนครนั้นมีแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่แม่น้ำโขงเช่นกัน คือ แม่น้ำสงคราม แม่น้ำพุง กับหนองน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญ ซึ่งมีน้ำขังตลอดปีคือ หนองหาน จังหวัดสกลนคร หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และหนองญาติ จังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังมีลุ่มน้ำอีกหลายแห่ง มีดินเค็มใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนัก

1. อภิศักดิ์ โสมอินทร์ "ภูมิศาสตร์อีสาน" วารสารภูมิศาสตร์ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (2520)

โครงสร้างของแผ่นดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยหินทรายจึงระบายน้ำได้ดี น้ำซึมผ่านได้เร็ว ดังนั้นแม้มีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน ทำให้ระดับสูงอย่างรวดเร็วเกิดน้ำท่วมโดยฉับพลันก็ตาม แต่ภายในระยะเวลาสั้นระดับน้ำก็ลด ถ้าฝนไม่ตกนาน 2-3 อาทิตย์ก็เกิดการแห้งแล้งทั่วไป ฝนที่ตกมาในภาคนี้เป็นฝนจากพายุดีเปรสชัน ซึ่งเคลื่อนเข้ามาจากทะเลจีนใต้ทางอ่าวตังเกี๋ยผ่านเวียดนามเข้ามา โดยปกติจะมีพายุดีเปรสชัน เข้ามาปีละ 3-4 ลูก ฝนในภาคนี้จึงมีปริมาณเฉลี่ยถึง 1,400 มิลลิเมตร มากกว่าภาคเหนือและภาคกลาง

ส่วนในฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวเย็นมากเพราะอิทธิพลของกระแสลมหนาวจากประเทศจีนพัดผ่านเข้ามา

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาและผลการขุดค้น

1. สภาพภูมิศาสตร์

1.1 ที่ตั้ง

ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ตั้งอยู่ที่พิกัดภูมิศาสตร์ที่ เส้นรุ้ง $15^{\circ} 00' 04''$ เหนือ
เส้นแวง $103^{\circ} 18' 17''$ ตะวันตก

1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดบ้านโคกสูง หมู่ที่ 2

ทิศใต้ จรดบ้านดอกยาว หมู่ที่ 3

ทิศตะวันออก จรดบ้านอโศก

ทิศตะวันตก จรดบ้านบุตาแพง บ้านกะลันและบ้านสวายสอ

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ตั้งอยู่บนเนินดินสูงกว่าพื้นที่โดยรอบประมาณ 5
เมตร พื้นที่โดยรอบชุมชนเป็นที่ราบลุ่ม มีลำน้ำล้อมรอบทุกด้านคือ ด้านทิศเหนือและทิศตะวัน
ตก มีลำห้วยสายลวดไหลผ่าน ด้านทิศใต้และทิศตะวันออกมีลำห้วยจะเมิงไหลผ่าน ลำ
ห้วยทั้งสองไหลลงสู่ลำน้ำชีที่บ้านสวายสอ ลำน้ำทั้งสองนี้เป็นเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยง
ชุมชนแห่งนี้ให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นอย่างยิ่ง

ปัจจุบันลำน้ำทั้งสองสายมีสภาพตื้นเขินมาก ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในด้านการ
เกษตรและอุปโภคและบริโภคและอุปโภคได้ในช่วงฤดูแล้ง ต้องอาศัยน้ำจากคูเมืองซึ่ง
ขุดลอกขึ้นใหม่ครั้นถึงฤดูฝนน้ำจะหลากท่วมเรือกสวน ไร่นาได้รับความเสียหายทุกปี

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าไม้เบญจพรรณ จำพวกไม้ยาง มะค่าแต้ สลับป่าละเมาะ

2. ผังเมือง

มีลักษณะเป็นรูปกลมรี วัดเส้นผ่าศูนย์กลางจากทิศเหนือ-ทิศใต้ยาว 382 เมตร วัดจากทิศตะวันออก-ทิศตะวันตกยาว 500 เมตร มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ 3 ชั้น แต่ละชั้นกว้างประมาณ 15-20 เมตร ปัจจุบันน้ำบางส่วนมีสภาพตื้นเขิน บางส่วนถูกขุดลอกใหม่คันดินที่คั่นระหว่างคูน้ำถูกขุดออกเพื่อให้คูน้ำเชื่อมกันเป็นชั้นเดียว ดังจะเห็นได้จากคูเมืองด้านทิศเหนือ ส่วนทิศตะวันตกและทิศใต้ยังคงปรากฏร่องรอยคูน้ำให้เห็นเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องกันตลอดแนว ด้านตะวันออกยังปรากฏให้เห็นเพียง 2 ชั้นคือ ชั้นในและชั้นกลาง ชั้นนอกถูกถมเพื่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างกระสัง-โคกสูง

3. ตำนานเมือง

เมืองไผ่ เป็นชื่อหมู่บ้านที่เรียกชื่อตามชื่อไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งชื่อ "ต้นไผ่" มีลักษณะคล้ายต้นขี้เหล็ก ซึ่งมีขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากในแถบนี้ ชาวบ้านจึงนำชื่อต้นไม้มานำตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านไผ่" ตั้งแต่เริ่มต้นมาจนปัจจุบันแต่ปัจจุบันต้นไผ่ถูกโค่นทำลายลงจนสูญพันธุ์หมดสิ้น

ลักษณะทางสังคมของบ้านเมืองไผ่ในระยะเริ่มแรกคงเป็นเพียงชุมชนขนาดเล็กในระยะต่อมาจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้ชุมชนขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า "เมืองไผ่" และเรียกชื่อนี้สืบต่อกันมาจนปัจจุบัน ดังนั้นชื่อบ้านเมืองไผ่นี้เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นตามต้นไม้ยืนต้น หาใช่ตั้งชื่อตามไม้ไผ่ที่เป็นไม้ตระกูลหญ้าดังที่คนรุ่นหลังเข้าใจไม่

สำหรับเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนโบราณแห่งนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารใด ๆ บันทึกเรื่องราวการสร้างบ้านแปงเมืองไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ดัง

นั้นการสืบค้นประวัติความเป็นมาของชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่จึงต้องอาศัยแนวทางการสืบค้น 2 ประการคือ

ประการแรก อาศัยผลการขุดค้นทางโบราณคดี (รายละเอียดจะได้กล่าวในบทต่อไป)

ประการที่สอง สัมภาษณ์ผู้สูงอายุผู้รู้ในชุมชน

การสืบค้นประวัติชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่โดยวิธีที่สองนี้ได้สัมภาษณ์ นายทอง นานารัมย์ อายุ 67 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านเมืองไผ่ได้เล่าว่า บ้านเมืองไผ่เป็นชุมชนโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานานหลายร้อยปี สันนิษฐานว่าคงมีอายุอยู่ในสมัยขอม ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเคยขุดพบโครงกระดูกและโบราณวัตถุที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหลายประเภท เช่น เครื่องปั้นดินเผา มีทั้งประเภทเนื้อดินธรรมดาและเครื่องเคลือบสีต่าง ๆ เช่น สีน้ำตาล สีขาว สีเขียวอมฟ้า ทำเป็นรูปไห แจกันรูปสัตว์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบรูปเคารพทางศาสนาทั้งทำจากศิลาทรายและสำริด สิ่งของเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเช่น กระจดสำริด เครื่องราชยานคานหาม เป็นต้น แต่เป็นที่น่าเสียดายที่โบราณวัตถุเหล่านี้ ถูกชาวบ้านนำไปขายเพื่อนำเงินมาใช้ยังชีพจนแทบไม่มีเหลืออยู่เลย

ภายในตัวเมืองด้านทิศเหนือบ้านก้านทัน นิรัมย์ มีใบเสมาหินขนาดใหญ่อันเป็นสิ่งก่อสร้างเนื่องในพระพุทธศาสนาปักอยู่ สันนิษฐานว่าบริเวณนี้อาจเป็นวัดมาก่อน นอกบริเวณตัวเมืองไปทางทิศใต้ ห่างจากคูเมืองชั้นนอกประมาณ 30 เมตร มีเนินดินชาวบ้านเรียกโนนยายสม เคยมีโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงชาวบ้านเรียกปราสาทยายสม ภายในปราสาทมีประติมากรรมรูปบุคคลอยู่เหนือแท่นศิลาบัลลังก์ รอบโบราณสถานด้านทิศเหนือทิศตะวันตกและทิศใต้มีคูน้ำล้อมรอบทั้งสามด้าน ส่วนด้านทิศตะวันออกมีสระน้ำโบราณขนาดใหญ่และเป็นทางเข้าสู่โบราณสถานเป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันปราสาทยายสมถูกทำลายจนมอง

ไม่เห็นร่องรอยเดิมเลย ทั้งนี้เพราะมีการนำรถแทรกเตอร์มาไถปรับพื้นที่ เพื่อสร้างสำนักสงฆ์ และนำเอาบรรดาศิลาแลงเหล่านั้นมาทำเป็นฐานอาคารสำนักสงฆ์จนหมดสิ้น

สำหรับประติมากรรมรูปบุคคลที่ชื่อว่ายายสมนั้น ได้หายสาบสูญไปนานกว่า 20 ปีแล้ว นายทอง นานานรัมย์ ได้เล่าต่อไปว่า ประติมากรรมรูปยายสมเคยถูกโจรกรรมไปถึงสามครั้งสามคราว โดยครั้งแรกผู้ร้ายได้นำใส่กระสอบแล้วหามไปแต่เผอิญมีคนมาพบเข้า ผู้ร้ายก็ตกใจทิ้งถุงหนีไป เมื่อชาวบ้านเมืองไผ่ทราบเรื่องจึงไปอัญเชิญมาเก็บรักษาไว้ที่วัดแจ้งเมืองไผ่ ระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงนำไปประดิษฐานไว้ที่เดิม ต่อมาไม่นานประติมากรรมรูปยายสมก็ถูกขโมยอีก ครั้งนี้ชาวบ้านติดตามไปพบที่บ้านสายล้วน ชาวบ้านก็ได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่เดิมอีกจนกระทั่งปี พ.ศ. 2503 ประติมากรรมรูปยายสมก็ถูกขโมยอีกเป็นครั้งที่สาม คราวนี้ผู้ร้ายใช้รถยนต์เป็นพาหนะ ชาวบ้านได้พยายามออกติดตามแต่ก็ไม่พบ ประติมากรรมรูปยายสมจึงหายสาบสูญไปไม่มีใครได้พบเห็นอีกเลย ต่อมาชาวบ้านจึงร่วมกันปั้นรูปจำลองยายสมนำไปประดิษฐานไว้ที่เดิม เพื่อเป็นที่สักการะของชาวบ้านสืบมาจนปัจจุบัน

โบราณแห่งนี้เคยถูกทิ้งร้างเป็นเวลานานเท่าไรและด้วยสาเหตุใดไม่มีใครทราบสำหรับสาเหตุที่ทำให้ชุมชนโบราณแห่งนี้ถูกทิ้งร้างไปนั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก อาจมีสาเหตุมาจากการอพยพหนีภัยสงคราม แต่เมื่อพิจารณาแล้ว ไม่ปรากฏหลักฐานที่แสดงว่ามีกำรสู้รบกันในชุมชนแห่งนี้ เพราะไม่พบอาวุธสงครามใดๆ ที่พอจะใช้เป็นหลักฐานยืนยันได้ ประกอบกับพื้นที่ใกล้เคียงไม่มีชุมชนขนาดใหญ่พอที่จะทำสงครามกับชุมชนบ้านเมืองไผ่ได้ ชุมชนโบราณใกล้เคียงเช่น ชุมชนโบราณบ้านโคกสูงและชุมชนโบราณบ้านกระสังล้วนเป็นชุมชนขนาดเล็กทั้งสิ้น ข้อสันนิษฐานประเด็นนี้จึงมีโอกาสเป็นไปได้น้อย

ประเด็นที่สอง น่าจะมีสาเหตุมาจากการอพยพหนีโรคระบาด ซึ่งนับได้ว่าเป็นมหันตภัยที่คนสมัยโบราณเกรงกลัวกันมาก เพราะเมื่อเกิดโรคระบาดทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากผู้ที่รอดตายก็จะพากันอพยพหนีไปตั้งหลักแหล่งที่อื่นซึ่งปลอดภัยกว่า เหตุผลในข้อนี้น่าจะมีความเป็นไปได้สูงกว่าประเด็นแรก

ประวัติความเป็นมาของชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ขาดหายไปหลายชั่วอายุคนจะมีผู้ทราบความเป็นมาก็ประมาณ 200 ปี มานี้เองโดย นายทอง นานานรัมย์ เล่าว่าตาจันกับยายนุเป็นชนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่บ้านเมืองไผ่ แต่ไม่ทราบว่าอพยพมาจากที่ใด จากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เพราะชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมคือ มีสภาพเป็นเนินสูง น้ำท่วมไม่ถึง พื้นที่โดยรอบเป็นที่ราบเหมาะแก่การเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชน

ตานากและยายเอมเป็นลูกหลานของตาจันซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ บุคคลทั้งสองได้เชิญชวนราษฎรในหมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวัดแจ้งเมืองไผ่ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๒ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ วัดแห่งนี้ได้ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาสืบต่อกันมาเป็นเวลานานกว่า ๑๔๐ ปี พระอุโบสถที่ทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ วัดแจ้งบ้านเมืองไผ่ก็ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ในสมัยหลวงพ่อโพน เป็นเจ้าอาวาส โดยได้รับแรงสนับสนุนด้านปัจจัยและอุปกรณ์จากพุทธศาสนิกชนชาวบ้านเมืองไผ่และได้ว่าจ้างช่างเดี่ยวและช่างทอง จากบ้านตาเสก (คันรุ้ง) เป็นช่างบูรณะเมื่อซ่อมแซมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงไปอัญเชิญพระพุทธรูปพระประธานมาจากวัดสวายนาแห้ว ตำบลสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ซึ่งแกะสลักขึ้นจากไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งชื่อต้นเสตรา มาประดิษฐานเป็นพระประธานสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

นับแต่นั้นมาชุมชนบ้านเมืองไผ่ได้พัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้นเป็นลำดับและมีหัวหน้าปกครองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๔ จนถึงปัจจุบันจำนวน ๘ คน ตามลำดับดังนี้

๑. ขุนนคร (เงิน) เป็นหัวหน้าชุมชนคนแรก ในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ อยู่ในตำแหน่งนานเพียงใดไม่มีหลักฐานยืนยัน

๒. นายสัด ไม่ทราบปีที่ได้รับแต่งตั้งและปีที่พ้นจากหน้าที่

๓. นายคง นิคงรัมย์ ไม่ทราบปีที่ได้นับแต่งตั้งและปีที่พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ แต่จากคำบอกเล่า ของผู้สูงอายุ ทำให้ทราบว่านายคง นิคงรัมย์เป็นผู้ปกครองที่มีความโอ้อวมอารีต่อ ลูกบ้านทุกคน เป็นที่เคารพของราษฎรเป็นอย่างยิ่ง ในสมัยนี้บ้านเมืองไผ่ขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของตำบลห้วยราช อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๔. นายเขียน นิตะรัมย์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ถึงแก่กรรมใน ปี พ.ศ. ๒๔๙๔

๕. นายชื่น นิตะรัมย์ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านลำดับถัดมา ในระยะนี้บ้านเมืองไผ่ได้แยกตัวจากเขตการปกครองของตำบลห้วยราช มาขึ้นกับตำบลกระสังและได้ยกฐานะขึ้นเป็นตำบลเมืองไผ่ โดยในระยะแรกมีหมู่บ้านในปกครองเพียง ๖ หมู่บ้านนายชื่น นิตะรัมย์เป็นผู้ใหญ่บ้านเพียง ๒ ปี ก็ลาออกไปรับราชการครู ใน ปี พ.ศ.๒๔๙๓

๖. นายทอง นาขนานรัมย์ ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านระหว่างปี พ.ศ.๒๔๙๓ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๓

ในสมัยนี้หมู่บ้านเมืองไผ่ได้รับการฟื้นฟูด้านขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างมาก เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทงและวันสำคัญทางศาสนาอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

๗. นายทัน นิครัมย์ ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๓ และได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลเมืองไผ่ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ สืบมาจนปัจจุบัน

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ นายทัน นิรัมย์ กำนันตำบลเมืองไผ่และกรรมการหมู่บ้านเมืองไผ่ ได้ร่วมหารือกันเพื่อแนวทางสืบค้นประวัติความเป็นมาของชุมชน โดยการสอบถามจากผู้สูงอายุในหมู่บ้านได้รับการบอกเล่าว่าเคยมีผู้พบแผ่นจารึกซึ่งกล่าวถึงความเป็นมาของบ้านไผ่ในอดีตว่า เคยมีเจ้าเมืองชื่อเจ้าพ่อบัวหลวงเป็นผู้ปกครอง ชาวบ้านได้พยายามค้นหาจารึกแผ่นดังกล่าวนั้นแต่ไม่พบ ด้วยความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการที่จะแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพชน ชาวบ้านจึงได้ร่วมมือกันสร้างอนุสรณ์สถานเป็นรูปเหมือนของเจ้าพ่อบัวหลวงตามรูปลักษณะที่ผู้สูงอายุได้เล่าให้ฟัง ขนาดเท่าตัวจริงยืนถือดาบอยู่เหนือแท่น ตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้านให้ลูกหลานและอนุชนรุ่นหลังได้สักการะ โดยมอบหมายให้นายนพรัตน์ แจ็กโงสง เป็นผู้ปั้น

๘. นายฉิม นิเรียงรัมย์ ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันบ้านเมืองไผ่มีประชากรทั้งสิ้น 804 คน ราษฎรส่วนใหญ่ประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์ พูดภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาเขมร มีอาชีพทำนา 90 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือ 10 เปอร์เซ็นต์ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย รับจ้าง ข้าราชการ

ความเป็นอยู่ของประชาชนบ้านเมืองไผ่

ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านเมืองไผ่ปัจจุบัน มีอาชีพทำนา ทำทั้งนาดำและนาหว่าน ผลผลิตที่ได้ต่ำมากเฉลี่ยเพียง 25 ถึงต่อไร่ ชาวที่ปลูกกันทั่วไปเป็นชาวเจ้าพันธุ์ขาว มะลิ ข้าวพันธุ์พื้นเมือง คือข้าวเม็ดเล็ก ส่วนข้าวเหนียวมีปลูกจำนวนไม่มาก เนื่องจากชาวบ้านเป็นกลุ่มชาวเขมร ไม่นิยมบริโภคข้าวเหนียว เหมือนกลุ่มชนที่พูดภาษาไทยลาวในเขตอีสานตอนเหนือ ดังนั้นข้าวเหนียวจะปลูกเพียงเพื่อใช้ในช่วงเทศกาลงานประเพณีเท่านั้น การทำนามีเพียงปีละครั้ง หลังฤดูทำนาบางครั้งอบครัวเลี้ยงไหม

ทอผ้าไหม หรือออกรับจ้างทำงานทำในเมืองใหญ่ มีบางครอบครัวมีอาชีพในการค้าขาย เล็กน้อยในหมู่บ้าน ร้านค้าในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก มีจำนวน 13 ร้าน ขายเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ และมีโรงสีข้าว 4 โรง ให้บริการกับคนในหมู่บ้าน และละแวกใกล้เคียง สัตว์เลี้ยงมี วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ พืชยืนต้นที่พบทั่วไปมีมะพร้าว ขนุน ฝรั่ง มะม่วง น้อยหน่า มีการปลูกพืช ผักสวนครัวบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

จากการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน มีรายได้น้อยทำให้คนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วต้องออกไปทำงานในเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ระยอง ชลบุรี ขอนแก่น อุบลราชธานี ซึ่งมักจะไปอยู่รวมกันเป็นกลุ่มทำให้มีโอกาสได้รับทราบข่าวสารทางบ้านผ่านเพื่อนที่เดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน หรือญาติที่มาเยี่ยมซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ แต่ก็มียาได้ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบค่าแรงในท้องถิ่น สามารถสร้างบ้านใหม่หรือซ่อมแซมบ้านและซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก จำพวกจักรยานยนต์ ทีวี ตู้เย็น ตลอดจนเครื่องเสียง มาใช้ในบ้านได้

การติดต่อของชาวบ้านเมืองฝั่กับอำเภอกระสัง และท้องถิ่นอื่นมีรถโดยสารประจำทางและรถส่วนตัวอยู่ในเกณฑ์สะดวก เพราะอยู่ห่างจากตัวอำเภอกระสังประมาณ 7 กม. เส้นทางคมนาคมเป็นทางลูกรัง บางช่วงปูด้วยอิฐซีเมนต์ ดังนั้นความสะดวกในด้านการคมนาคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนหนุ่มสาวได้สัมผัสกับความเจริญแบบสังคมเมือง และเดินทางออกไปทำงานในต่างจังหวัดเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

4. การศึกษาชั้นดิน

จากการขุดทดสอบจำนวน 2 หลุม คือ หลุม NW(22-23) และหลุม NW(34-35) ปรากฏมีชั้นดินทับถมทั้งสิ้น 11 ชั้น ลึก 460 เซนติเมตรจากชั้นดินมาตรฐานสมมติ เนื่องจากหลุมขุดค้นทั้งสองอยู่ติดกันและชั้นดินมีความสัมพันธ์กันโดยตลอด จึงขอกล่าวรวมกัน

ไปดังนี้ คือ

ชั้นดินที่ 1 เป็นชั้นดินที่อยู่อาศัยของคนสมัยปัจจุบัน เนื้อดินเป็นดินทราย สีเทา เกิดจากการปรับสภาพดินและการใส่ปุ๋ยบำรุงดินเพื่อการกสิกรรมตลอดจนการสลายตัวของ อินทรีย์วัตถุ บริเวณผิวดินพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาและกลุ่มดินที่ถูกไฟเผากระจายอยู่ทั่วไป สันนิษฐานได้ว่าชั้นดินนี้เคยเป็นชั้นดินที่มีคนอยู่อาศัยมาก่อนที่คนรุ่นปัจจุบันจะเข้ามาอยู่อาศัย

ชั้นดินที่ 2 เป็นดินเหนียวสีน้ำตาล มีจุลประสิเหลือียงและเม็ดกรวดปะปนอยู่ ความหนาของชั้นดินนี้ประมาณ 40 เซนติเมตร ในหลุม NW(22-23) บริเวณผนังด้านทิศตะวันตกมี กลุ่มภาชนะดินเผาขนาดใหญ่จำนวน 3 ใบ ตั้งเรียงกันในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ - ตะวันออกเฉียงใต้ ภายในบรรจุกระดูก ภาชนะดินเผาขนาดเล็กจำนวน 1-2 ใบ และสิ่ง ของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยมีฝาปิดอย่างมิดชิดทุกใบ ส่วนหลุม NW(34-35) พบภาชนะดินเผา ขนาดย่อมลักษณะคล้ายกระถางดอกไม้และหม้อขนาดเล็กเล็กกันอย่างละคู่วางคว่ำประกบกัน อยู่ ในลักษณะที่จงใจกระทำ ซึ่งอาจเป็นการประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมอย่างใดอย่าง หนึ่งก็เป็นได้

จากการวิเคราะห์ลักษณะ เนื้อดินและสีของดินตลอดจนการทับถมของชั้นดินทำให้ ทราบว่าชั้นดินที่ 2 นี้ไม่ได้เกิดจากการทับถมโดยธรรมชาติหากแต่เกิดจากการกระทำของ มนุษย์สมัยนั้น นำมูลดินที่ได้จากการขุดคุ้ย ซึ่งอาจเป็นคุ้ยชั้นนอกมาถมเพื่อปรับพื้นที่ให้สูง ขึ้นอย่างแน่นอน

ชั้นดินที่ 3 เนื้อดินร่วนสีเทาดำ พบกลุ่มดินที่ถูกไฟเผาและเศษถ่านอย่างหนาแน่น ทอดเป็นแนวยาวอยู่ร่วมกับกลุ่มภาชนะดินเผาและกระดูกสัตว์ จากหลักฐานที่ปรากฏเป็น เครื่องยืนยันได้ว่าชั้นดินนี้เคยมีคนอยู่อาศัยมาก่อน (Living Floor) และได้กระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องกันมาโดยตลอด

ชั้นดินที่ 4 ลักษณะเนื้อและสีค่อนข้างชั้นดินชั้นดินที่ 2 คือเป็นดินเหนียวสีน้ำตาล มีจุดประสีเหลืองและเม็ดกรวดปน ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าเป็นชั้นดินที่เกิดจากการนำมูลดินมาถม ซึ่งอาจเป็นมูลดินที่ได้จากการขุดคุ้ยขึ้นในหรือชั้นกลางหรือได้จากคุ้ยน้ำทั้งสองชั้นก็ได้ ในชั้นดินนี้ปรากฏชั้นส่วนภาชนะดินเผาเพียงเล็กน้อย บริเวณต่อกับชั้นดินที่ 3

ชั้นดินที่ 5 เนื้อดินร่วนสีเทา-ดำ พบขี้แร่ (SI ag) มีปริมาณหนาแน่นมากอยู่ร่วมกับกลุ่มดินที่ถูกไฟเผา ลานดิน เศษส่วนและชิ้นส่วนภาชนะดินเผา นอกจากนี้ยังพบภาชนะดินเผาขนาดใหญ่อีก 2 ใบ ในหลุม NW(22-23) ส่วนหลุม NW(34-35) พบเข้าหลอมโลหะ(?) กรามสัตว์ขนาดใหญ่สันนิษฐานว่าจะเป็กรามควายหรือกรามวัว เปลือกหอยและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมาก

ชั้นดินที่ 6, 7 เป็นดินทรายสีเหลืองอมน้ำตาลเนื้อละเอียดอัดตัวแน่นในชั้นดินที่ 6 เนื้อดินค่อยหยาบขึ้นเมื่อถึงชั้นดินที่ 7 ชั้นดินที่ 6 กับชั้นดินที่ 7 นอกจากจะมีความแตกต่างกันแล้ว ยังมีแนวดินสีคล้ำมาแบ่งออกจากกันอย่างเด่นชัด ในชั้นดินทั้งสองนี้เกิดจากการทับถมกันตามธรรมชาติ ไม่พบร่องรอยการกระทำกิจกรรมของมนุษย์แต่อย่างใด

ชั้นดินที่ 8 สภาพเป็นดินร่วนปนทรายสีเทา-ดำ พบกลุ่มเถ้าถ่านร่วมกับชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่มีปริมาณหนาแน่นมาก นอกจากนี้ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีอื่น ๆ อีกหลายชนิด เช่น ขวานเหล็ก กระดูกสัตว์ และเปลือกหอยอยู่ร่วมอีกด้วย จากหลักฐานและร่องรอยกิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในชั้นนี้เคยมีคนอยู่มาก่อน

ชั้นดินที่ 9 เป็นดินเหนียวสีน้ำตาลปนเหลือง มีความชื้นเล็กน้อยเป็นชั้นดินที่เกิดจากการทับถมกันตามธรรมชาติ ไม่พบร่องรอยการกระทำกิจกรรมใด ๆ ของมนุษย์

ชั้นดินที่ 10 เป็นดินทรายสีน้ำตาลคล้ำความชื้นสูง มีกลุ่มเถ้าถ่านปรากฏเป็นหย่อม ๆ ร่วมกับชิ้นส่วนภาชนะดินเผาและกระดูกสัตว์ที่ถูกไฟเผา ดังนั้นชั้นดินนี้ในอดีตเคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนในอดีตอย่างแน่นอน

ชั้นดินที่ 11 มีลักษณะคล้ายชั้นดินที่ 10 แต่สีคล้ำกว่า ยังคงพบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์อยู่บ้างเล็กน้อย เช่น เศษภาชนะดินเผาและกระดูกสัตว์เป็นต้น เนื่องจากดินมีความชื้นมากมีน้ำไหลซึมออกมาตลอดเวลาและมีปริมาณมาก จึงไม่สามารถขุดต่อทั้งระดับชั้นได้ จึงทำการขุดทดสอบในบริเวณมุมตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสองหลุมขนาดหลุมทดสอบ 1 x 1 เมตร ขุดลึกลงไป 50 เซนติเมตรไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่แสดงถึงร่องรอยการอยู่อาศัยของคนในอดีต จึงหยุดทำการขุดค้น ดังนั้นในชั้นดินที่ 11 นี้ น่าจะเป็นชั้นดินที่คนกลุ่มแรกเข้ามาอาศัยก็เป็นได้

5. ผลการขุดค้น

ผลจากการขุดทดสอบชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอรอรั้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ขุดพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากมีทั้งที่ทำด้วยดินเผา โลหะ หิน และแก้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธและเครื่องประดับชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบกระดูกสัตว์และเปลือกหอยซึ่งคนในอดีตอาจนำมาเป็นอาหารหรือทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนเครื่องประดับก็เป็นได้

โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ประเภทโลหะ

1.1 ห่วงติบุก	มีลักษณะเป็นเส้นขนาดเล็ก ปลายทั้งสองโค้งเข้าหากันเป็นวงกลม
<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เซนติเมตร หนา 0.1 เซนติเมตร
<u>สภาพ</u>	ไม่สมบูรณ์
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับ 90-100 เซนติเมตร จากระดับมาตรฐานสมมติ ห่วงติบุกเคยขุดพบในแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมทวารวดี

บริเวณภาคกลางของไทยโดยทั่วไป เช่น ชุมชนโบราณ บ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี เมืองอู่ทองจังหวัดสุพรรณบุรี บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี นอกจากนี้ในต่างประเทศเคยพบที่เมืองออกแก้ว ประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญก่อนพุทธศตวรรษที่ 10 สันนิษฐานว่าห้วงดึกนี้ น่าจะเป็นตุ้มถ่วงแหหรืออาจเป็นห้วงคล้องตุ้มหูขนาดใหญ่อีกต่อหนึ่ง ดังปรากฏในรูปสลักรูปนูนประดับเจดีย์หมายเลข 10 ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี

1.2 สำริด (Bronze) โบราณวัตถุที่ทำด้วยสำริดที่ได้จากการขุดค้นมี 2 ประเภท คือ

1.2.1 กำไลสำริด มีลักษณะเป็นห่วงกลม

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ยาว 5 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	ชำรุดมีสนิมเขียวเกาะจนผุกร่อน
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 220-230 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ กำไลสำริดแบบนี้เคยพบที่เมืองจันทร์เสนา จังหวัดนครสวรรค์และชุมชนโบราณในวัฒนธรรมทวารวดี บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทยเกือบทุกแห่ง

1.2.2 ลูกกระพรวนสำริด

<u>จำนวน</u>	2 ลูก
<u>ขนาด</u>	ลูกที่ 1 มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.2 เซ็นติเมตร รวมความยาวของห้วงถึงลูกกระพรวนยาว 1.5 เซ็นติเมตร

ลูกที่ 2 มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เซ็นติเมตร รวมความยาวห่างถึงลูกกระพรวนยาว 2 เซ็นติเมตร

สภาพ

สมบูรณ์ มีสนิมสีเขียว

ความแพร่หลาย

พบในระดับความลึก 80-90 เซ็นติเมตรและระดับความลึกที่ 350-360 เซ็นติเมตรจากระดับมาตรฐานชั้นดิน สมมติลูกกระพรวนสำริดเป็นเครื่องประดับของคนโบราณ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมยุคสำริดและนิยมใช้เป็นเครื่องประดับเรื่อยมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ ตอนต้นตั้งแต่วัฒนธรรมฝู้นและวัฒนธรรมทวารวดี

1.3 เหล็ก (Iron) โบราณวัตถุที่ทำจากเหล็กส่วนใหญ่เป็นอาวุธ

1.3.1 ใบหอกเหล็ก มีลักษณะเป็นใบมีดสองคมปลายแหลม

จำนวน

1 ชิ้น

ขนาด

ความยาว 9.5 เซ็นติเมตร กว้าง 3.5 เซ็นติเมตร

สภาพ

ไม่สมบูรณ์ ส่วนปลายและป้องกันสำหรับใส่ด้ามหัก มีสนิมเกาะจนผุกร่อน

ความแพร่หลาย

พบในระดับความลึก 330-340 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ หอกจัดเป็นอาวุธสำคัญของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่วัฒนธรรมยุคเหล็ก ใช้ประโยชน์ในการล่าสัตว์หรือสู้รบ หอกเหล็กถูกใช้สืบต่อเรื่อยมาจน

1. ชิน อยู่ดี. วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยก่อนประวัติศาสตร์. กรมศิลปากร 21 พฤศจิกายน 2516.

ถึงสมัยประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ในชั้นดินทับถมสมัยทวารวดี²

1.3.2 ขวานเหล็ก เป็นขวานมีป่องสำหรับใส่ด้าม

<u>จำนวน</u>	2 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ชั้นที่ 1 ความกว้างหน้าขวาน 5 เซ็นติเมตร ความยาวจากป่องถึงหน้าขวาน 8 เซ็นติเมตร ชั้นที่ 2 ความกว้างของหน้าขวาน 5 เซ็นติเมตร ความยาวจากป่องถึงหน้าขวาน 7 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์ มีสนิมเกาะจนผุกร่อน
<u>ความแพร่หลาย</u>	ชั้นแรกพบในระดับความลึก 150-160 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ชั้นดินที่ 2 พบในระดับความลึก 330-340 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ความนิยมคงมีควบคู่กันไปกับใบหอกมาตั้งแต่ยุคเหล็กเช่นกัน

1.3.3 ขี้แร่ (slag)

ความแพร่หลาย จากการขุดทดสอบชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ทั้งสองหลุม ได้พบขี้แร่เป็นจำนวนมากตั้งแต่ระดับ 160-300 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ น้ำหนักรวมทั้งสิ้น 574 กิโลกรัม การพบขี้แร่เป็นจำนวนมากเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของชุมชนอยู่ในขั้นสูง นักโบราณคดีชาวอเมริกันเคยออกสำรวจแหล่งถลุงเหล็กตามชุมชนต่าง ๆ ในแอ่งโคราชและกำหนดอายุว่า การถลุงเหล็กคงเริ่มขึ้นประมาณ 500 ปีก่อนคริสกาล แต่นักวิชาการยังไม่ให้การยอมรับเพราะยังไม่มีหลักฐานพิสูจน์ได้อย่างชัดเจน

2. ประเภทแก้ว (Glass)

2.1 ลูกปัด (Glass Bead) ลักษณะเจาะรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือกมีสีเขียว

อมฟ้า

<u>จำนวน</u>	1 ลูก
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.3 เซนติเมตร
<u>สภาพ</u>	ชำรุดแตกเป็นผงละเอียดเมื่อถูกอากาศ
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 210-220 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ลูกปัดแก้วนี้เคยพบเป็นจำนวนมากในชุมชนวัฒนธรรมทวารวดีแทบทุกแห่งแถบภาคกลางของประเทศไทย มนุษย์รู้จักทำลูกปัดเป็นเครื่องประดับและเครื่องรางของขลังมาตั้งแต่ยุคสำริดและยังคงนิยมทำสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

2.2 กำไลแก้ว พบชิ้นส่วนกำไลแก้วสีน้ำเงินใส สันตรงกลางยกเป็นแนวนูน

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ความยาว 4 เซนติเมตร ความกว้าง 2 เซนติเมตร
<u>สภาพ</u>	ชำรุดเพียง 1 ใน 4 ส่วนเท่านั้น
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบเพียงชิ้นเดียวในระดับความลึก 380-390 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ กำไลแก้วเคยพบมาแล้วที่ตำบลพระประโทน จังหวัดนครปฐมซึ่งภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้ขุดค้น

3. ประเภทหิน (Stone)

3.1 ขวานหินขัด ทำจากหินอัคนีสีเทาอมฟ้า

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 5 เซนติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์ ฝีมือปราณีตสวยงามมาก
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบเพียงชิ้นเดียวในระดับความลึก 50-60 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ มีรูปแบบเหมือนขวาน สมัยหินใหม่ แต่เนื่องจากพบปะปนอยู่กับโบราณวัตถุสมัย ทวารวดี จึงสันนิษฐานในขั้นต้นว่าคงมีคนในสมัยทวารวดี นำขวานหินที่พบในแหล่งอื่นมาใช้ประโยชน์บางอย่าง คง ไม่ใช่เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นของชุมชน เนื่องจาก จากคนในสมัยนั้นรู้จักใช้เครื่องมือที่ทำจากโลหะแล้ว

4. ประเภทกระดูกสัตว์และเปลือกหอย

4.1 กระดูกสัตว์ (Bone) พบมากทั้งสองหลุมชิ้นส่วนที่พบหลายประเภทหลาย
ขนาดแตกต่างกัน เช่น ฟัน(หนู) ฟันกรามสัตว์กินพืชขนาดใหญ่ อาจเป็นกระตังหรือควายป่า
ก็ได้ พบเขากวาง กระดูกท่อนขาขนาดใหญ่ กระดูกบางชิ้นมีร่องรอยถูกไฟเผาแสดงว่า
ชุมชนแห่งนี้รู้จักนำสัตว์ในท้องถิ่นมาประกอบเป็นอาหาร โดยทำให้สุกก่อนบริโภคกระดูก
เหล่านี้ตั้งแต่ระดับความลึก 10-460 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ

4.2 เปลือกหอย ส่วนมากเป็นหอยขม หอยโข่งและหอยกาบตามลำดับชั้นดิน
มาตรฐานสมมติ โดยธรรมชาติของหอยจำพวกนี้จะอาศัยอยู่ได้ทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย ชอบน้ำ
นิ่งไม่ลึกมากนัก มักเกาะอยู่กับพันธุ์ไม้ หรือก้อนหิน หน้าแล้งจะฝังตัวอยู่ในโคลนสามารถมี
ชีวิตอยู่ได้เป็นเวลานานนับเดือน เนื่องจากมีเหงือกอยู่ภายใต้ฝาปิดอย่างมิดชิดทำให้ช่อง

เหงือกมีความขึ้นอยู่เสมอ การที่พบเปลือกหอยในชุมชนแห่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้นำเอาหอยเหล่านี้มาเป็นอาหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยนำมาจากแหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียง เช่น คลองสายลวด ห้วยจะเม็ง หรือแม้แต่คูน้ำที่ล้อมรอบตัวเมือง

5. ประเภทดิน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

5.1 กลุ่มเครื่องใช้ที่ไม่ใช่ภาชนะ กลุ่มนี้มีทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธและอุปกรณ์กีฬา

5.1.1 ลานดินเผา เป็นลานดินกว้าง ผิวหน้าเรียบซึ่งเป็นผลจากการจอบใจทำโดยนำดินเหนียวซึ่งผสมด้วยเศษหญ้าและแกลบมาปูลาดมีการตกแต่งผิวหน้าอย่างดีพบในระดับความลึกระหว่าง 100-300 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติหรือชั้นดินที่ 3,5 และชั้นดินที่ 7 ในระดับชั้นดินดังกล่าวจะพบเศษเต้าถ่านขึ้นแล้วและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมากจากการพบลานดินเผาเหล่านี้ทำให้สันนิษฐานว่าคงใช้ประโยชน์ในการเผาเครื่องปั้นดินเผาแลานดินเผาภาชนะ เช่นนี้เคยขุดพบมาแล้วในชุมชนสมัยทวารวดี บริเวณที่ราบภาคกลาง เช่น ที่คูบัว จังหวัดราชบุรี ตำบลพระประโทน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

5.1.2 หินตุ้ ทำด้วยดินเผามีลักษณะคล้ายดอกเห็ด

<u>จำนวน</u>	2 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ชั้นที่ 1 กว้าง 8.5 เซนติเมตร ยาว 5.5 เซนติเมตร ชั้นที่ 2 กว้าง 4.0 เซนติเมตร ยาว 3.5 เซนติเมตร
<u>สภาพ</u>	ชำรุดทั้งสองชิ้น คือ ชั้นที่ 1 แตกตามแนวยาว ยังคงเหลือเพียง 1 ใน 3 ส่วนอีกชิ้นหนึ่งหักครึ่ง บริเวณมือถือ

ความแพร่หลาย พบในระดับความลึก 0-10 เซ็นติเมตร และ 120-130 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ หินดูเป็นอุปกรณ์สำคัญในการตกแต่งรูปทรงและผิวภาชนะ โดยจะใช้หินดันทันผนังด้านในของภาชนะขณะที่มีการตีลวดลายบนผิวภาชนะด้านนอก หรือจัดรูปทรงภาชนะก่อนเผา หินดูนี้มักพบมากในบริเวณที่มีการปั้นภาชนะดินเผา ประเภทดินดิบ (Earthen ware) ตั้งแต่สมัยโบราณ และยังคงเป็นอุปกรณ์สำคัญมาจนปัจจุบัน

5.1.3 ขวานดินเผา

จำนวน 1 ชิ้น

ขนาด กว้าง 6.2 เซ็นติเมตร ยาว 5.7 เซ็นติเมตร

สภาพ สมบูรณ์

ความแพร่หลาย พบในระดับความลึก 40-50 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ขวานดินเผาที่ยังไม่เคยปรากฏในแหล่งโบราณคดีแหล่งอื่นเลย ในด้านประโยชน์ใช้สอยคงไม่สามารถนำไปใช้สับตัดได้ เนื่องจากมีสภาพเปราะบาง แตกหักง่ายดังนั้นขวานดินเผานี้จะนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมในคติความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

5.1.4 ประติมากรรมรูปสัตว์

จำนวน 2 ชิ้น

ขนาด ชั้นที่ 1 กว้าง 3 เซ็นติเมตร ยาว 5.5 เซ็นติเมตร
ชั้นที่ 2 กว้าง 2 เซ็นติเมตร ยาว 6.2 เซ็นติเมตร

<u>สภาพ</u>	ชำรุด
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 0-10 เซ็นติเมตร และระดับ 100-110 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ประติมากรรมดินเผาชิ้นแรกมีสภาพชำรุดจนดูไม่ออกว่าเป็นรูปอะไร สำหรับประติมากรรมชิ้นที่ 2 มีสภาพชำรุดเล็กน้อย ลักษณะคล้ายรูปวัว เป็นที่น่าสังเกตว่าประติมากรรมรูปดินเผานี้มีลักษณะแตกต่างจากที่เคยพบในชุมชนสมันทรวัตติ์จันเสน จังหวัดนครสวรรค์และที่อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งนิยมทำเป็นรูปคนจูงลิง ประติมากรรมรูปสัตว์ทั้งสองชิ้นนี้ อาจทำขึ้นเพื่อเป็นของเล่นสำหรับเด็กหรือ อาจใช้ในการประกอบพิธีกรรมก็ได้

5.1.5 ดินเผารูปทรงกรวย

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลางด้านกว้างที่สุด 10.5 เซ็นติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางด้านแคบที่สุด 7 เซ็นติเมตร ความยาว 17 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	ชำรุด หักเหลือ 3 ใน 4 ส่วน
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 110-120 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ มีลักษณะเป็นรูปทรงกรวย ภายในเจาะรูกว้าง 2.5 เซ็นติเมตร ผิวด้านนอกขรุขระเคลือบสีเขียวคล้ำ พบร่วมกับกลุ่มชิ้นแร่ ไม่ทราบถึงประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริง เนื่องจากไม่เคยพบเห็นโบราณ

วัตถุที่มีลักษณะ เช่นนี้มาก่อนจึงได้แต่เพียงสันนิษฐานใน
เบื้องต้นว่าอาจจะเป็นเข้าสำหรับหลอมโลหะก็ได้

5.1.6 เขี้ยวดินเผา

<u>จำนวน</u>	7 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	มีหลายขนาดตั้งแต่เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.8 เซ็นติเมตร -5.7 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในต่างระดับกันตั้งแต่ระดับความลึก 140 - 410 เซ็นติเมตรจากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติมีลักษณะเป็นรูป วงกลมทำขึ้นจากเศษภาชนะดินเผามีหลายสี เช่น สีน้ำ ตาลอมเหลือง แดง เทา ดำ และลายเขียนสี เป็นต้น

เขี้ยวดินเผาเป็นอุปกรณ์กีฬาชนิดหนึ่งสำหรับเล่นทอยเขี้ยว เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมกันมากในชุมชนแถบเอเชียอาคเนย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ สำหรับในประเทศไทยพบทั้งที่ทำขึ้นจากดินเผาธรรมดาและเนื้อดิน แสดงว่ากีฬาประเภทนี้นิยมเล่นกันมานานหลายร้อยปีมาแล้ว แม้ในปัจจุบันในเขตชนบทของประเทศไทยบางแห่ง เด็ก ๆ ยังนิยมเล่นกีฬาทอยเขี้ยวกันอยู่

5.1.7 กระจุกดินเผา

<u>จำนวน</u>	1 ลูก
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบเพียงลูกเดียวในระดับความลึก 400 - 410 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ กระจุกดิน เผามักพบในชุมชนโบราณทั่วไปตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

จนถึงสมัยปัจจุบันประโยชน์ใช้สอยของกระสุนดินเผา ก็คงใช้เป็นอาวุธสำหรับยิงสัตว์ที่มีขนาดเล็กเช่นเดียวกับ ปัจจุบัน

5.1.8 ดินเผารูปคล้ายหยดน้ำ

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	กว้าง 3.5 เซ็นติเมตร ยาว 5 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 80-90 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ ไม่ทราบประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการตกแต่งลวดลายภาชนะดินเผาหรือใช้ในการประกอบพิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด

5.1.9 ลูกปัดดินเผา

<u>จำนวน</u>	1 ลูก
<u>ขนาด</u>	กว้าง 0.5 เซ็นติเมตร หนา 0.2 เซ็นติเมตร
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 0-10 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐานสมมติ มนุษย์รู้จักทำลูกปัดเป็นเครื่องประดับและเป็นเครื่องรางของขลัง มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคสำริดแล้วและยังคงนิยมทำกันสืบต่อมาจนปัจจุบัน

5.2 กลุ่มภาชนะ

กลุ่มนี้ประกอบด้วยภาชนะหลายประเภท ต่างขนาดกันตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนขนาดใหญ่มีทั้งชนิดเนื้อหยาบ เนื้อละเอียด เทคนิคการปั้นทั้งที่ขึ้นรูปด้วยมือและขึ้นรูปด้วยเป็นหมุน

การตกแต่งฝังภาชนะมีหลายลักษณะทั้งที่ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบและลายเขียนสี ภาชนะส่วนใหญ่มีสภาพชำรุด ภาชนะที่ค่อนข้างสมบูรณ์มีจำนวน 13 ใบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 หม้อ (Pottery) ส่วนใหญ่เป็นหม้อก้นกลม แยกได้ 2 ประเภท

5.2.1.1 หม้อก้นกลมไม่มีลวดลายตกแต่งมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่

<u>จำนวน</u>	4 ใบ
<u>ขนาด</u>	มีเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 25 - 37 เซ็นติเมตร
<u>สี</u>	สีน้ำตาลและสีครีม
<u>เนื้อ</u>	เนื้อละเอียดค่อนข้างบาง
<u>รูปทรง</u>	ก้นกลม ปากผายออกเล็กน้อย
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์ทั้ง 4 ใบ
<u>ความแพร่หลาย</u>	หม้อใบที่ 1, 2 มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 เซ็นติเมตร อยู่ในสภาพประกบกันใบหนึ่งอยู่บนอีกใบหนึ่งอยู่ด้านล่าง ลักษณะการประกบกันดูเหมือนเป็นการกระทำอย่างจงใจ หม้อใบที่ 3, 4 มีขนาดใกล้เคียงกันคือมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 35, 37 เซ็นติเมตร ตามลำดับ หม้อชุดนี้ (ใบที่ 3, 4) วางเรียงกันในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างหม้อใบที่ 3 กับใบที่ 4 มีหม้อใบขนาดย่อม เส้นผ่าศูนย์กลาง 30 เซ็นติเมตร ตกแต่งผิวด้วยลายเขียนด้วยสีดำไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ภาชนะทั้งสามใบนี้มีฝาปิดอย่างมิดชิดแต่ฝาชำรุดแตกร้าวทุกใบภายในภาชนะบรรจุกระดูกเป็นจำนวนมากนอกจากนี้ยังมีหม้อใบเล็ก ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 เซ็นติเมตร สูง 9.5 เซ็นติเมตร จำนวน 2 ใบสำหรับบรรจุกระดูกในการประกอบ

พิธีศพ ซึ่งน่าจะเป็นการทำบุญครั้งที่สอง โดยครั้งแรก เมื่อตายลงก็จะถูกนำไปฝังเพื่อให้เนื้อหนังเน่าเปื่อยจากนั้นจึงไปขุดกระดูกมาทำบุญเผากระดูกแล้วจึงนำกระดูกเหล่านั้นมาบรรจุในภาชนะดินเผา ซึ่งก็คล้ายกับการประกอบพิธีศพในปัจจุบันเมื่อเผาแล้วนิยมเก็บกระดูกส่วนหนึ่งบรรจุโกฐ แต่เนื่องจากคนโบราณไม่มีโกฐจึงใช้หม้อซึ่งเป็นวัสดุที่ทำขึ้นและหาได้ง่ายในชุมชนมาใส่แทนแล้วนำมาเก็บไว้ที่บ้านการจัดพิธีศพในลักษณะนี้พบโดยทั่วไปในชุมชนบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้

5.2.1.2 หม้อก้นกลมมีลายตกต่าง แบ่งลักษณะการตกต่างได้ 2

ประเภท

5.2.1.2.1 ลายเขียนสี

<u>จำนวน</u>	1 ใบ
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 30 เซนติเมตร
<u>สี</u>	ครีม
<u>รูปทรง</u>	ก้นกลม ปากผายเล็กน้อย
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>การตกต่าง</u>	ตกต่างด้วยลายเขียนสีดำรอบตัวภาชนะลักษณะลวดลายไม่มีรูปแบบแน่นอน
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบทั่วไปในชุมชนโบราณสมัยทวารวดี

5.2.1.2.2 ลายเชือกทาบ

<u>จำนวน</u>	1 ใบ
--------------	------

<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 37 เซ็นติเมตร ความสูง 40 เซ็นติเมตร
<u>สี</u>	ดำ
<u>เนื้อ</u>	ค่อนข้างหยาบ
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>รูปทรง</u>	ก้นกลมมีฝาปิด
<u>การตกแต่ง</u>	เทคนิคการขึ้นรูปยังคงเป็นแบบโบราณ คือ ขึ้นรูปด้วยมือ สังเกตได้จากผิวภาชนะไม่เรียบเป็นรอยขุ้ม ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบในแนวตั้งแต่บริเวณคอตลอดลำตัวภาชนะ
<u>ความแพร่หลาย</u>	เป็นหม้อก้นกลม ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบพบในระดับความลึก 180 -190 เซ็นติเมตร จากระดับชั้นดินมาตรฐาน เนื่องจากต้องรักษาให้อยู่ในสภาพเดิม เพื่อจัดแสดงไว้ในหลุมขุดค้นจึงไม่ได้เปิดดูว่าภายในนั้นบรรจุอะไรสันนิษฐานว่าน่าจะใช้สำหรับบรรจุกระดูกเพื่อประกอบพิธีศพ

5.2.2 โอง เป็นภาชนะขนาดใหญ่ คอดติดกับลำตัวปากแคบ ตกแต่งด้วยลายเส้นขนานเขียนด้วยสีดำ

<u>จำนวน</u>	1 ใบ
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 52 เซ็นติเมตร ปากกว้าง 21 เซ็นติเมตร สูง 40 เซ็นติเมตร
<u>สี</u>	สีน้ำตาลแดง
<u>เนื้อ</u>	ค่อนข้างหยาบ
<u>รูปทรง</u>	ปากแคบ ไหล่กว้าง ฐานสอบ

<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์
<u>การตกแต่ง</u>	ตกแต่งด้วยลายเขียนสีบนผนังที่กำลังหม่นอย่าง ช้า ๆ สันเกตได้จากระยะห่างระหว่างเส้นจะถี่-ห่าง ไม่สม่ำเสมอจนบางช่วงจะถี่ชิดกันมากบางแห่งจะมีร่อง รอยของสีหลุดไหลเยิ้มบนตัวภาพ
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในระดับความลึก 180-220 เซนติเมตร จากระดับ ดินมาตรฐาน ตั้งอยู่คู่กับหม้อก้นกลมลายเชือกทาบโอบใบ นี้ น่าจะถูกนำมาใช้สำหรับใส่น้ำดื่มหรือประกอบพิธีอย่าง หนึ่งอย่างใดก็อาจเป็นไปได้

5.3 ภาพทรงคล้ายบาตร

<u>จำนวน</u>	3 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ส่วนเชิงฐานมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 6-8 เซนติเมตร สูง 10-13 เซนติเมตร
<u>สี</u>	เทา น้ำตาล น้ำตาลแดง
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์ 1 ใบ อีกสองใบชำรุดเหลือแต่ฐาน
<u>รูปทรง</u>	ปากแคบ ก้นป่องออกเล็กน้อย มีฐานรองรับลักษณะคล้าย บาตรพระ
<u>การตกแต่ง</u>	ไม่มีการตกแต่ง
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบไม่มากนัก คงใช้ในการประกอบพิธีกรรม

5.4 หม้อสีล้น

<u>จำนวน</u>	12 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ปานกลาง
<u>สี</u>	สีน้ำตาลแดง

<u>เนื้อ</u>	ค่อนข้างหยาบ
<u>สภาพ</u>	ขำรด
<u>รูปทรง</u>	เป็นหม้อขนาดกลางก้นกลมและบริเวณสันตักแต่งด้วยลาย กดประทับเป็นช่วง ๆ โดยรอบส่วนบริเวณลำตัวไม่มี การตกแต่งแต่อย่างใด
<u>ความแพร่หลาย</u>	หม้อมีสันนี้คงใช้ในการหุงต้มอาหาร หม้อแบบนี้ได้รับความ นิยมนมากในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นแต่หลังจาก พุทธศตวรรษที่ 16 ไปแล้วดูเหมือนจะไม่ได้รับความนิยม เท่ากับหม้อคั่นกลม

5.5 ชาม (Bowls)

<u>จำนวน</u>	2 ใบ
<u>ขนาด</u>	เส้นผ่าศูนย์กลาง 21 เซนติเมตร
<u>สี</u>	ครีม
<u>เนื้อ</u>	ละเอียด
<u>สภาพ</u>	สมบูรณ์ทั้งสองใบ
<u>รูปทรง</u>	รูปคล้ายอ่าง ปากผายออก ก้นสอบแบน
<u>การตกแต่ง</u>	ไม่มีการตกแต่ง
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในชุมชนโบราณสมัยประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะชุมชน สมัยทวารวดีทุกแห่ง

5.6 ฝาภาชนะ พบเฉพาะส่วนยอดมีลักษณะเป็นหัวจุก

<u>จำนวน</u>	1 ชิ้น
<u>ขนาด</u>	ไม่ทราบขนาดของฝาที่แน่นอน เนื่องจากมีสภาพขำรดมาก
<u>สี</u>	เทาดำ

<u>เนื้อ</u>	หายาบ
<u>รูปทรง</u>	ฝาจุกมีรูปคล้ายหมวกเจ๊ก ยอดแหลม
<u>ความแพร่หลาย</u>	พบในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีทุกแห่ง

บทที่ 3

การศึกษาภาษาชะดินเผา

ความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา

นักโบราณคดีถือว่าเครื่องปั้นดินเผา เป็นตัวหนังสือสำหรับให้อ่านเรื่องราวของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ก่อนที่จะมีตัวอักษรใช้) รวมทั้งความรู้ ความสามารถ ความคิดของคนในสมัยนั้นได้ เครื่องปั้นดินเผาเป็นหลักฐานที่มีประโยชน์มาก เพราะในสมัยโบราณชนทุกชั้นตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ชั้นปกครองและประชาชนคนธรรมดาทั่วไปต่างใช้กัน ทั้งนี้หรือแม้แต่ในหลุมฝังศพก็จะพบภาษาชะดินเผารวมอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะคนเรามีความเชื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในภพหน้า ดังนั้นญาติผู้ตายจึงนำภาษาชะดินเผาเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของชนทุกชั้นและในทางศาสนาด้วย ในชุมชนโบราณทุกแห่งจะพบเศษภาษาชะดินเผาจำนวนมากแม้ว่าเศษภาษาชะดินเผานี้ถูกฝังดินอยู่นานเพียงใด การผุสลายตัวมีน้อยมาก เป็นวัตถุที่คงทนถาวรซึ่งวัตถุชนิดอื่น เช่น ไม้หรือโลหะจะถูกธรรมชาติทำลายให้ผุพังภายใต้สภาพแวดล้อมอย่างเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่มักจะพบเศษเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากกว่าวัตถุอื่น ๆ ข้อได้เปรียบนี้เองทำให้เราสามารถศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของภาษาชะดินเผาได้โดยตลอด ทั้งรูปร่าง (Shape) รูปแบบการตกแต่งต่าง (Decorate) รวมทั้งวัสดุที่ใช้ทำโดยละเอียดด้วยทำให้ทราบถึงความนิยมของผู้ผลิตและผู้ใช้วิวัฒนาการของเทคนิคการทำรวมทั้งทำให้รู้ถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมทางศาสนาของแต่ละท้องถิ่นตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงได้อีกด้วย

จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ชุมชนบ้านเมืองไผ่ อำเภอกะรัง จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 5 - 20 เมษายน 2535 ได้พบเครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมากทั้งชนิดเนื้อหยาบและเนื้อละเอียด นับเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงสภาพการดำรงชีวิตของประชากรในชุมชน ความนิยมใช้ภาชนะดินเผาในชุมชนและเทคโนโลยีในการผลิตตลอดทั้งเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถบ่งชี้ถึงจำนวนประชากรได้อีกด้วย

ดังนั้นภาชนะดินเผาจึงเป็นสิ่งที่มีค่าในการกำหนดอายุของชุมชนในแหล่งโบราณคดีนั้น ๆ ได้ดีทางหนึ่งด้วย

การศึกษาชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดค้นครั้งนี้ จะศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. การศึกษารูปแบบ (Form) ของภาชนะดินเผา
2. ศึกษาเทคนิคการปั้น แยกย่อยเป็น
 - 2.1. เป็นภาชนะดินเผา
 - 2.2. เป็นเทคนิคการขึ้นรูป
 - 2.3. การตกแต่งผิว
 - 2.4. อุณหภูมิการเผา
1. การศึกษารูปแบบภาชนะดินเผา

ภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่นี้ มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันออกไป มีทั้งประเภทเนื้อหยาบ เนื้อละเอียด มีทั้งชนิดที่ขึ้นรูปด้วยมือและขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีทั้งผิวเรียบและมีการตกแต่งผิวด้วยลวดลายต่าง ๆ เนื่องจากภาชนะดินเผาเหล่านี้มีสภาพไม่สมบูรณ์นัก จึงยากที่จะทราบรูปทรงที่แน่นอนของภาชนะทุกแบบได้ ในที่นี้จึงกล่าวถึงรูปแบบภาชนะที่ทราบแน่นอนแล้วเท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบภาชนะดินเผา แบ่งได้ 4 รูปแบบคือ

1.1 ประเภทปากแคบ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1.1 ประเภทปากแคบ คอสั้น แบ่งตามลักษณะการตกแต่งได้ 3 แบบ

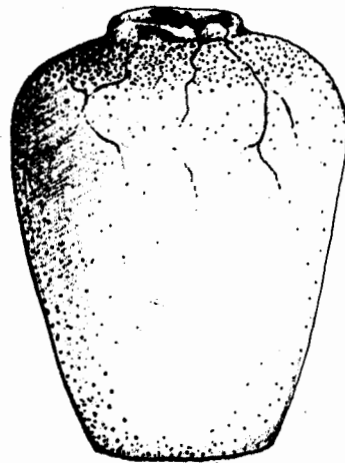
แบบ ก. ผิวเรียบไม่มีลวดลายตกแต่ง

แบบ ข. ตกแต่งด้วยลายเขียนสี

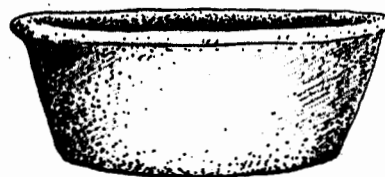
แบบ ค. ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ

1.2 โอ่ง เป็นภาชนะขนาดใหญ่ ไหล่กว้าง ปากแคบ ก้นสอบ คอสั้นติด

ลำตัวตกแต่งด้วยลายเขียนสีดำเป็นเส้นขนานขวางลำตัวภาชนะ

1.3 ชามอ่าง มีลักษณะปากผายออก ก้นสอบแบน

1.4 ภาชนะทรงคล้ายบาตร(พระ) ก้นป่องเล็กน้อยมีฐานรองรับ

2. รูปแบบปากภาชนะดินเผา แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

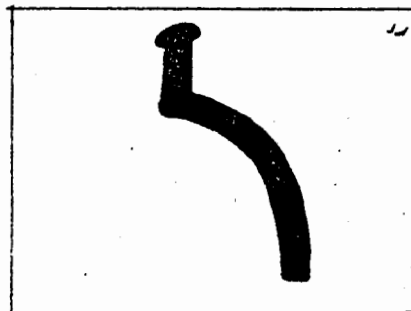
2.1 แบบปากตรง

2.2 แบบปากผายออก

2.3 แบบปากโค้งเข้า

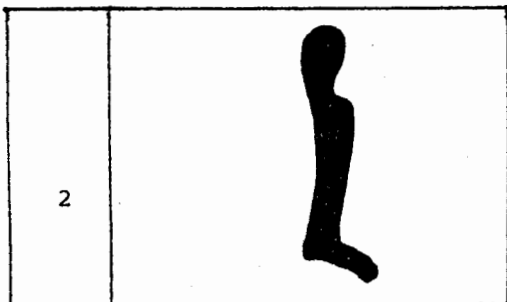
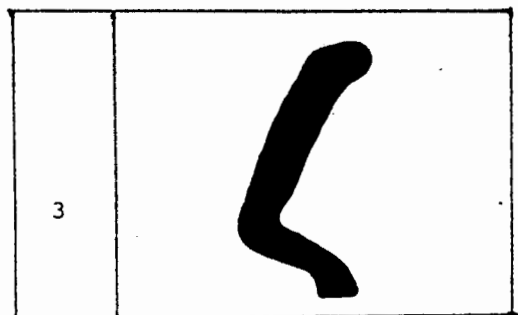
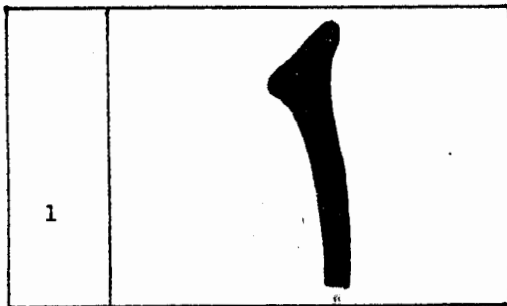
แบบปากตรง

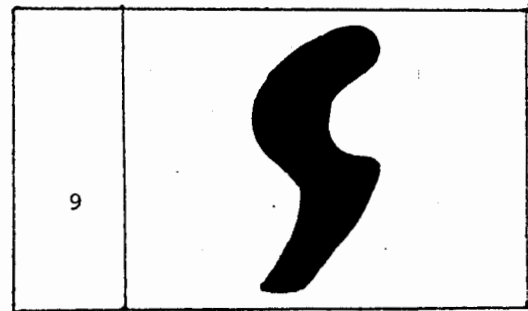
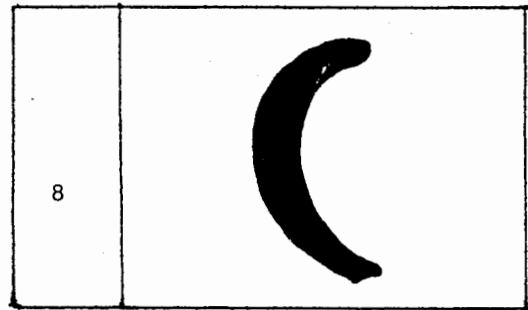
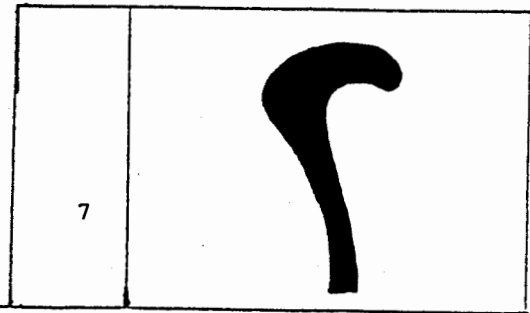
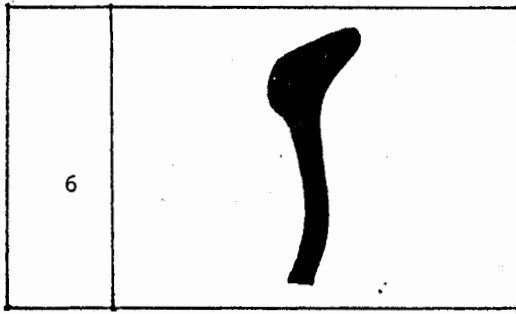
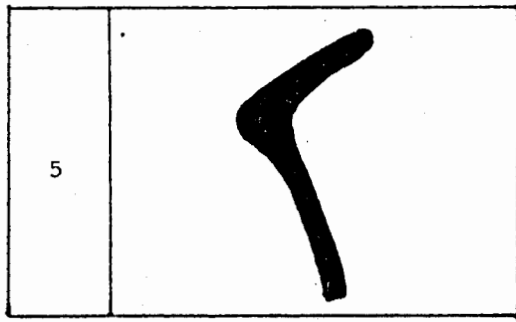
พบเพียงแบบเดียว เป็นหม้อก้นกลมขนาดย่อม คอสูงเป็นรูปทรงกระบอก ความยาวจากตัวภาชนะถึงขอบปาก 6 เซ็นติเมตร มีเนื้อหยาบ ส่วนปากภาชนะบางกว่าตัวภาชนะเล็กน้อยคือ ความหนาของส่วนปากจะหนาเพียง 1.2 เซ็นติเมตร แต่ตัวภาชนะหนา 1.5 เซ็นติเมตร การตกแต่งด้านนอกจะเซาะเป็นร่องหนึ่งร่อง จากนั้นจึงนำมาประกอบหรือเชื่อมต่อกันอีกทีหนึ่ง เทคนิคการปั้นด้วยวิธีดังกล่าวจึงกลายเป็นजूดอ่อน ทำให้การยึดเกาะกันไม่ดีเท่าที่ควร มักจะหลุดขาดจากกันเสมอ

แบบปากผายออก

- ลักษณะปากภาชนะดินเผาแบบปากผายออกเท่าที่ขุดพบ จำแนกได้ 5 แบบ ดังนี้คือ
- แบบที่ 1 ปากผายออกเล็กน้อย ปลายขอบปากค่อนข้างแหลม ความหนาของขอบปากหนากว่าส่วนคอ
- แบบที่ 2 ปากตรงผายออกเล็กน้อย บริเวณปากด้านนอกตกแต่งโดยการเซาะร่องตื้น ๆ 1 ร่อง ปากภาชนะหนากว่าส่วนคอ
- แบบที่ 3 ปากมีลักษณะคล้ายแบบที่ 2 แต่จะผายออกมากกว่ามีลักษณะคล้ายปากแตร
- แบบที่ 4 ปากผายทำมุมเกือบ 90 องศา ขอบปากมนไม่มีลวดลายตกแต่ง
- แบบที่ 5 ปากผายออกทำมุม 45 องศา กับส่วนคอ บริเวณปากด้านในตกแต่งด้วยน้ำดินชั้น (slip) ลีคริม ขีดเป็นเส้นตรงขวางขอบปากเป็นระยะ ๆ การตกแต่งปากภาชนะแต่ละใบจะมีจำนวนเส้นแตกต่างกันออกไป มีจำนวนตั้งแต่ 4 เส้น ถึง 11 เส้น

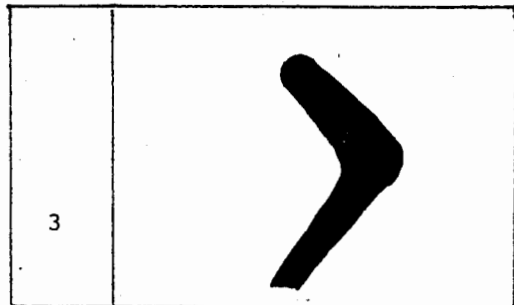
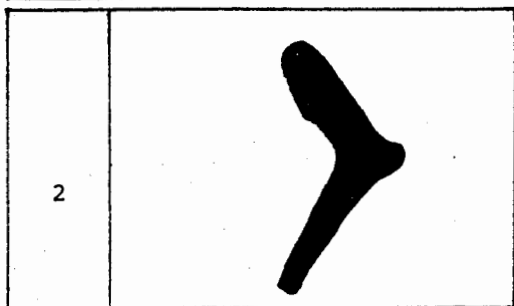
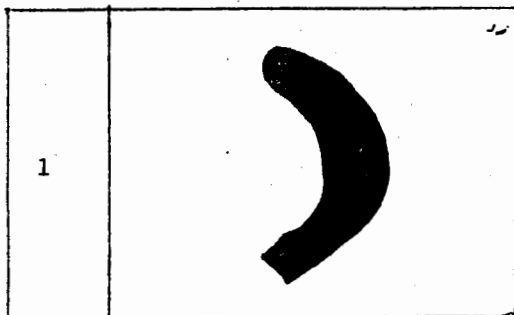
แบบปากโค้งเข้า

ลักษณะแบบปากโค้งเข้ามีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 ปากโค้งเข้าบริเวณไหล่และขอบปากมนไม่มีเส้น

แบบที่ 2 ปากโค้งเข้าทำมุม 90 องศา กับตัวภาชนะ มีสันที่ไหล่ ขอบปากมน

แบบที่ 3 มีลักษณะคล้ายแบบที่ 2 ต่างกันตรงที่แบบที่ 3 ไม่มีการตกแต่งสันภาชนะ

3. บ่าภาชนะดินเผา ลักษณะแบบของบ่าภาชนะดินเผาอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่จะนำมาตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับรูปแบบภาชนะได้มากพอสมควร เพราะว่บ่าภาชนะเป็นส่วนเริ่มการตกแต่งผิวตัวภาชนะดินเผา แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 บ่าภาชนะแบบมีสัน พบเพียง 3 ชิ้นลักษณะของสันบ่ามีความแตกต่างกันคงเป็นภาชนะที่เรียกว่า หม้อมีสันมีลักษณะดังนี้

แบบที่ 1 ลักษณะบ่ามีสันเป็นมุมมน แต่ด้านในโค้ง ไม่มีลวดลายตกแต่งแต่อย่างใด

แบบที่ 2 ลักษณะบ่ามีสันเป็นมุมโค้ง หักมุมและด้านในหักเป็นมุมโค้ง มีการขุดที่

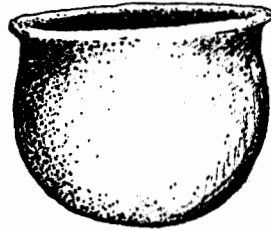
สันเป็นระยะโดยรอบ ตัวภาชนะไม่มีการตกแต่งแต่อย่างใด

3.2 บำภาชนะดินเผาแบบโค้ง ลักษณะบ่านี้ส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาแบบก้นกลมบริเวณบ่าไม่มีการเซาะร่องตกแต่ง มีทั้งประเภทผิวเรียบ ลายเขียนสีและลายเชือกทาบ

4. ก้นภาชนะดินเผา พบเป็นจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับเชิงปริมาณกับชิ้นส่วนภาชนะดินเผาส่วนอื่น ๆ บางชิ้นส่วนจะมีร่องที่แสดงถึงการใช้งานหุงต้ม มีรอยไหม้ดำผิวภาชนะบางชิ้นมีรอยลึกร้อนของผิวและลาย บางชิ้นถูกเจาะเป็นรู ก้นภาชนะภาชนะดินเผาที่ขุดค้นได้มีสองแบบคือ

แบบที่ 1 แบบก้นกลมมน

แบบที่ 2 แบบก้นแบน

5. เชิงภาชนะดินเผา พบจำนวนไม่มากนัก มีลักษณะคล้ายบาตรพระที่มีเชิงรองรับ

2. เทคนิคการปั้น

กรรมวิธีในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา นั้น มีขั้นตอนในการผลิตหลายขั้นตอนและวัตถุดิบที่นิยมใช้ก็คือดินเหนียว อาจเป็นดินสีดำ ดินสีแดง ดินสีขาว ตามแต่เนื้อวัตถุที่ต้องการ การตามธรรมชาตินั้นดินที่นำมาใช้จะเป็นดินที่ขุดมาจากท้องนา ริมห้วยหรือริมคูก็ได้ แล้วนำมาผสมกับส่วนอื่นเพื่อใช้ปั้นเป็นเครื่องปั้นดินเผา ดินในแต่ละท้องถิ่นมีความเหนียวไม่เท่ากันแต่ส่วนมากมักมีความเหนียวมาก ดังนั้นจึงต้องหาดินร่วนและอย่างอื่นมา ผสมจึงจะพอดี ความเหนียวของดินมีผลต่อภาชนะที่เผาแล้วเป็นอย่างมาก ถ้าดินมีความเหนียวมากเกินไปปั้นขึ้นรูปได้ดีแต่มีการหดตัวมากเมื่อเผาจะบิดเบี้ยวเสียรูปไป ต้องหาดินร่วนหรือวัตถุอื่น ๆ มาผสม (Grogge) เช่น ทราย ดินเชื้อ เป็นต้น

ดังนั้นในการเตรียมดินจึงต้องรู้จักวิธีผสมดินและลักษณะของดินที่นำมาใช้เป็นส่วนผสมโดยทั่วไปส่วนผสมของดินที่ทำภาชนะดินเผาจะประกอบด้วย ดินเหนียวและดินเชื้อ เช่น ทราย แกลบ ฟาง หญ้า หินบดหรือกรอก (Grogge) คือ ดินที่เผาแล้วหรือเศษภาชนะดินเผา นำมาบดเป็นต้น การที่จะใช้วัตถุประเภทใดเป็นส่วนผสมของภาชนะดินเผาหรือไม่ จำนวนมากน้อยเท่าใด ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ความเหนียวของเนื้อดิน ตามปกติแล้วจะไม่ใช่ดินเหนียวผสมน้ำเพียงอย่างเดียว เพราะมีการหดตัวสูงขณะตากแห้งและเผาทำให้เกิดการบิดเบี้ยวและแตกง่าย จึงต้องผสมส่วนผสมอื่นลงไป ช่วยในการลดความเหนียวซึ่งเกิดจากมีน้ำปนมากเกินไป ช่วยในการหดและขยายตัว ทำให้เบา มีช่องระบายน้ำ ช่วยในการถ่ายเทอากาศ ทำให้เกิดความแข็งแรงขึ้น

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ในการทำภาชนะดินเผา นั้น มีใช้เพียงเพื่อให้มีรูปร่างตามที่ต้องการเท่านั้น แต่ต้องทำให้ภาชนะมีความทนทานได้นานอีกด้วย

จากชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดค้นที่บ้านเมืองไม่สามารถวิเคราะห์ถึงกรรมวิธีในการผลิต การตกแต่ง สุนทรียภาพและความนิยมในด้านรูปแบบภาชนะดินเผาของคนโบราณที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเมืองไม่ได้ คือ

2.1 เทคนิคการปั้นหรือการขึ้นรูป แบ่งได้ 2 วิธีคือ

2.1.1 การขึ้นรูปด้วยมือ (Hand modelled) สืบเกิดได้จากรูปทรงของภาชนะไม่กลมผิวไม่ค่อยเรียบและความหนาของภาชนะจะไม่สม่ำเสมอ การปั้นหรือการขึ้นรูปแบบนี้นิยมใช้กับภาชนะดินเผาประเภทก้นกลมและแบบมีเชิง สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการปั้นนั้น ใช้อุปกรณ์แบบง่าย ๆ สามารถทำใช้กันเองได้เป็นหลักซึ่งมีเพียงไม่กี่ชิ้นได้แก่

หินดู ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นและสำคัญมากกับการปั้นโดยวิธีเดินหมุนติ เพราะหินดูจะทำหน้าที่รองรับน้ำหนักด้วยไม้จากด้านนอก ผู้ปั้นจะจับหินดูรองรับการตีที่ผิวด้านในของภาชนะให้ตรงตำแหน่งที่ใช้ไม้ตีผิวนอกทุกครั้ง ไม่เช่นรูปทรงภาชนะจะบิดเบี้ยวเสียหายได้

หินดูที่ใช้โดยทั่วไป นั้นนิยมทำจากดินเผา มีลักษณะคล้ายดอกเห็ดบานมีด้ามถือ

ไม้ตี, ไม้ตีลาย เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ร่วมกับหินดู นิยมทำจากไม้ ทำขนาดเท่าที่ต้องการและมีความหนาพอสมควร มีด้ามจับลักษณะคล้ายไม้ตีปิงปอง ผิดด้านหนึ่งจะขุดเนื้อไม้ให้เป็นร่องทำเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เพื่อใช้ในการตกแต่งผิวภาชนะ ส่วนอีกด้านหนึ่งผิวจะเรียบเกลี้ยง เพื่อใช้สำหรับตกแต่งผิวภาชนะให้เรียบร้อยในกรณีที่ไม่ต้องการตกแต่งลวดลาย

2.1.2 การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน (Wheel Throwing)

เทคนิคในการขึ้นรูปโดยใช้แป้นหมุน สืบเกิดจากลักษณะของภาชนะคือ ผิวของภาชนะจะเรียบ เกลี้ยงและภายในจะมีเส้นเล็ก ๆ ที่ผิวของภาชนะเป็นแนวนานกันไปโดยสม่ำเสมอ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะแรงหมุนของแป้นและนิ้วมือที่รูดทวนตามไปรอยเส้นขนานนี้เรียกว่า "Rillings" ถ้าเป็นภาชนะขนาดเล็กอาจเห็นรอยนิ้วมือบริเวณขอบวงของส่วนก้นภาชนะด้านในได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

ก่อนที่จะคนเราจะรู้จักใช้แป้นหมุนอย่างแท้จริงนั้น สันนิษฐานว่าใช้แผ่นไม้วางบนหินเสาคือก้อนดินอยู่ ผู้ปั้นจะนำก้อนดินมาวางบนแผ่นไม้ ขณะนั้นก็เดินไปรอบ ๆ เสานั้นหรือบางทีอาจจะรองก้อนดินที่ปั้น ด้วยเสื่อ (Mats) แผ่นเล็ก ๆ ขณะที่กำลังปั้นขึ้นรูป

นั้นจะค่อย ๆ หมุนขยับแผ่นไม้หรือแผ่นเลื่อไปเรื่อยเพื่อเปลี่ยนด้าน การไ้้นขึ้นรูปภาชนะวิธีนี้อาจเป็นต้นแบบของแป้นรองดินปั้นที่หมุนได้ ต่อมามีการพัฒนารูปแบบของแป้นหมุนเป็นแป้นหมุนชนิดขึ้นเดียว (Tournette) ลักษณะของแป้นหมุนชนิดนี้ จะตั้งแป้นขึ้นเหนือพื้นเล็กน้อย โดยใช้แผ่นไม้หรือแผ่นหิน (Turn Table) เมื่อต้องการปั้นภาชนะก็จะนั่งลงข้าง ๆ แป้นวางก้อนดินให้ได้ศูนย์กลางของแป้นหมุนแล้วจึงใช้มือหรือเท้าหมุนแป้นไปเรื่อย ๆ พร้อมกับใช้มือรีดก้อนดินให้ได้รูปภาชนะตามที่ต้องการ หรืออาจทำแป้นหมุนโดยวิธีอื่นเช่น โดยใช้ไม้หลักปักลงในดินแล้วใช้กระบอกลูกกลวง (เช่น ไม้ไผ่) ที่โตกว่าหลักเสาเล็กน้อยสวมลงไป แล้วจึงวางไม้แผ่นเรียบลงบนไม้ไผ่อีกครั้งเพื่อรองกันภาชนะ เป็นต้น แป้นหมุนที่ทำขึ้นโดยวิธีนี้จะหมุนได้ช้า (Slow Wheel) ต่อมาแป้นหมุนแบบขึ้นเดียวได้รับการปรับปรุงให้เป็นแป้นแบบหมุน 2 ชั้น ซึ่งประกอบด้วยตัวแป้นรองภาชนะ (Wheel Head) และตัวแป้นหมุนแบบ 2 ชั้นนี้สามารถหมุนได้เร็วกว่าแบบหมุนขึ้นเดียว เนื่องจากตัวแป้นหมุน (Wheel) นำแรงไปหมุนตัวแป้นรองภาชนะ (Wheel Head) ซึ่งแรงเหวี่ยงของทั้งสองชั้นที่มีอยู่ติดต่อกันสม่ำเสมอ ทำให้ไม่มีชั้นหนึ่งชั้นใดหยุดหมุนเลย ดังนั้นแป้นหมุนชนิดนี้จึงหมุนได้เร็วและสม่ำเสมอ

ระหว่างแป้นหมุนที่หมุนได้ช้า กับแป้นหมุนที่หมุนได้เร็ว สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างกันได้จากเส้นขนานที่เกิดขึ้นบนผิวภายในภาชนะคือ ถ้าแป้นหมุนช้าความถี่ระหว่างเส้นขนานไม่เท่ากันอาจห่างบ้าง ถึห่างตามแรงหมุนช้าหรือเร็วแต่ถ้าเราเป็นแป้นหมุนเร็ว ความถี่ระหว่างเส้นขนานจะมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าแป้นหมุนด้วยความเร็วสม่ำเสมอ ความถี่จะสม่ำเสมอเกือบเป็นเส้นเดียวกันจึงทำให้ผิวเรียบยิ่งขึ้น

ในกรณีที่ภาชนะมีขนาดใหญ่ อาจขึ้นรูปด้วยการใช้ก้อนดินปั้นขึ้นรูปส่วนล่างของภาชนะก่อน ทิ้งไว้พอหมาด ๆ จึงต่อเติมส่วนบนอาจเป็นส่วนไหล่ คอ หรือปากภาชนะ โดยใช้วิธีกดดินต่อขึ้นไป จึงสังเกตได้ว่าภาชนะที่มีการต่อส่วนปาก (Rim) มักจะมีขอบปากที่หนาแต่ตัวบางสามารถมองเห็นรอยต่อได้

2.2 เทคนิคและลวดลายตกแต่งผิวภาชนะ (Plastic Decoration)

การตกแต่งผิวภาชนะดินเผาที่พบในชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการตกแต่งผิวภาชนะที่นิยมกันในชุมชนวัฒนธรรมทวารวดีทั่วไป ลวดลายที่นิยมใช้ในการตกแต่งที่ปรากฏได้แก่

2.2.1 ลายขูดขีด (Incising Design) ส่วนใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนด้านไม่เท่า (Cross Hatched with Irregularity) ลวดลายนี้ทำได้โดยใช้เครื่องมือแหลมคมขูดผิวภาชนะขณะที่ยังไม่แห้ง โดยขูดขีดขวางไปมาลายนี้ส่วนใหญ่จะประดับ บริเวณไหล่ภาชนะนิยมใช้ประดับหม้อ หรือไหก้นกลม ซึ่งจัดเป็นภาชนะใช้สอยทั่วไปในสมัยทวารวดี ลายขูดขีดนี้บางครั้งก็ยากที่จะแยกออกจากลายกดประทับ (Impression) ที่ทำลวดลายโดยใช้ไม้เป็นแม่แบบแล้วนำมาตีผิวภาชนะขณะที่ยังไม่แห้ง อย่างไรก็ตามยังมีข้อสังเกตที่พอเป็นแนวทางอยู่บ้างคือภาชนะที่ตกแต่งด้วยลายขูดขีดเมื่อมองดูด้านข้างของผิวภาชนะจะเห็นว่ามีส่วนแฉกเป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายรูปตัว "วี" (V) ส่วนลวดลายที่เกิดจากแม่แบบหรือลายกดประทับจะมีขนาดและระยะลายเท่ากันโดยตลอด

2.2.2 ลายกด (Impress Design) เป็นลายที่นิยมกันมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งลายเชือกทาบ (Cord marking) ส่วนลายอื่น ๆ เช่นลายจักสานจะไม่ปรากฏในชุมชนแห่งนี้ ลายเชือกทาบที่ปรากฏส่วนใหญ่นิยมใช้ประดับตัวภาชนะ เริ่มตั้งแต่ส่วนคอลงไปตลอดทั้งใบมักใช้ตกแต่งภาชนะประเภทก้นกลม สำหรับเทคนิคที่ทำการตกแต่งนั้นจะใช้เชือกถักตามขนาดที่ต้องการมาพันรอบไม้ตีให้เชือกเรียงลำดับขนานกันอย่างมีระเบียบแล้วนำไปทาบลงบนผิวภาชนะที่ยังหมาด ๆ ก่อนนำไปเผาการตกแต่งลวดลายบนผิวภาชนะนี้อาจมี จุดประสงค์เพื่อปกปิดเนื้อภาชนะซึ่งดูหยาบ ให้มาสนใจลวดลายที่นำมาตกแต่งแทน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและชาญฉลาดของช่าง ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

ความแพร่หลายของภาษาที่ตกแต่งด้วยลวดลายกตประทับโดยเฉพาะลายเชือกทาบนี้ จะพบทั่วไปในแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ในเอเชีย ซึ่งนักปราชญ์ต่างลงความเห็นว่าเป็นแบบภาษาที่ใช้เทคนิคแบบโบราณทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหุงหาอาหารและกิจกรรมอื่น ๆ ภาษาชนิดนี้เริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในประเทศไทยพบตั้งแต่วัฒนธรรมยุคหิน เช่น ที่บ้านเก่า¹ และถ้ำเขาสามเหลี่ยม² จังหวัดกาญจนบุรี และพบมากในชั้นดินทับถมสมัยทวารวดีทุกแห่ง ลักษณะลวดลายแบบนี้ได้รับความนิยมสืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดตอน

2.2.3 ลายเขียนสี (Painting) ลวดลายเขียนสีที่ตกแต่งบนผิวภาษาที่พบในการขุดค้นชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ มีการตกแต่ง 3 ลักษณะคือ

2.2.3.1 ลายเส้นขนาน จะตกแต่งเป็นลายเส้นขนานในแนวนอนตั้งแต่ส่วนคอดลงไปจนถึงก้นภาชนะ เขียนด้วยสีดำและมีปริมาณมากอันเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความนิยมของคนในสมัยนั้นเป็นอย่างดี

2.2.3.2 ลายขนานตามแนวตั้ง นิยมตกแต่งบริเวณปากภาชนะ จำนวนเส้นขนานที่นำมาตกแต่งจะแตกต่างกันออกไปตามขนาดของภาชนะ ถ้าเป็นขนาดใหญ่จะมีจำนวนเส้นขนานตกแต่งมากกว่าภาชนะใบเล็ก ๆ เท่าที่ปรากฏจะมีตั้งแต่ 2-11 เส้น สีที่นำมาตกแต่งเป็นสีครีมที่ได้จากน้ำดินชั้น

¹ Soresen P. Archaeological Excavation in Thailand Vol. 1 Bankhao 1967 P.P 83-84.

² สุต แสงวิเชียรและวัฒนา ศุภวัน เครื่องปั้นดินเผาจากถ้ำเขาสามเหลี่ยม กาญจนบุรี หน้า 22.

2.2.3.3 ลายเส้นขนาดใหญ่ ใช้ตกแต่งบริเวณคอภาชนะโดยข้างจะใช้วัสดุระบายสี (กู่กัน) จุ่มสีให้เปียกแล้วนำไปเขียนให้สีนั้นไหลเยิ้มลงไปที่ตัวภาชนะซึ่งจะไม่มีรูปที่แน่นอน ที่สีใช้สีทั้งสีแดงและสีดำ ลวดลายที่ตกแต่งประเภทนี้มีจำนวนไม่มากนัก

สำหรับเทคนิคในการเขียนสีโดยทั่วไป ข้างจะเขียนลวดลายบนผิวภาชนะที่เนื้อดินแห้งสนิทแล้วเพราะถ้าเขียนในขณะที่ยังเปียกอยู่สีจะซึมเข้าไปในเนื้อภาชนะทำให้สีซีดไม่สวยดูในประเทศไทยพบภาชนะเขียนสีตามแหล่งโบราณคดีโดยทั่วไปในทุกภาค

2.2.3.4 การทาผิวด้วยน้ำดินขี้ (Slip or Engobe) ภาชนะที่ตกแต่งด้วยน้ำดินขี้ พบในชั้นดินที่อยู่อาศัยทุกชั้น เทคนิคในการตกแต่งข้างจะนำน้ำดินขี้ทาบนภาชนะที่ยังหมาด ๆ (Leater Hard) หรือจุ่มภาชนะหรือเทน้ำดินราดบนภาชนะทั้งนี้เพื่อปกปิดผิวภาชนะที่หยาบให้ดูสวยงามขึ้น ข้อสังเกตว่าภาชนะเขียนด้วยดินขี้หรือไม่นั้นสังเกตได้จากชั้นส่วนภาชนะที่แตก จะเห็นได้ว่าส่วนที่เป็นเนื้อภาชนะผิวภาชนะแตกต่างกันอย่างชัดเจน หรือในภาชนะที่เก่ามาก ๆ หรือถูกรบกวนน้ำดินจะร่อนหลุดออกจากผิวภาชนะทิ้งไว้รอยต่างให้สังเกตได้

3. อุณหภูมิในการเผา การแบ่งประเภทภาชนะดินเผาตามอุณหภูมิการเผาแบ่งได้ 4 ประเภทได้

3.1 ภาชนะดินเผาเนื้อดินดิบ (Terracotta)¹ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำกว่า 1,000 องศาเซลเซียส

1. Terracotta เป็นส่วนหนึ่งของ Earthen ware อุณหภูมิที่ใช้เผาต่ำกว่า 1000 องศา C

- 3.2 ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthen Ware)¹ เผาด้วยอุณหภูมิ
750-1,100 องศาเซลเซียส
- 3.3 ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stone Ware) เผาด้วยอุณหภูมิ 1,250-1,300
องศาเซลเซียส
- 3.4 ภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain)² เผาด้วยอุณหภูมิ
1,200-1,300 องศาเซลเซียส
- 3.5 Fine Ceramic เผาด้วยอุณหภูมิ 1,300-1,700 องศาเซลเซียส มีธาตุ
อลูมินาเป็นธาตุสำคัญ

สำหรับภาชนะดินเผาในแหล่งขุดค้น ณ ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ส่วนใหญ่เป็นแบบ
เนื้อดินธรรมดา ซึ่งใช้อุณหภูมิในการเผาระหว่าง 750-1,110 องศาเซลเซียส เนื้อ
ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่จะมีสีดำ(สีดำ) ทั้งนี้อาจมีสาเหตุ 2 ประการคือ
ประการแรก คือ เผาสุกไม่จริง อุณหภูมิไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด และ
ประการต่อมา คือ ขณะที่เผามีควันไฟ ภาชนะดินเผาจะดูดควันไฟเข้าไปในเนื้อดิน
เผา การเผาแบบนี้มีการสันดาปไม่สมบูรณ์แต่อุณหภูมิความร้อนไม่สามารถไล่คาร์บอนไดออก
ไซด์ เนื่องจากการดับเตาเผาก่อนกำหนดที่เนื้อดินจะสุก

1 Earthen ware มีการดูดซึมน้ำประมาณ 10-15 % Fells Singer, Industrial
Ceramics P. 442

2 Porcelain มีการดูดน้ำน้อย 0-4 %

บทที่ 4

บทวิเคราะห์

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีที่ชุมชนบ้านเมืองไผ่ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้พบร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์สมัยโบราณเป็นจำนวนมาก อันได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ อาวุธ รอยเท้าถ่านและขี้แร่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีพและวัฒนธรรมของคนในอดีตในชุมชนโบราณแห่งนี้เป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาชั้นดินการทับถมทางวัฒนธรรมครั้งนี้เป็นเพียงข้อคิดเห็นเบื้องต้นและเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนเท่านั้น จึงไม่ใช่ข้อยุติ หากมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยละเอียดและมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือก็สามารถคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้จากลักษณะการทับถมของชั้นดินทางวัฒนธรรม ของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ สันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีคนเข้ามาอาศัยอยู่อย่างน้อย 3 สมัยคือ

สมัยที่ 1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ หลักฐานที่ปรากฏได้แก่ ชั้นส่วนภาชนะดินเผา ถ้ำถ่านเปลือกหอยและกระดูกสัตว์ที่ถูไฟเผา ภาชนะดินเผาของสมัยการอยู่อาศัยระยะเริ่มแรก (Initial Occupation) ส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีเนื้อหยาบ ผิวทาด้านน้ำดินชั้น (Slip) สีแดงนอกจากนี้ยังพบภาชนะผิวสีคล้ำจำพวกสีน้ำตาลและสีเทาปนอยู่บ้าง การตกแต่งผิวภาชนะมีทั้งประเภทผิวเรียบเคลือบด้วยน้ำดินชั้นและมีลวดลายประดับ ลวดลายที่ปรากฏเป็นประจำคือ ลายขูดขีด และลายเชือกทาบ กล่าวได้ว่าหลักฐานที่ปรากฏเหล่านี้เป็นสิ่งของที่พบเสมอในแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ระดับหมู่บ้านเกษตรกรรมในประเทศไทย ดังนั้นจึงเชื่อว่าคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งที่บ้านเมืองไผ่ เป็นชุมชน

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่รู้จักการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์แล้ว หลักฐานที่ทำให้เชื่อว่าการเพาะปลูกข้าวแล้วก็คือ เปลือกหอยซึ่งมีทั้งหอยขม หอยโข่งและก้างปลาที่พบปะปนอยู่กับโบราณวัตถุประเภทอื่น ๆ ชาร์ล ไฮแอมและอำพัน กิจงามเคยศึกษากระดูกสัตว์ที่พบในการขุดค้นที่บ้าน เชียง พบว่าบนชั้นดินที่อยู่อาศัยชั้นเริ่มแรกของบ้านเชียงก็มีการนำ หอย ปลายและสัตว์น้ำหลายชนิดมาเป็นอาหารนักโบราณคดีทั้งสองได้ ให้ความเห็นว่า เนื่องจากในระยะแรกเริ่มซึ่งต้องบุกเบิก แคว้นทาง พื้นที่เพื่อการเพาะปลูก ดังนั้นในกรณีชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่จึงน่า เป็นไปได้ว่าคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นพวกที่รู้จักทำการเพาะ ปลูกแล้ว ประกอบกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเหมาะสม สมัยต่อการประกอบการกลีกรวมกล่าวคือ บริเวณพื้นที่โดยรอบ ประกอบด้วยที่ลุ่มมีแหล่งน้ำธรรมชาติไม่ผ่านถึงสองสาย ได้แก่ ลำห้วย สายลวด ไหล่อ้อมชุมชนทางด้านทิศตะวันตก และทิศเหนือ กับลำห้วย จะเมิง ซึ่งไหลผ่านทางด้านใต้ไปบรรจบกับลำห้วยสาย ลวดทางด้าน ทิศตะวันออกของชุมชน ลำน้ำทั้งสองสายนั้นนอกจากสามารถใช้ ประโยชน์ในการเกษตรแล้วยังเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่สำคัญ อีกด้วย

แม้ว่าคนกลุ่มแรกที่บ้านเมืองไผ่ จะรู้จักทำการเพาะปลูกและเลี้ยง สัตว์แล้วก็ตาม แต่คนกลุ่มนี้ก็ยังคงดำรงชีวิตด้วยการเก็บของป่า ล่า สัตว์มาเป็นอาหารควบคู่กันไป สัตว์ที่ถูกล่ามาเป็นอาหารน่าจะได้แก่ เก้ง กวาง หมูป่า และสัตว์น้ำอีกหลายชนิด เช่น ปลา เต่า ตะพาบ น้ำ เป็นต้น วิธีการดำรงชีวิตแบบล่าสัตว์มาเป็นอาหารควบคู่กับการ เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์นี้มีการทำสืบต่อกันมานานกว่า 4,000 ปีแล้ว

ตั้งที่ได้พบหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงและโนนนกทา เป็นต้น

ต่อกรณีคำถามว่าคนก่อนประวัติศาสตร์กลุ่มแรกที่มาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านเมืองไผ่เป็นใคร มาจากไหนนั้น เป็นการลำบากที่ระบุให้ชัดเจนได้หากแต่พอสันนิษฐานอย่างกว้าง ๆ ว่า เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งอาจอพยพมาจากดินแดนทางตอนเหนือของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือบริเวณแอ่งสกลนครอันเป็นดินแดนที่มีความเจริญหรือแหล่งอารยธรรมแห่งหนึ่งในประเทศไทยในสมัยนั้น สาเหตุแห่งการอพยพอาจเนื่องมาจากช่วงเวลานั้นในพื้นที่ดังกล่าว มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นความต้องการพื้นที่เพาะปลูกมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงเป็นเหตุให้มีการอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานบริเวณแอ่งโคราชโดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล - ชี ซึ่งได้พบร่องรอยของชุมชนโบราณที่มีอายุหลัง 3,000 ปีเป็นจำนวนมาก

การกำหนดอายุ จากการนำโบราณวัตถุ (ถ่าน) ที่ได้จากการขุดทางโบราณคดีในชั้นดินที่ 10 และ 11 ซึ่งอยู่ในระดับความลึก ระหว่าง 400-460 เซนติเมตรจากระดับชั้นดินสมมติ จำนวน 2 ตัวอย่าง ไปตรวจสอบอายุที่สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ผลการตรวจสอบพบว่าตัวอย่างแรกมีอายุ 2,531 ปี และตัวอย่างที่ 2 มีอายุ 2,874 ปี แสดงว่าคนกลุ่มแรกที่เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนโบราณนั้นเริ่มเข้ามาเมื่อ 2,874 ปีมาแล้ว ซึ่งตรงกับยุคเหล็กร่วมสมัยเดียวกันกับวัฒนธรรมดองซอนในประเทศเวียดนามซึ่งได้แพร่หลายไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้การตั้งถิ่นฐานของคนสมัยที่ 1 นี้ดำรงอยู่ได้เพียงระยะเวลาอันสั้น ก็ถูกทิ้งร้างไป

สมัยที่ 2 สมัยนั้นนอกจากใช้ชั้นทับถมของดินเป็นตัวจำแนกแล้ว ชั้นส่วนภาษาชนดินเผาซึ่งเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์สมัยนั้น ยังเป็นหลักฐานที่สำคัญในการพิจารณาแบ่งยุคสมัยของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้ ภาษาชนดินเผาที่ปรากฏในสมัยที่ 2 นี้ จะมีลักษณะบางกว่าสมัยที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นภาษาชนก้นกลมมีขนาดและรูปทรงแตกต่างกันออกไป การตกแต่งผิวภาษาชนมีทั้งชนิดผิวเรียบเคลือบด้วยน้ำดินชั้นสีน้ำตาลปนแดงถึงแดงเข้มและชนิดที่ตกแต่งด้วยลายขูดขีดและลายเชือกทาบ การตกแต่งนอกจากจะตกแต่งบริเวณตัวภาษาชนแล้ว ยังนิยมตกแต่งบริเวณปากด้วยน้ำดินชั้นสีครีมและสีแดงโดยขีดเป็นเส้น ๆ ในแนวขวางกับขอบปากภาษาชนมีจำนวนตั้งแต่ 2-11 เส้น นับเป็นการตกแต่งที่น่าสนใจยิ่ง ในระดับชั้นดินที่อยู่อาศัย (Habitation Layer) ของสมัยนี้ยังได้พบเศษเครื่องมือเหล็กและกากโลหะกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าสมัยที่ 2 นี้ มนุษย์รู้จักการถลุงโลหะ (เหล็ก) ขึ้นใช้ทำอาวุธ สิ่งของเครื่องใช้ และเครื่องประดับแล้ว

การกำหนดอายุ จากการเปรียบเทียบเครื่องมือเหล็กที่พบในแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่กับแหล่งโบราณคดีในบริเวณภาคกลางของประเทศไทยจะมีลักษณะคล้ายเครื่องมือเหล็กที่แหล่งโบราณคดีคุนย่ทหารปืนใหญ่ลพบุรี และดอนตาเพชร นักโบราณคดี กำหนดอายุว่าอยู่ระหว่าง 2,500-1,500 ปี

ดังนั้นการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่สมัยที่ 2 น่าจะเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 2,500-1,500 ปี

สมัยที่ 3 ในสมัยนี้ได้พบร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ ที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน โดยพบวัตถุโบราณกระจายอยู่ทั่วไปตั้งแต่ระดับผิวดินทับถมกันลึกลงไปจนถึงระดับความลึก 220 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐาน สมมติ หลักฐานที่ปรากฏมีทั้งอาวุธจำพวกขวานเหล็ก เครื่องประดับจำพวกกำไลสำริด ลูกกระพรวนสำริด ลูกปัดแก้วและลูกปัดดินเผา นอกจากนี้ยังพบเปลือกหอยกระดูกสัตว์ซึ่งอาจถูกนำมาเป็นอาหารและร่องรอยการถลุงโลหะในชุมชนอีกด้วย ร่องรอยกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านการสังคมของชุมชนที่พัฒนาการขึ้นเป็นชุมชนเมืองที่มีการจัดระเบียบในการปกครองป้องกันภัยและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภคของชุมชนก็คือร่องรอยการขุดคูน้ำล้อมรอบตัวเมือง

จากการศึกษาลักษณะผังเมืองและโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นในชุมชนแห่งนี้โดยการเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุและผังเมืองที่มีลักษณะอย่างเดียวกันในชุมชนโบราณภาคกลางของประเทศไทย เช่น ชุมชนโบราณบ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และเมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งนักปราชญ์ทางโบราณคดีได้ศึกษาและกำหนดอายุได้ว่า เป็นลักษณะชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งมีอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 11 - 16

ดังนั้น จึงพอสันนิษฐานในเบื้องต้นนี้ว่ากลุ่มคนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในชุมชนบ้านเมืองไผ่สมัยที่ 3 นี้ น่าจะขึ้นราว 1,400 ปีมาแล้ว โดยคนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมแบบทวารวดี ที่เจริญขึ้นในแถบที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทยที่แพร่ขยายเข้ามาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยผ่านเข้ามาทางเมืองศรีเทพ

จังหวัดเพชรบูรณ์และเทือกเขาตงญาเย็น จังหวัดนครราชสีมาเข้าสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล - ชี ซึ่งจะพบบ้านเมืองในยุคนี้หนาแน่นในเขตจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ เป็นต้น ความเป็นอยู่ของกลุ่มนี้ได้เลือกตั้งบ้านเรือนบนเนินดินที่เคยทิ้งร้างไปในสมัยที่ 2 ทั้งนี้เพราะเป็นทำเลที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากมีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านถึงสองสายดังได้กล่าวไปแล้วนั้น และพื้นที่โดยรอบก็เป็นที่ราบอันอุดมในระยะแรกจำนวนผู้คนคงยังมีจำนวนไม่มากนัก ต่อมาเมื่อสังคมขยายตัวมากขึ้นพร้อมกันนั้นก็มีการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่กันกับชุมชนใกล้เคียงในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้มากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยน (ซื้อ-ขาย) กันระหว่างชุมชนในท้องถิ่นเดียวกันและต่างท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดความมั่งคั่งขึ้นความมั่งคั่งอันเกิดจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแรงดึงดูดผู้คนจากที่อื่น ๆ ให้อพยพย้ายถิ่นฐานมากขึ้น ทำให้ชุมชนขยายตัวมากขึ้นในระดับหนึ่ง

เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของพื้นที่โดยรอบลักษณะเป็นดินทราย น้ำมักจะหลากท่วมในฤดูฝนแต่จะกัดเซาะดินโคลนในฤดูแล้ง ผู้คนในสังคมนี้จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเอาชนะธรรมชาติโดยวิธีกักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลนได้ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นต้นเหตุให้ผู้คนในสังคมต้องร่วมมือกันสร้างแหล่งเก็บน้ำด้วยการขุดสระน้ำหรือคูน้ำล้อมรอบหมู่บ้านขึ้น เมื่อขุดคูน้ำเพียงชั้นเดียวยังไม่พอเลี้ยงชุมชนได้จึงต้องขุดคูน้ำในชั้นกลางและชั้นนอกในระยะต่อมานอกจากนี้ยังมีการขุดคลองเชื่อมต่อกับลำห้วยทั้งสอง เพื่อป้องกันอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นได้ในฤดูฝนอีกด้วยสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า

ชุมชนแห่งนี้รู้จักใช้ระบบการชลประทานในการเอาชนะธรรมชาติได้อย่างชาญฉลาดยิ่ง การขุดคูน้ำล้อมรอบชุมชนนั้น นอกจากจะสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคแล้ว ยังใช้เป็นเส้นแสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน ป้องกันภัยจากสัตว์ป่าที่จะมาทำลายสัตว์เลี้ยง ให้เป็นสิ่งที่คิดวางผู้รุกรานจากภายนอกทั้งยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญอีกทางหนึ่งด้วย

อาชีพ สำหรับการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนโบราณแห่งนี้ การกลีกรวมคงเป็นอาชีพหลักโดยอาศัยพื้นที่รอบ ๆ ใกล้เคียงที่อยู่อาศัยในการเพาะปลูกข้าวฝ้ายและพืชผักต่าง ๆ มีการเลี้ยงสัตว์ประเภทไข่แรงงานและใช้เนื้อเป็นอาหาร เช่น วัว ควาย พร้อมทั้งคงอาศัยจับสัตว์น้ำจำพวกหอย ปลา ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในลำคลองและคองการล่าสัตว์ป่าที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียงจำพวกกวาง เก้ง กระต่าย ฯลฯ เป็นอาหารด้วยในขณะที่เดียวกันคนโบราณกลุ่มนี้ก็มีความรู้ความสามารถในการถลุงโลหะใช้เองหรืออาจมีเหลือเพียงใช้แลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง สิ่งยืนยันข้อสันนิษฐานนี้จะเห็นได้จากสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับที่ทำจากโลหะทั้งเหล็กและสำริด จำพวก กำไล ตุ้มหู ลูกกระพรวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบกากขี้แร่ทับถมกันอยู่จำนวนมากอีกด้วยแสดงให้เห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีความรู้ความสามารถในการโลหกรรมเป็นอย่างดี

สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่สำคัญและพบเห็นเป็นประจำคือ เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งทำขึ้นใช้ในการหุงต้มอาหารเป็นจำนวนมาก เครื่องปั้นดินเผา นอกจากจะผลิตเพื่อใช้เองแล้ว น่าจะผลิตเพื่อการส่งออกไปยังชุมชนใกล้เคียงด้วย สำหรับเทคนิคในการปั้นและรูปแบบ ภาชนะเป็นแบบง่าย ๆ แสดงให้เห็นว่าความนิยมในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา นอกจากจะมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังคำนึงถึงความสวยงามควบคู่กันไปด้วย

ปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้มีการตั้งถิ่นฐานอันยาวนานที่แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่

ปัจจัยในการเลือกพื้นที่สำหรับตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่สำคัญในการพิจารณาคือ สภาพของพื้นที่ สภาพแวดล้อม การคมนาคม และทรัพยากรธรรมชาติที่อาจนำมาใช้งานได้ แหล่งที่มีสิ่งเหล่านี้พร้อมมูลก็จะมียุคอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน และมีการขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีประชากรมากได้ สำหรับชุมชนสมัยโบราณที่บ้านเมืองไผ่ เมื่อพิจารณาจากสภาพทั่วไปแล้วจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยที่สามารถจูงใจให้เกิดการตั้งถิ่นฐานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

1. **สภาพของพื้นที่** การที่ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มระหว่างลำห้วยจะเมิงและลำห้วยสายลวด แม้ว่าจะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงก็ตาม แต่ลักษณะของดินไม่ใคร่อุดมสมบูรณ์นัก กล่าวคือ ดินมีการระบายน้ำได้ดีไม่อาจรักษาความชุ่มชื้นไว้ได้ อย่างไรก็ตามลำน้ำทั้งสองสายนี้ ก็ยังสามารถใช้เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และเป็นเส้นทางคมนาคมได้ด้วย จากการที่ชุมชนตั้งอยู่ในแอ่งโคราชซึ่งเป็นแอ่งธรรมชาติขนาดใหญ่ เมื่อมีปริมาณของน้ำเพิ่มมากขึ้นทำให้น้ำไม่สามารถไหลลงไปตามลำน้ำไปยังแม่น้ำมูลได้หมดในเวลาอันสั้น ทำให้เกิดน้ำท่วมและแช่ขังอยู่ในแอ่งทุกปี เฉพาะที่บ้านเมืองไผ่ในปัจจุบัน มีน้ำแช่ขังอยู่ระหว่าง 3-4 เดือน ส่วนน้ำที่ไหลในลำน้ำนั้นไหลเร็วมาก เกิดการกัดเซาะตลิ่งพังลงเสมอบางครั้งเป็นพื้นที่มากมายนั่น เพราะพื้นดินมีลักษณะเป็นดินปนทรายเมื่อถูก

น้ำที่มีความเร็วสูงพุ่งเข้ามาปะทะอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ตลิ่งพังได้ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่สามารถตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำได้เหมือนชุมชนภาคกลางจึงต้องเลือกเอาพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างลำน้ำพอสมควรเป็นที่ตั้งชุมชน

ชุมชนที่บ้านเมืองไผ่เลือกเอาที่ตั้งชุมชนบนเนินดินธรรมชาติในที่ราบลุ่มระหว่างลำน้ำเพื่อให้ปลอดภัยจากน้ำท่วม เนินดินนี้อาจมีขนาดเล็กหรือไม่เหมาะสมเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น ซึ่งแก้ไขด้วยการขุดเอาดินโอบรอบมาถมปรับปรุงดินนั้น ทำให้เกิดเป็นคุน้ำขนาดใหญ่ จึงทำให้เกิดแหล่งน้ำและแหล่งสะสมอาหารที่สำคัญของชุมชนด้วย

2. **สภาพแวดล้อม** โดยทั่วไปแล้วมีพื้นที่ป่าเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญทางด้านอาหาร ของป่า ยารักษาโรค ไม้ และอื่น ๆ ป่าบริเวณนี้เป็นป่าแดง (หรือบางครั้งเรียกว่า ป่าโคก ป่าแพะ) ซึ่งชอบเกิดในแหล่งที่ดินระบายน้ำได้ดี อาจเป็นดินเหนียวหรือดินปนทรายสีแดงหรือสีเหลือง ไม่เช่นนั้นก็เกิดอยู่บนดินที่เกิดจากการผุพังของหินลูกรัง ป่าแดงเป็นป่าโปร่งต้นไม้ขึ้นอยู่ห่าง ๆ มีขนาดสูงปานกลางหรือต่ำ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ เช่น หมูป่า (*Sus scrofa*) กระเจงเล็ก (*Tragulus javanicus*) เก้ง (*Muntiacus muntjak*) เนื้อทราย (*Carvus porcinus*) กวาง (*Carvus unicolor*) ละองหรือละมั่ง (*carvus eldi*)

3. **การคมนาคม** เส้นทางที่สำคัญคือ เส้นทางคมนาคมทางบก ซึ่งใช้กันมาเป็นเวลานาน และคงใช้ต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งปัจจุบันเห็นได้ว่าบ้านเมืองไผ่ก่อตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมที่ติดต่อกับเมืองสำคัญอื่น ๆ เช่น บุรีรัมย์ พนมเปญ นครราชสีมา ฯลฯ คนในชุมชนบ้านเมืองไผ่เอง ก็ได้อาศัยเส้นทางบกติดต่อกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงหรือไกลออกไปเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนผลิตได้กับชุมชนอื่น ๆ การที่ชุมชนอยู่ในเส้นทางคมนาคม เป็นปัจจัยสำคัญให้มีประชากรอพยพจากที่อื่นเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มเติมทำให้ชุมชนขยายตัวขึ้น

สำหรับการคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญน้อยเนื่องจากเส้นทางแม่น้ำต้นสายมักมีน้ำไม่สม่ำเสมอ ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้ในช่วงสั้น ๆ เนื่องจากแคบและคดเคี้ยวมาก ประกอบกับร่องน้ำเปลี่ยนไปทุกปีเพราะไม่ไหลผ่านดินปนทราย ทำให้การคมนาคมทางน้ำขาดความสำคัญ

4. แหล่งทรัพยากรในการผลิต ผลผลิตที่สำคัญพบในบ้านเมืองไผ่ซึ่งมีปริมาณมากพอ สามารถนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับชุมชนแห่งอื่นมี 2 ประเภท คือ เหล็ก และ เครื่องปั้นดินเผา

4.1 การถลุงเหล็ก ได้พบตะกั่วของเหล็กเป็นจำนวนมากอยู่ที่วโปบนดินบ้านเมืองไผ่ กองทับถมกันหนาเป็นทีที่แน่นอนว่ากิจกรรมการถลุงเหล็กต้องทำขึ้นที่นี้การถลุงมักจะทำในแหล่งที่มีสินแร่ เพราะการขนส่งสินแร่มายังแหล่งถลุงมีปัญหามากเนื่องจากพาหนะมีศักยภาพต่ำ การถลุงในแหล่งและนำเอาโลหะที่ได้ออกไปจึงเป็นการประหยัดการขนส่งที่สุดจึงเป็นไปได้ว่า ชั้นดินแม่รังและชั้นเหล็กออกไซด์ ซึ่งเป็นชั้นตะกอนที่ทับถมอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลใกล้กับชุมชนแห่งนี้และมีปริมาณของแร่เหล็กมากพอที่จะนำมาถลุงได้เหล็กที่ถลุงได้ที่บ้านเมืองไผ่คงมีประมาณไม่น้อย กิจกรรมนี้คงทำต่อเนื่องกันมานาน การถลุงแร่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังคนมาก ประชากรจึงน่าจะมียุ่หนาแน่นขณะเดียวกับกิจกรรมนี้ก็มีผลต่อเนื่องต่อการทำลายสภาพแวดล้อม เช่น การทำลายป่าไม้เพื่อทำเป็นเชื้อเพลิงมลภาวะทางด้านอากาศ และฝุ่นละออง ซึ่งมีผลต่อประชากรไม่น้อย

4.2 การผลิตเครื่องปั้นดินเผา ได้พบลานดินเผาขนาดใหญ่และจากการสำรวจเนินดินเผาอีก 3-4 แห่ง ลานดังกล่าวใช้ในการเผาเครื่องปั้นดินเผากลางแจ้งได้ครั้งละมาก ๆ ถ้ามีการทำต่อเนื่องกันหลายปีจำนวนเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตได้คงมีเป็นจำนวนมาก เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้คงใช้กันภายในชุมชนและส่งไปขายยังชุมชนอื่นด้วย เนื่องจากมีการผลิตเป็นจำนวนมาก ดินที่ใช้ในการผลิตจะได้จากดินที่อยู่ใกล้เคียงกับเนินดินนั้นเองจากรูปแบบและเนื้อของสิ่งผลิตน่าจะใช้ศึกษาถึงความแพร่กระจายของเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งนี้ได้

โดยสรุปทางด้าน การตั้งถิ่นฐานแล้ว เป็นได้ว่าแม้พื้นที่ของชุมชนจะค่อนข้างด้อย เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน แต่ก็อยู่ในแหล่งที่มีทรัพยากรสาหร่ายอยู่ในเส้นทางคมนาคม มีปัจจัยทางทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับการผลิตเป็นเครื่องจูงใจ ทำให้เกิดการตั้งชุมชนขึ้น โดยพยายามดัดแปลงสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับที่อยู่อาศัยดังกล่าวมาแล้ว

กิจกรรมด้านโลหกรรม

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ ได้พบโบราณวัตถุที่ทำด้วยเหล็กและสำริดจากชั้นวัฒนธรรมชั้นที่ 1-5 เมื่อทำการศึกษาโบราณวัตถุประเภทอื่น ๆ ที่พบร่วมกัน ประกอบกับการสำรวจแหล่งโบราณคดีแห่งนี้อย่างถี่ถ้วนแล้ว ก็ได้พบว่ามิกิจกรรมการผลิตโบราณวัตถุทั้งประเภทสำริดและเหล็กในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ด้วย

สำริด ร่องรอยที่แสดงว่ามีการผลิตสำริดในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ก็คือ ได้พบชิ้นส่วนเข้าดิน ที่มีคราบสำริดติดอยู่ การผลิตโบราณวัตถุประเภทสำริดที่แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ก็เช่นเดียวกันกับแหล่งโบราณคดียุคโลหะ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (White 1982) แหล่งโบราณคดีบ้านนาดี (Higham and Kijnam 1984) นั่นคือ กระบวนการผลิตในชั้นที่ 2 (Secondary Metallurgical Operation) ไม่มีกระบวนการถลุงเพื่อสกัดโลหะที่ผ่านการถลุงแล้วมาหลอมหล่อให้รูปทรงตามที่ต้องการด้วยวิธี Lost Wax Process คือใช้ขี้ผึ้งทำแบบขึ้นมาก่อนแล้วเอาดินพอกจากนั้นใช้ความร้อนไล่ขี้ผึ้งละลายและไหลออกแล้วเอาโลหะหลอมละลายในเตาเผาที่เมื่อแข็งตัวแล้วจึงทุบแม่พิมพ์ออก ส่วนขี้ผึ้งที่ใช้นั้นคงใช้ขี้ผึ้งที่ได้จากแมลง (Insect Wax) เช่นเดียวกับขี้ผึ้งที่ใช้ในกระบวนการผลิตเครื่องประดับสำริดด้วยวิธี Lost wax process ของแหล่งโบราณคดีบ้านนาดีซึ่งทำการศึกษาและสรุปผลโดยนาย ปอล ดี โจนส์ แห่งภาควิชาเคมี-ชีววิทยามหาวิทยาลัยไอทาโก ประเทศออสเตรเลีย (Higham and Kijgam 1984)

ส่วนแหล่งแร่ทองแดงและดีบุกซึ่งเป็นส่วนผสมสำคัญของลัทธินั้น ไม่สามารถหาได้ในที่ราบสูงโคราช ขณะนี้ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาค้นคว้าหาแหล่งที่มาของแร่ดังกล่าว โดยเสนอความน่าจะเป็นไปได้ว่าแหล่งทองแดงน่าจะมาจากภูเขาโล้น ในจังหวัดเลยซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงและข้ามฝั่งโขงไปในประเทศลาวก็ได้พบแหล่งดีบุก (Vincent C. Pigott, Surapol, Natapintu and Udom Theetiparivatra 1985)

เหล็ก ร่องรอยที่แสดงว่ามีการผลิตโบราณวัตถุประเภทเหล็กที่แหล่งโบราณคดีแห่งนี้คือร่องรอยการถลุงเพื่อสกัดเอาแร่เหล็กออกจากแร่ดิบแล้วนำไปตีเป็นเครื่องมือเครื่องใช้เนื่องจากพบโบราณวัตถุที่ทำด้วยเหล็กหลายชิ้นเช่น ใบหอก ขวาน เป็นต้น ส่วนร่องรอยของการถลุงนั้นปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในรูปของตะกั่วเหล็กที่ทับถมอยู่ในชั้นดินวัฒนธรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นดินที่ 1-5 ซึ่งมีน้ำหนักรวมกันมากกว่าครึ่งตัน นอกจากนี้ยังพบท่อดินเผาซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการถลุงเหล็กใช้เป็นที่สำหรับส่งลมจากเครื่องเป่าลมลงไปในเตาถลุงจากการที่ได้พบตะกั่วเหล็กทับถมกันอยู่เป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเทคนิคที่ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ใช้ถลุงเหล็กเป็นเทคนิคโบราณที่แพร่หลายอยู่ในอินเดียและเอเชียอาคเนย์ ยกเว้นจีนในยุคโลหะซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นนั้นคือขั้นตอนการถลุงแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน (Direct Method) ซึ่งนักวิชาการหลายคนได้ทำการศึกษาวิจัยแล้วว่าเป็นกระบวนการถลุงเพื่อแยกแร่เหล็กออกจากแร่ดิบในสภาพที่ยังเป็ก้อนแข็งอยู่ (Bloomery Process) โดยนำก้อนแร่ดิบใส่ไปในเตาซึ่งอาจจุดเป็นหลุมลงไปในพื้นดินแล้วเชื้อเพลิงกองลมลงไปที่อุณหภูมิในเตาเผาสูงถึง 1,100- 1,200 องศาเซลเซียส เพื่อให้ขึ้นแร่ (Slag) ไหลหลุดออกจากก้อนแร่จำนวนเป็นต้องเป่าลมเข้าไปในเตาโดยเป่าผ่านท่อดินเผา (Tube) เมื่อขึ้นแร่หลุดออกจากก้อนแร่ก็จะได้ก้อนแร่ (Bloom) ที่ยังไม่ใช้ก้อนแร่บริสุทธิ์ยังคงมีขึ้นแร่ตกค้าง

อยู่ซึ่งต้องนำไปเผาให้ร้อนจัดเกิน 1,000 องศาเซลเซียส แล้วใช้ฆ้อนตีเพื่อให้ชิ้นแร่ที่หลอมเหลวอยู่หลุดออกไปจนได้ก้อนแร่ที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ (Wrought Iron) ที่สามารถนำไปทำเครื่องใช้ต่อไป เทคนิคโบราณนี้ในชนบทหลายแห่งของไทยยังคงทำกันอยู่

ลักษณะฐานเกี่ยวกับที่มาของแร่ดิน

เนื่องจากได้พบแหล่งโบราณคดีจำนวนมากทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของคนไทย ซึ่งมีร่องรอยการถลุงเหล็กแบบโบราณที่ทิ้งหลักฐานไว้ให้เห็นในรูปของตะกั่วเหล็กจำนวนมาก บางแห่งมีจำนวนมากจนชาวบ้านที่เข้าไปอยู่ในปัจจุบันต้องนำไปใช้เป็นวัสดุในการทำถนนและที่แหล่งโบราณคดีบ้านโนนอุดม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมาแหล่งโบราณคดีบ้านรุน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับแหล่งที่ชุมชนโบราณแห่งนี้จะนำมาถลุงได้ควรจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งถลุงนั่นเอง ซึ่งก็หาได้ไม่ยากในบริเวณที่ราบสูงโคราช

กิจกรรมด้านภาษาชนเผ่า

ภาษาชนเผ่าที่ขุดได้จากแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ มีสภาพเดียวกับภาษาชนเผ่าที่ขุดได้จากแหล่งโบราณคดีอื่น ๆ ที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในอดีต นั่นคือส่วนใหญ่มีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังได้พบภาษาชนเผ่าที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์หรือเกือบสมบูรณ์หลายใบ ภาษาที่ค่อนข้างสมบูรณ์เหล่านี้มักเป็นภาษาที่จงใจฝังไว้ในกองพิธีบางอย่างตามความเชื่อในอดีตนั่นเอง

ที่น่าสนใจก็คือชุมชนโบราณแห่งนี้ได้พยายามตกแต่งภาษาชนเผ่าด้วยเทคนิคต่าง ๆ หลายเทคนิคด้วยกันเป็นต้นว่า เทคนิคการประดับ เทคนิคการทาบ และการเขียนสี แต่ไม่ว่าจะตกแต่งด้วยเทคนิคใดก็ตาม เทคนิคที่นิยมมากที่สุดก็คือการตกแต่งผิวภาษาด้านนอกและด้านในให้เรียบและสไลด์ด้วยการทาหรือขูดน้ำโคลน (Slip) น้ำโคลนที่ใช้ก็มีทั้ง

อย่างหนาและอย่างบางซึ่งเทคนิคการแต่งผิวให้งามด้วยการทาน้ำโคลนนั้น ดูเหมือนจะใช้ ตกแต่งภาชนะเกือบทุกแบบซึ่งประเภทเนื้อหยาบหนาและเนื้อละเอียดบางด้วยบางแบบยังมีการขัดผิวให้ขึ้นเงาสวยงามอีกด้วย สีน้ำโคลนที่นิยมใช้ทาผิวภาชนะที่บ้านเมืองไผ่ มักนิยมใช้สีแดง สีส้ม ครีมน้ำ และสีดำ

สำหรับเนื้อภาชนะมีทั้งเนื้อหยาบและเนื้อละเอียด มีทั้งประเภทเนื้อหนาและเนื้อบางซึ่งขึ้นอยู่กับรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ สำหรับภาชนะเนื้อหนาส่วนใหญ่จะมีเนื้อค่อนข้างหยาบ มีส่วนผสมของทราย ฟางข้าว หญ้า หรือดินลูกรังหรือผสมดินเชื้อ (Grog) ซึ่งเป็นดินที่ผ่านการเผาแล้วนำมาบดมีขนาดต่าง ๆ ตามความต้องการ เพื่อใช้ผสมดินปั้น ช่วยควบคุมการทรงตัวและการหดตัว ป้องกันการแตกร้าวได้

การขึ้นรูปภาชนะที่มีแบบที่ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนและขึ้นรูปด้วยมือ โดยสังเกตได้ว่า ภาชนะเนื้อละเอียดและค่อนข้างบางมักจะขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ส่วนภาชนะเนื้อหยาบและค่อนข้างหนาจนถึงหนามาก มักขึ้นรูปด้วยมือ แล้วตกแต่งรูปทรงผนังภาชนะทั้งด้านในและด้านนอกให้เรียบโดยการใช้นินคูล์ (Anvil) ดุนผนังด้านในแล้วใช้แผ่นไม้แบน ๆ (Paddle) ตีผนังด้านนอกและถ้าต้องการให้ผนังภาชนะมีลวดลายต่าง ๆ ก็จะแกะสลักแผ่นไม้ดังกล่าวเป็นลวดลายที่ต้องการหลักฐานที่ยืนยันว่าภาชนะดินเผาที่ขุดได้จากชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ นิยมใช้เทคนิคนี้ก็คือได้ขุดพบหินคูล์หลายชิ้น การใช้หินคูล์และแผ่นไม้เป็นอุปกรณ์ในการตกแต่งรูปทรงและผิวภาชนะให้งดงามนี้เป็นเทคนิคที่นิยมกันมาตั้งแต่โบราณและยังนิยมกันอยู่จนถึงปัจจุบันในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ที่ยังมีการผลิตภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินไม่แกร่ง (Earthen ware)

ส่วนเทคนิคการเผาภาชนะนั้น ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ ใช้เทคนิคการเผาแบบกลางแจ้ง (ไม่ใช้เตาเผา) หลักฐานยืนยันการเผาดังกล่าวก็คือ เนื้อภาชนะสุกไม่เสมอกัน บางตอนมีสีสดใส แต่บางตอนมีสีคล้ำหรือดำไปเลย และใกล่างจะไม่สุกและมักมีสีเทาหรือดำ ส่วนใหญ่ภาชนะที่เผากลางแจ้งเหล่านี้มักเป็นภาชนะเนื้อหยาบค่อนข้าง

ข้างหนาถึงหนามากและมีขนาดตั้งแต่ปานกลางไปจนถึงใหญ่มากซึ่งเป็นลักษณะประเภทที่ไม่ต้องการความสวยงามและความประณีตเท่าใดนัก

สำหรับภาชนะดินเผาหลายแบบที่มีเนื้อบาง ไม่มีไส้สีดำ ผิวสไลต์ตลอดทั้งใบนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะเผาในเตาที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้ เป็นที่น่าเสียดายที่เราไม่พบเตาเผาแบบควบคุมอุณหภูมิไม่ได้ในแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ หากมีการขุดค้นเพิ่มเติมอย่างมีระบบต่อไปอาจทำให้พบเตาเผาชนิดที่สามารถควบคุมอุณหภูมิก็คือเป็นได้

ภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ สามารถนำไปเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีใกล้เคียงก็มีหลายแบบด้วยกัน ที่น่าสนใจเห็นจะได้แก่ภาชนะที่ตกแต่งด้วยการทาสีโคลนสีแดงแล้วขัดจนขึ้นเงา ซึ่งพบจำนวนมากพอสมควรในชั้นวัฒนธรรมชั้นแรก ๆ ของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้และภาชนะดินเผาที่ตกแต่งด้วยเทคนิคนี้ก็ปรากฏในแหล่งโบราณคดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งในแอ่งสกลนครและแอ่งโคราช (White 1982 ; Bayard 1985, Higham 1981) ที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงพบว่าเทคนิคแบบนี้ปรากฏในยุคปลาย (White 1982) ซึ่งอยู่ใน 300 ปี ก่อนคริสตวรรษถึง ค.ศ. 200 (พุทธศตวรรษที่ 2-7)

ซึ่งพบร่วมกับภาชนะลายเขียนสีแดงบนพื้นครีม และที่แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ก็พบภาชนะลายเขียนสีแดงบนพื้นครีม เช่น เดียวกันแม้จะพบจำนวนน้อยก็ตาม

ภาชนะดินเผาที่ตกแต่งส่วนคอด้วยเทคนิคปะติดหรือปั้นแปะของแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ ซึ่งมีทั้งลายกตด้วยรอยนิ้วมือและลายเชือกและยังพบแพร่หลายในแหล่งโบราณคดีใกล้เคียงในเขตอำเภอชุมพวง เช่นที่บ้านโนนสูง และบ้านโนนอุดม ส่วนที่ไกลออกไปเท่าที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วก็พบในแหล่งโบราณคดีทั้งในแอ่งสกลนครและแอ่งโคราช เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านนาดี แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองพริก แหล่งโบราณคดีบ้านกระเบื้องนอกซึ่งเป็นลายนิ้วมือส่วนลายเชือกนั้นพบที่แหล่งโบราณคดี บ้านโนน

สำนัก ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ภาษากลุ่มนี้น่าสนใจมากเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ใช้บรรจุโครงกระดูกในภาปลงศพภาชนะดินเผาที่ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบแล้วทาบด้วยน้ำโคลน ซึ่งพบในชั้นดินวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ นี้ เทคนิคการตกแต่งภาชนะด้วยลายเชือกทาบเป็นเส้นละเอียดติดกันถี่ ๆ แล้วทาบด้วยน้ำโคลนนี้ถือว่าได้ว่าเป็นเทคนิคที่นิยมในสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ ในลุ่มแม่น้ำมูล-ชี (พรชัย สุจิต 2525) และยังเป็นเทคนิคหนึ่งที่น่าจะนิยมใช้ตกแต่งภาชนะดินเผาที่ใช้บรรจุกระดูกมนุษย์ในการฝังครั้งที่ 2 ที่แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ด้วย

ภาชนะที่ตกแต่งด้วยลายเขียนสีหรือน้ำตาล แม้จะพบน้อยชิ้นและพบแต่ส่วนปากภาชนะ แต่ก็น่าสนใจเนื่องจากเป็นเทคนิคการตกแต่งภาชนะอีกเทคนิคหนึ่งที่น่าจะนิยมในแหล่งโบราณคดีลุ่มแม่น้ำ มูล-ชี ในสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม 2530)

ภาชนะดินเผาน่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งคือภาชนะดินเผาเคลือบด้วยน้ำเคลือบน้ำตาล ซึ่งเป็นภาชนะที่ผลิตจากเตาเผาพื้นเมืองในเขตอำเภอบ้านกรวด อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์มีอายุระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 15-18 (นัฐภัทร จันทวิช 2523)

กิจกรรมด้านประเพณีการปลงศพ

ประเพณีการปลงศพของชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ จากหลักฐานที่ได้จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีแห่งนี้พบว่าประเพณีการฝังศพโดยไม่ผ่านการเผา เป็นประเพณีที่นิยมแพร่หลายมาก การฝังศพแบบนี้จะกระทำโดยการบรรจุศพลงในภาชนะดินเผาก่อนแล้วจึงนำไปฝัง (Jar Burial) ไม่นิยมการฝังศพลงในดินโดยตรงแบบที่ เรียกว่า ฝังยาว (Supine Burial) และการฝังศพในไห ยังอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบย่อย ๆ ดังนี้

แบบที่ 1 เป็นการฝังโดยบรรจุโครงกระดูกทั้งโครงลงในไหดินเผาขนาดใหญ่ หลักฐานที่แสดงถึงวิธีการฝังศพแบบนี้ ได้มาจากการสำรวจบริเวณเนินดินทางเข้าหมู่บ้านซึ่งหน่วย ร.พ.ช. ได้นำรถแทรกเตอร์มาไถทำถนนลึกลงไปจากหน้าดินประมาณ 3 เมตร ได้

พบภาชนะประเภทไหขนาดใหญ่หลายใบมีฝาปิดมิดชิด ขนาดภาชนะโดยเฉลี่ยมีความสูงประมาณ 60 เซนติเมตร จากหลักฐานนี้อาจจะนำไปสู่ข้อสันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นการฝังครั้งแรก (Primary Burial) แต่จากการฝังเป็นกลุ่มหลายใบก็แสดงว่าเป็นการฝังหมู่ซึ่งอาจมีความหมายได้ 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือมีการตายหมู่และฝังรวมกันเป็นหมู่และประเด็นที่สองเป็นการฝังครั้งที่สอง (Secondary Burial) นั่นคือเมื่อตายลงก็จะนำศพไปฝังไว้ก่อน และรอจนเนื้อหนังเปื่อยสลายไปจึงนำแต่กระดูกไปใส่ไหแล้วทำพิธีฝังอีกครั้งหนึ่งโดยฝังรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มญาติ หรือเผ่าพันธุ์เดียวกัน

แบบที่ 2 คือการบรรจุโครงกระดูกบางส่วนลงในภาชนะดินเผาหรือเรียกว่าการฝังศพครั้งที่ 2 นั้น เป็นวิธีปลงศพที่แพร่หลายในแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยในลุ่มแม่น้ำมูล-ชี เช่น บ้านโคกสูง อำเภอคูเมือง บ้านโคกเมือง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านน้ำอ้อย อำเภอราษีไศล บ้านกำแพง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ บ้านศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

การปลงศพโดยการบรรจุลงในไห (Jar Burial) ทั้งแบบการฝังครั้งแรก (Primary Burial) และการฝังครั้งที่ 2 (Secondary Burial) นั้นเป็น ประเพณีการปลงศพแบบโบราณอีกแบบหนึ่งได้รับความนิยมมากในลุ่มชนโบราณเอเชียซึ่งมีการค้นพบในประเทศฟิลิปปินส์ รวมไปถึงหมู่เกาะฟอร์โมซาและญี่ปุ่นอีกด้วย (Solheim 1960)

จากการสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ในดินแดนดังกล่าวได้ผลสรุปได้ ประเพณีการฝังศพในไหทั้งสองแบบนี้ เริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์โดยเจนาชในยุคโลหะ และมักสัมพันธ์กับช่วงที่มนุษย์รู้จักใช้เหล็กทำอาวุธและเครื่องประดับ คือราว 1,000 ปี ก่อนคริสต์ศตวรรษและเป็นประเพณีที่สืบทอดมาถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนต้นหรือบางแห่งอาจสืบทอดมาเป็นเวลาที่ยาวนาน เป็นต้นว่าที่ฟิลิปปินส์ (Solheim 1960, E. Z. Dizon 1979, Fox Robert B. 1970, Beyer H. otly 1974) ซึ่งประเพณีการฝังศพในไหทั้งสองแบบ ตั้งแต่ 1,000 ปีก่อนคริสตวรรษ โดยมีทั้งแบบการฝังกลางแจ้งและ

ฝังในถ้ำและเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 15-16 อินโดนีเซีย ก็พบประเพณีการฝังศพในไหทั้งสองแบบตั้งแต่ยุคโลหะเช่นกัน (Van Heekeren 1956) และแม้แต่ในอินเดียโดยเฉพาะบริเวณที่ราบสูงเดคคานแถบลุ่มน้ำตาปีและโครชวารีก็นับว่ามีประเพณีการฝังศพในไหทั้งสองแบบ ในยุคโลหะเช่นกัน (S.R.Rao 1966) ส่วนในจีนตอนใต้ (Beyer 1974) ก็พบประเพณีการฝังศพในไหเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่าประเพณีการฝังศพในไหยังแพร่หลายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอีกหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย แต่ยังไม่อาจสรุปได้ว่าประเพณีการฝังศพในไหเกิดขึ้นพร้อมกันในกลุ่มประเทศในเอเชียยุคโลหะ หรือมีถิ่นกำเนิดที่หนึ่งใดก่อนแล้วจึงแพร่หลายออกไปยังที่อื่น ๆ

วัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน

ชุมชนโบราณที่เริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ เป็นชุมชนในวัฒนธรรมยุคโลหะตอนปลาย ซึ่งเทียบได้กับยุคโลหะตอนปลายของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงซึ่งมีการกำหนดอายุไว้แล้ว (ช่วง 300 ปี ก่อนคริสตวรรษ ถึง ค.ศ. 200) เป็นชุมชนที่รู้จักการถลุงเหล็กเพื่อผลิตเป็นอาวุธ เช่น ใบหอก ขวาน และรู้จักผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ อีกด้วย

ระยะเวลาการอยู่อาศัยของชุมชนก็ยาวนาน จากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อสมัยประวัติศาสตร์และเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น ถึงพุทธศตวรรษที่ 18 แต่ช่วงที่รุ่งเรืองที่สุดคือตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงพุทธศตวรรษที่ 15 ซึ่งเป็นช่วงที่ชุมชนมีพัฒนาการด้านการผลิตเครื่องใช้เครื่องประดับประเภทที่เด่นที่สุดคือการผลิตภาชนะดินเผาซึ่งปรากฏร่องรอยให้เห็นเด่นชัดว่ามีเทคนิคการผลิตการตกแต่ง อย่างประณีตสวยงามยิ่ง แต่ภาชนะที่ผลิตได้ทั้งหมดเป็นเพียงภาชนะเนื้อดินประเภทเนื้อไม่แกร่ง (Earthen Ware)

รองจากภาชนะดินเผา แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ก็มีร่องรอยการถลุงเหล็ก แม้จะไม่
เป็นแหล่งใหญ่เท่าแหล่งโบราณคดีโนนอุดม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ก็ตามแต่ก็มี
ร่องรอยการถลุงเหล็กอย่างเด่นชัดด้วยเทคนิคแบบโบราณซึ่งเป็นเทคนิคเดียวกันกับเทคนิคที่
ชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนต้น ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นิยมใช้กัน

นอกจากจะมีความรู้เรื่องการถลุงเหล็กและผลิตเครื่องใช้ประเภทอาวุธเหล็ก
แล้ว ชุมชนนี้สามารถผลิตเครื่องประดับขี้ผึ้งอีกด้วย จากร่องรอยของกิจกรรมในชุมชน
แห่งนี้ เป็นแหล่งผลิตสำคัญแห่งหนึ่งในบริเวณตอนกลางลุ่มแม่น้ำมูล ซึ่งอาจส่งผลผลิตของ
ชุมชนไปขายในบริเวณใกล้เคียงหรือไกลออกไป

สำหรับภาชนะดินเผา ซึ่งส่วนใหญ่ตกแต่งด้วยการทาสีโคลนสีส้มหรือแดง ดู
เหมือนมีปรากฏอยู่ทั่วไปตามแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง เนื่องจากเป็นภาชนะสำหรับใช้สอย
ในชีวิตประจำวัน สำหรับการผลิตโลหะประเภทสำริดและเหล็กนั้น อาจผลิตขึ้นใช้ชุมชน
เพียงอย่างเดียวหรืออาจจะส่งไปขายยังชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมสมัยกันก็เป็นได้และวัฒนธรรม
ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้และแห่งอื่น ๆ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำ
มูล-ชี อาจนำไปเทียบได้กับแหล่งโบราณคดีในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งรุ่งเรืองขึ้นใน
ช่วงศตวรรษที่ 10-16 (วัฒนธรรมทวารวดี) ซึ่งพบเครื่องประดับสำริดที่คล้ายคลึงกันหลาย
ประเภท เช่น กำไล ลูกกระพรวน ต่างหู (ห่วงติบูก) และแหล่งโบราณคดีลุ่มแม่น้ำเจ้า
พระยาก็ได้พบอาวุธเหล็กในชั้นวัฒนธรรมเดียวกันกับที่พบเครื่องประดับสำริดดังกล่าวด้วย
พัฒนาการทางโลหกรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกันในแหล่งโบราณคดี 2 ภูมิภาคนี้จะเป็นผลจากการติด
ต่อกันหรือไม่ เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16-19 ชุมชนนี้ก็ยังคงอยู่ในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ในช่วงอิทธิ
พลทางการเมือง การปกครองและวัฒนธรรมขอม (เขมร) เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิต
ประจำวันสิ่งของเครื่องใช้และความเชื่อของชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไป เช่น เครื่องปั้นดินเผา
เป็นแบบเนื้อแกร่งเคลือบสีน้ำตาล (ดำ) พบรูปเคารพและศาสนสถานที่ก่อด้วยศิลาแลง เป็นต้น

คติความเชื่อ

คติความเชื่อของชุมชนตามหลักฐานที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือการปลงศพ โดยการบรรจุในไหดินเผาโดยบรรจุทั้งโครงและบรรจุเพียงบางส่วน ซึ่งพิธีการปลงศพแบบนี้เป็นประเพณีการปลงศพแบบโบราณที่มีแพร่หลายในเอเชียทั้งบนผืนแผ่นดินใหญ่ เช่น อินเดีย จีน และในหมู่เกาะต่าง ๆ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียและไกลออกไปทางทิศตะวันออก ถึงหมู่เกาะฟอร์โมซาและญี่ปุ่น ประเพณีการปลงศพแบบนี้เริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะยุคโลหะตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงที่มนุษย์เริ่มนำเหล็กมาทำเป็นเครื่องใช้ สำหรับแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่นี้ประเพณีดังกล่าวปรากฏอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-19 เนื่องจากภาษาที่ใช้บรรจุศพทั้งโครงและแบบบรรจุเพียงบางส่วนนั้น เป็นกลุ่มภาษาที่พบแพร่หลายตั้งแต่วัฒนธรรมที่ 1-7 และแม้ว่าอิทธิพลอารยธรรมอินเดียจะเข้ามาปรากฏใน วัฒนธรรมขั้นนี้แล้วก็ตาม แต่ชุมชนยังปลงศพด้วยวิธีการบรรจุลงภาชนะดินเผา

สำหรับการบรรจุศพโดยเลือกบรรจุชิ้นส่วนบางส่วนลงในภาชนะที่เรียกกันว่าการฝังศพครั้งที่ 2 (Secondary Burial) นั้นได้มีผู้ศึกษาคติความเชื่อในพิธีกรรมดังกล่าวแล้วอธิบายไว้ว่า เป็นความเชื่อถือว่าโครงกระดูกบรรพบุรุษ เป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณบรรพบุรุษนั่นเอง จึงต้องมีการทำความสะอาด (Bone Washing) โครงกระดูกอย่างดีแล้วบรรจุภาชนะฝัง ถ้าเกิดภัยพิบัติแก่ลูกหลานก็จะตีความว่าเกิดจากความไม่พอใจของวิญญาณบรรพบุรุษลูกหลานต้องขุดเอากระดูกมาทำพิธีล้างทำความสะอาดแล้วฝังใหม่อีกทีและอาจต้องเปลี่ยนที่ฝังด้วย พิธีกรรมนี้ยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่ในกลุ่มชนบางพวกในฟิลิปปินส์

ดังนั้นชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่อาจมีความเชื่อ เช่นนี้และคติความเชื่อ เช่นนี้ก็ปรากฏในชุมชนโบราณแถบลุ่มแม่น้ำมูล-ชีในระยะเวลาดียวกันด้วย

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นไป พิธีปลงศพจึงเปลี่ยนไปเป็นการเผาศพ แล้วนำศพไปบรรจุภาชนะดินเผาแล้วนำไปฝัง ดังได้พบภาชนะดินเผาเล็ก ๆ บรรจุอัฐินี้เป็นคตินิยมของพุทธศาสนิกชนนิกายเถรวาท จึงสันนิษฐานได้ว่า พุทธศาสนาที่แผ่เข้ามาในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้เริ่มรับอิทธิพลต่อชุมชนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นไป

บทที่ 5

บทสรุป

จากผลการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำมูล นำไปสู่ข้อสรุปว่า ชุมชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้เริ่มเข้ามาตั้งแต่ยุคโลหะตอนปลาย ร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงยุคปลาย (300 ปีก่อนคริสตศตวรรษ-ค.ศ. 200 หรือช่วงพุทธศตวรรษที่ 3-8) และมีร่องรอยการอยู่อาศัยติดต่อกันเป็นระยะ ๆ จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นชุมชนที่รู้จักการถลุงเหล็กเพื่อผลิตเครื่องมือเครื่องใช้และรู้จักผลิตเครื่องประดับสำริดนอกจากนี้ยังสามารถผลิตภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งผลผลิตดังกล่าวนอกจากจะใช้ท้องถิ่นแล้วยังอาจส่งไปขายที่อื่นอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการศึกษาชั้นดินทับถมทางวัฒนธรรมครั้งนี้ เป็นเพียงข้อคิดเห็นเบื้องต้นและเป็นความคิดเป็นส่วนตัวของผู้เขียนเท่านั้น จึงไม่ใช่ข้อยุติหากมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยละเอียดและมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือก็สามารถคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ จากลักษณะการทับถมของชั้นดินวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ สันนิษฐานได้ว่ามีคนเข้ามาอาศัยอยู่ตามลำดับดังนี้คือ

ระยะที่ 1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายคือยุคโลหะตอนปลาย โบราณวัตถุสำคัญที่พบในสมัยนี้คือชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ถ้วย ถาด เป็ลือกหอย และกระดูกสัตว์ที่ถูกไฟเผาภาชนะดินเผาของสมัยการอยู่อาศัยระยะเริ่มแรกส่วนใหญ่เป็นพวกเนื้อหยาบผิวทาดด้วยน้ำมันชั้นขัดมันสีแดง เทาและดำ ลวดลายประดับตกแต่งที่ปรากฏที่เป็นประจำคือลายขูดขีดและลายเชือกทาบ

ในการกำหนดอายุการเข้ามาอยู่อาศัยของชุมชนระยะเริ่มแรก จึงได้นำโบราณวัตถุ(ถ่าน) ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีในชั้นดินที่ 10 และ 11 ซึ่งอยู่ในระดับความลึกระหว่าง 400 ถึง 460 เซนติเมตร จากระดับชั้นดินสมมติจำนวน 2 ตัวอย่างไปตรวจสอบอายุที่สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ผลตรวจสอบพบว่าตัวอย่างแรกมีอายุ 2,531 ปี และตัวอย่างที่ 2 มีอายุ 2,874 ปี แสดงว่าคนกลุ่มแรกเข้ามาอาศัยในชุมชนแห่งนี้เมื่อประมาณ 2,874 ปี มาแล้วซึ่งตรงกับยุคโลหะตอนปลาย

ระยะที่ 2 สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อสมัยประวัติศาสตร์ ระยะนี้มีเครื่องใช้เหล็กและเครื่องประดับสำริดประเภท กำไล ลูกกระพรวน ที่สืบทอดรูปแบบจากระยะที่ 1 ภาชนะดินเผาที่มีลักษณะเฉพาะของระยะนี้ก็คือภาชนะดินเผาที่ตกแต่งบริเวณคอภาชนะด้วยเทคนิคการปะติดเป็นลายเชือก และลายนิ้วมือภาชนะทาด้ายน้ำโคลนชนิดหนาแล้วแต่งด้วยลายเชือกทาบ

ระยะที่ 3 เป็นสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 ในช่วงนี้ยังคงปรากฏเครื่องใช้ที่ทำจากเหล็กและสำริด นอกจากนี้ยังปรากฏร่องรอยตะกรันเหล็กและท่อดินเผา ส่วนภาชนะดินเผาที่ปรากฏมีหลายแบบที่พบมากคือภาชนะดินเผาสีขาวนวลและภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาล (พบจากการสำรวจเป็นส่วนใหญ่) ที่ผลิตจากเตาพื้นเมืองในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ในพุทธศตวรรษที่ 16-18 และช่วงนี้พิธีการปลงศพของชุมชนแห่งนี้ก็เป็นแบบประเพณีนิยมของพุทธศาสนิกชนนิกายเถรวาทคือเผาศพแล้วเก็บอัฐิบรรจุลงในภาชนะดินเผาขนาดเล็กแล้วฝังดิน

พัฒนาการระยะที่ 1 ของชุมชนแห่งนี้เป็นพัฒนาการร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่บนที่ราบสูงโคราชทั้งในแอ่งสกลนครและแอ่งโคราช ในช่วงยุคโลหะตอนปลาย ซึ่งชุมชนเหล่านี้รู้จักการถลุงเหล็กแล้วนำมาทำเครื่องมือเครื่องใช้และยังรู้จักทำเครื่องประดับสำริดแบบต่าง ๆ อีกด้วย ระยะที่ 1 ของแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองไผ่น้ำสามารถนำไปเทียบได้กับ

แหล่งโบราณคดีในแอ่งสกลนครและแอ่งโคราชที่มีการกำหนดอายุแล้วหลายแห่งด้วยกันในแอ่งสกลนครก็เทียบได้กับบ้านเชียงยุคปลาย และแหล่งโบราณคดีบ้านนาดีในชั้นวัฒนธรรมที่ 5 และชั้นที่ 6 ตอนบนส่วนในแอ่งโคราชก็สามารถนำไปเทียบได้กับแหล่งโบราณคดีบ้านโนนชัยยุคต้น ซึ่งร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีที่บ้านนกทรายยุคกลางตอนปลายเป็นต้น

ส่วนพัฒนาการระยะที่ 2 ดูเหมือนจะเป็นพัฒนาการชุมชนในแอ่งโคราชในช่วงสมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ หรือสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อสมัยประวัติศาสตร์ซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะกลุ่มในแถบลุ่มแม่น้ำมูล-ชี คือการปลงศพโดยการบรรจุลงในไหแล้วนำไปฝังส่วนเทคโนโลยีก็ยังคงสืบต่อมาจากระยะที่ 1 แต่มีการผลิตเครื่องประดับสำริดประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายประเภทและมีความงดงามมากขึ้นเป็นที่น่าสังเกตคือเครื่องประดับบางแบบมีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องประดับที่นิยมกันในแหล่งโบราณคดีสมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย

สำหรับช่วงระยะเวลาการอยู่อาศัยในระยะที่ 3 นี้ยังมีร่องรอยตะกอนเหล็กอยู่ส่วนสำริดนั้นใช้กระบวนการผลิตในชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นเทคนิคที่นิยมในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นมีการติดต่อกับชุมชนร่วมสมัยในลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ดังปรากฏภาชนะดินเผาเนื้อขาวवलและภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาลในช่วงนี้พุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เข้ามามีบทบาทต่อคติความเชื่อของชุมชนจึงปรากฏว่าร่องรอยการปลงศพโดยการเผาและเก็บอัฐิ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาการแพร่หลายกระจายของเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งบ้านเมืองใดไม่ควรจะได้อาศัยศึกษาต่อไปโดยเปรียบเทียบลักษณะและเนื้อดินจากเครื่องปั้นดินเผาที่พบตามแหล่งที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำมูลตอนบนเพื่อตอบปัญหาการผลิตและการแพร่กระจายของรูปแบบภาชนะ

2. การศึกษาพัฒนาการของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากการผลิตด้วยการเผาบนลานดินมาเป็นผลิตด้วยเตาเผาควรได้รับการสนับสนุนให้มีการศึกษาเพิ่มเติมและจากการค้นพบเตาเผาและเครื่องปั้นดินเผาบางชิ้นในเตาเผานี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นพัฒนาการของท้องถิ่นเองไม่ได้รับจากต่างชาติและน่าจะมึพัฒนาการที่ต่อเนื่องไปถึงการผลิตเครื่องเคลือบได้

3. กิจกรรมการถลุงเหล็กน่าจะใช้ชั้นดินแม่รังและชั้นเหล็กออกไซด์ที่มีประมาณของเหล็กสูงเป็นวัตถุดิบในการผลิตและควรมีการศึกษาโดยทดสอบหรือศึกษาละเอียดเฉพาะเรื่องต่อไป

บรรณานุกรม

- จิรา จงกล. คู่มือนำชมการจัดแสดงชั่วคราว "ศิลปกรรมสมัยทวารวดี" ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุททอง สุพรรณบุรี, กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ 2509 กรุงเทพฯ
- ยอร์ช เซเดส์. (แต่ง) ปัญญา บริสุทธิ์ (แปล). ชนชาติต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน. ไทวัฒนาพานิช กรุงเทพฯ
- มรว. สूरียวุฒิ สุขสวัสดิ์ "ปัจฉิมวชิรชน" วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม) 2532.
- เอกสารประกอบการสัมมนา "หลักฐานข้อมูลใหม่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในประเทศไทย" การประชุมใหญ่สามัญประจำปี.ค. 2530 และการสัมมนาทางวิชาการของสมาคมประวัติศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วันที่ 30-31 มกราคม 2531 ณ อาคารอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ปรีชา กาญจนาคม. การศึกษาแหล่งโบราณคดีและสภาพแวดล้อมถ้าเทพนิมิตธารทองแดง จังหวัดสระบุรี. ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. แสงเทียนการพิมพ์ 2529.
- "โบราณคดี 26" เอกสารทางวิชาการของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีการศึกษา 2526.
- ผาสุข อินทรารุช. รายงานการขุดค้นตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 2526.
- นคร พันธุ์รงค์. การศึกษาประวัติศาสตร์ในประเทศไทยและประวัติศาสตร์ไทยในยุคศตวรรษที่ 19. โครงการตำรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชญ์โลก 2527.

สุรพล นาคะพินธุ. "หลักฐานจากบ้านท่าแคและข้อคิดบางประการเกี่ยวกับชุมชนโบราณในที่
ราบภาคกลางตอนล่าง" วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-
ธันวาคม), 2527.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. ขอขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย 2524 สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์
กรุงเทพฯ

ปรีชา กาญจนาคม. โบราณคดีปฏิบัติ 1, 2, 3. ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัย
ศิลปากร 2522.

Bayard, D.T.

- 1977 Phuwiang Pottery and The Prehistory of Northeastern Thailand
Modern Quaternary Research Southeast Asia Vol.3 pp.57-102
(A.A. Balkema / Rotterdam)

Beyer, H. otly

- 1974 Outline Review of Philippine Archaeology by Islands
and Provinces. In The Philippine Journal of Science, Vol.77,
No. 3-4 Manila

Fox, Robert B.

- 1970 The Tabon Caves : Arohaeological Explorations and
Exacavation on Palawan Island , Philippines. Monograph
Serics No.1. Manila: National Mueseum of The Pgilippines.

Higham,C.H.W. and Amphan Kijgnam

- 1984 Prehitorical Investigations in Notrheast Thailand.Bar
International Seriers 231 (i-iii) Oxford:British
Archaeology, University of Otago.

Solheim,Wihelm G.II

- 1960 Jar Burial in The Babuyan and Batanes Island and Central
Philippine and Its Relationship to Jar Burial Elsewhere
in The Far East. In The Philippine Journal of Science.
Vol.89,No.1 Manial

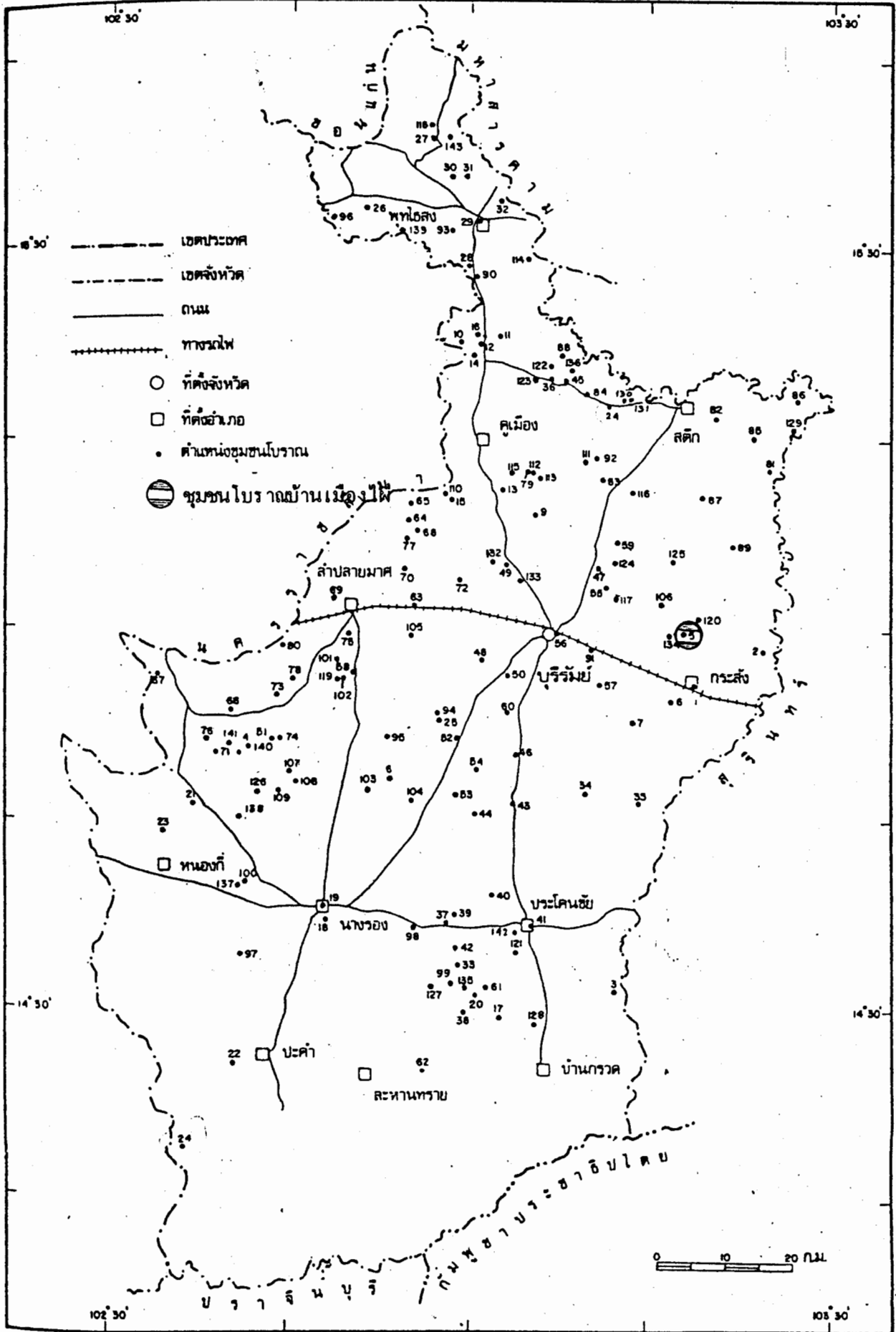
75

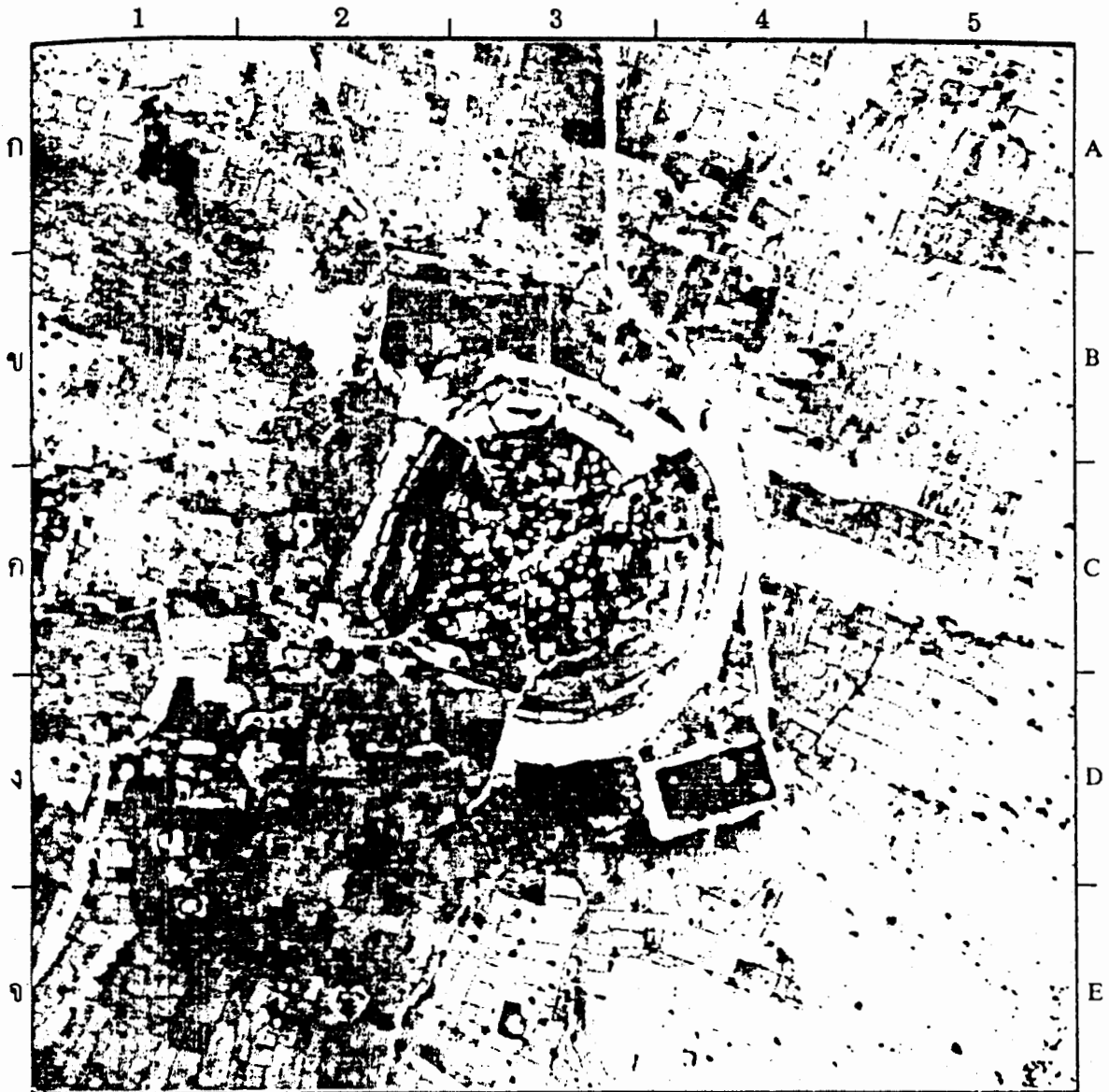
White,Joice C.

- 1982 Banchiang : discovery of a lost Bronze Age. The University
Museum, University of Pemsylvania

แผนที่ แผนที่ ภาพถ่ายประกอบ

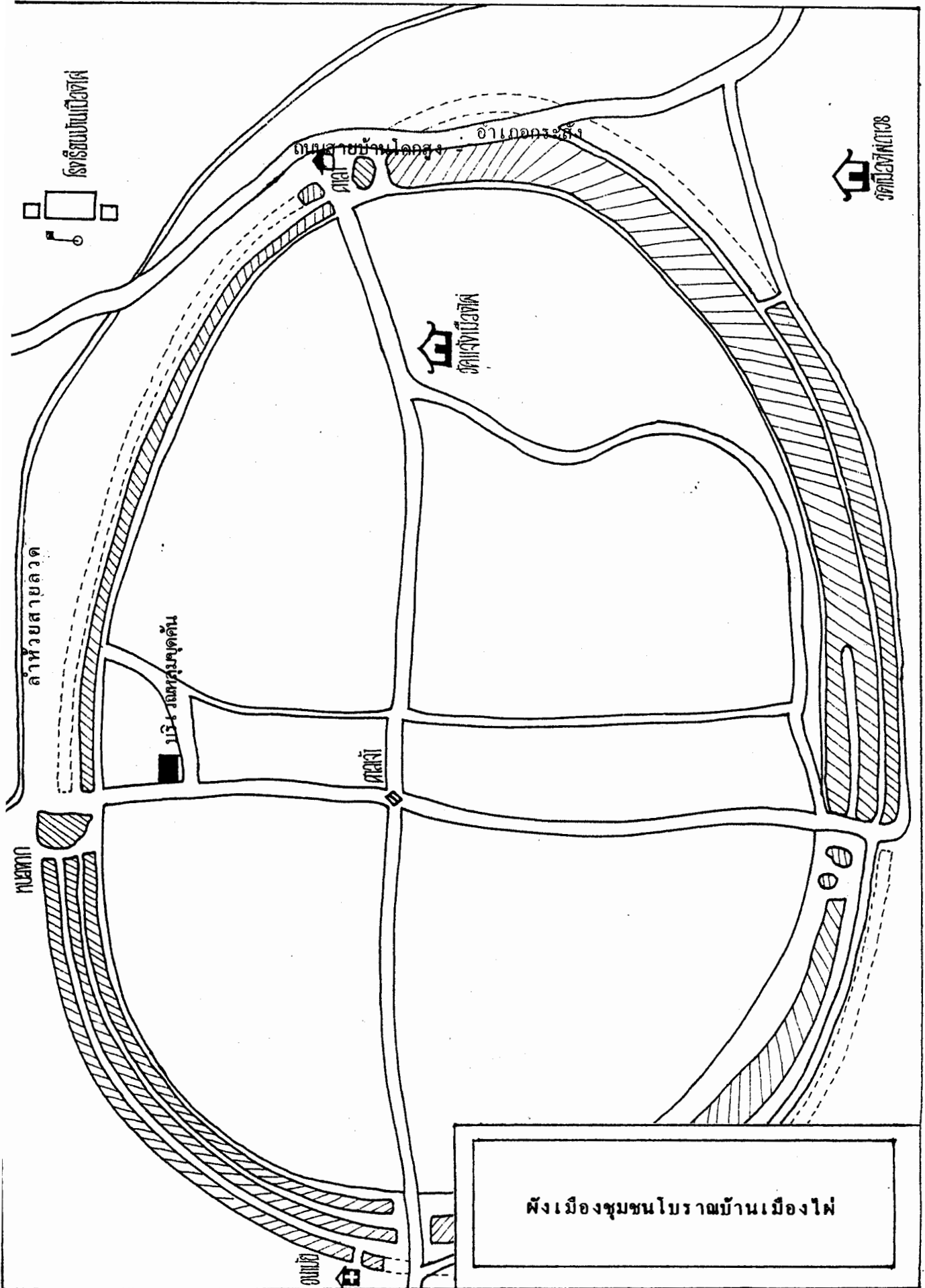
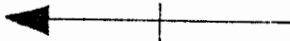
แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนโบราณ จังหวัดบุรีรัมย์
LOCALITY MAP OF ANCIENT SETTLEMENTS : CHANGWAT BURI RAM

แผนที่ Map No.	26-5	รหัส Code.	บร. 317416590	0	0.5 กม. Km.
รุ้ง Lat.	15 00 04 N.	ลอง Long.	103 18 07 E.	ว.ค.ป. ภาพถ่าย Photo Date	20/9/76
บ้าน	เมืองไผ่	Ban	Muang Phai		
ตำบล	เมืองไผ่	Tambol	Muang Phai		
อำเภอ	กระสัง	Amphoe	Krasang		
จังหวัด	บุรีรัมย์	Changwat	Buri Ram		

N

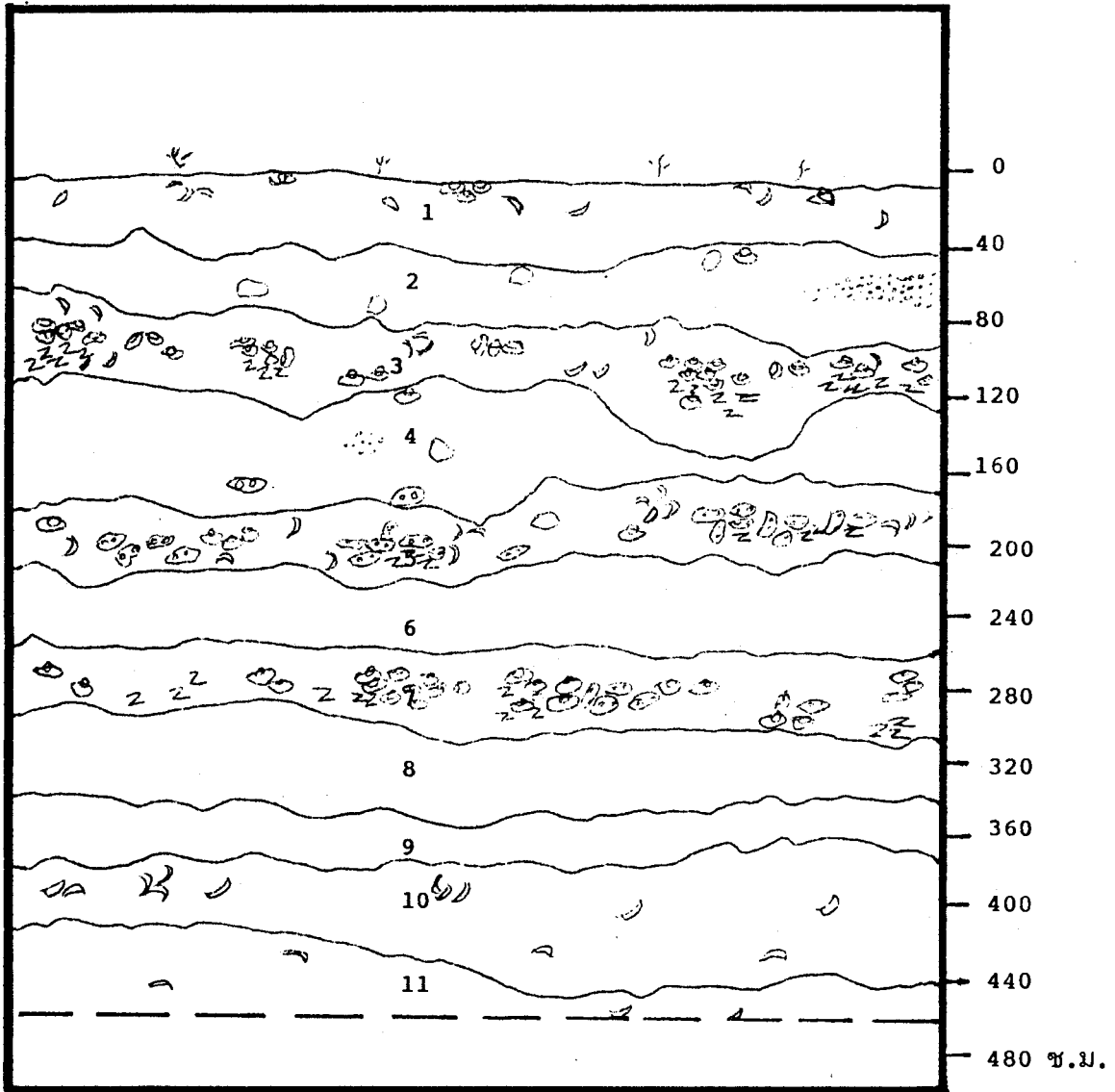
ภาพขยายตำแหน่งหลุมขุดค้น

NW13 (22-23 และ 34-35)

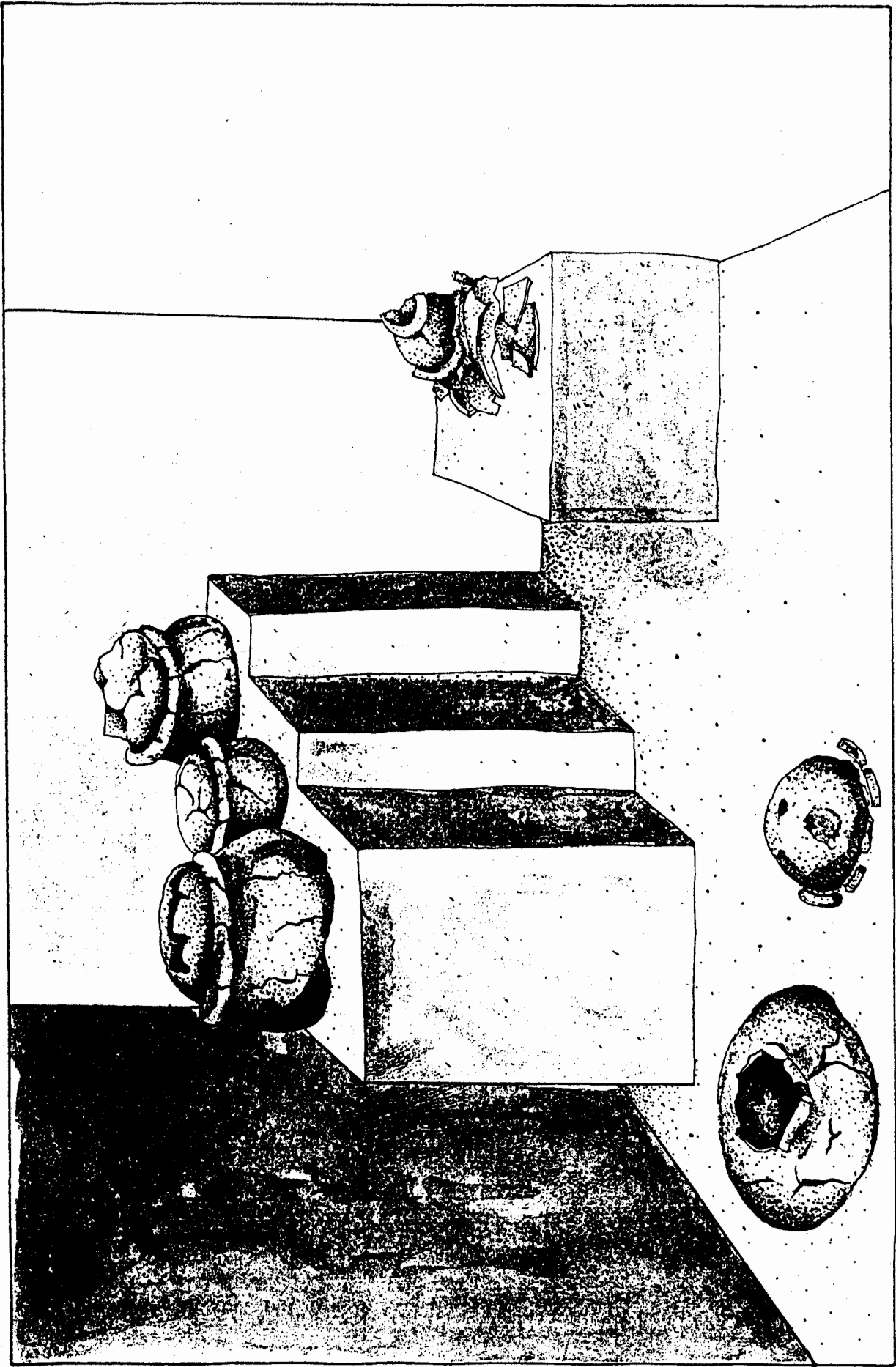
12	24	36	48	60	72	84	96	108	120	132	144
11	23	35	47	59	71	83	95	107	119	131	143
10	22	34	46	58	70	82	94	106	118	130	142
9	21	33	45	57	69	81	93	105	117	129	141
8	20	32	44	56	68	80	92	104	116	128	140
7	19	31	43	55	67	79	91	103	115	127	139
6	18	30	42	54	66	78	90	102	114	126	138
5	17	29	41	53	65	77	89	101	113	125	137
4	16	28	40	52	64	76	88	100	112	124	136
3	15	27	39	51	63	75	87	99	111	123	135
2	14	26	38	50	62	74	86	98	110	122	134
1	13	25	37	49	61	73	85	97	109	121	133

ผังชั้นดินหลุมขุดค้น NW 13 (34 - 35)

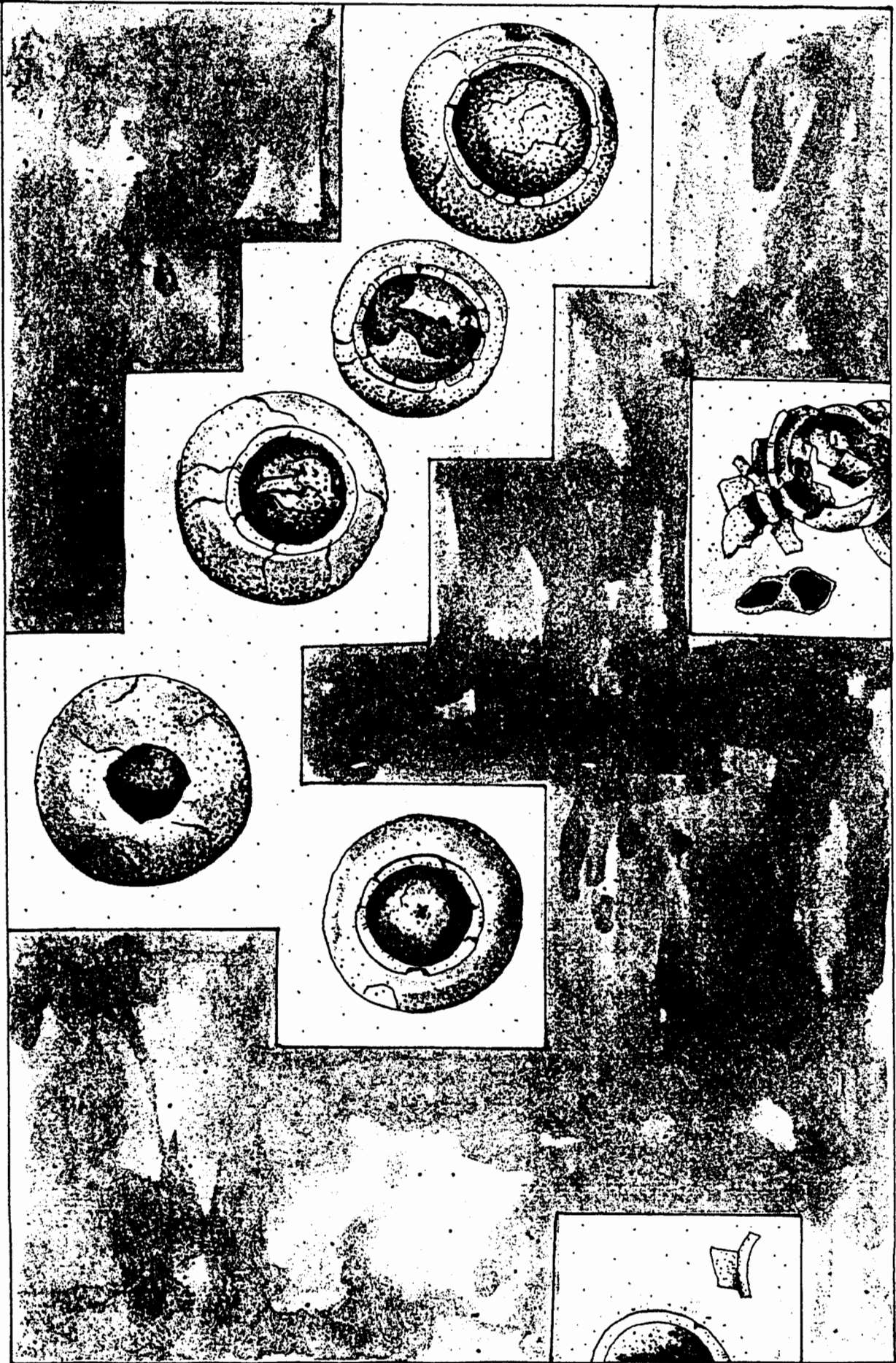
ผังหลุมด้านทิศใต้

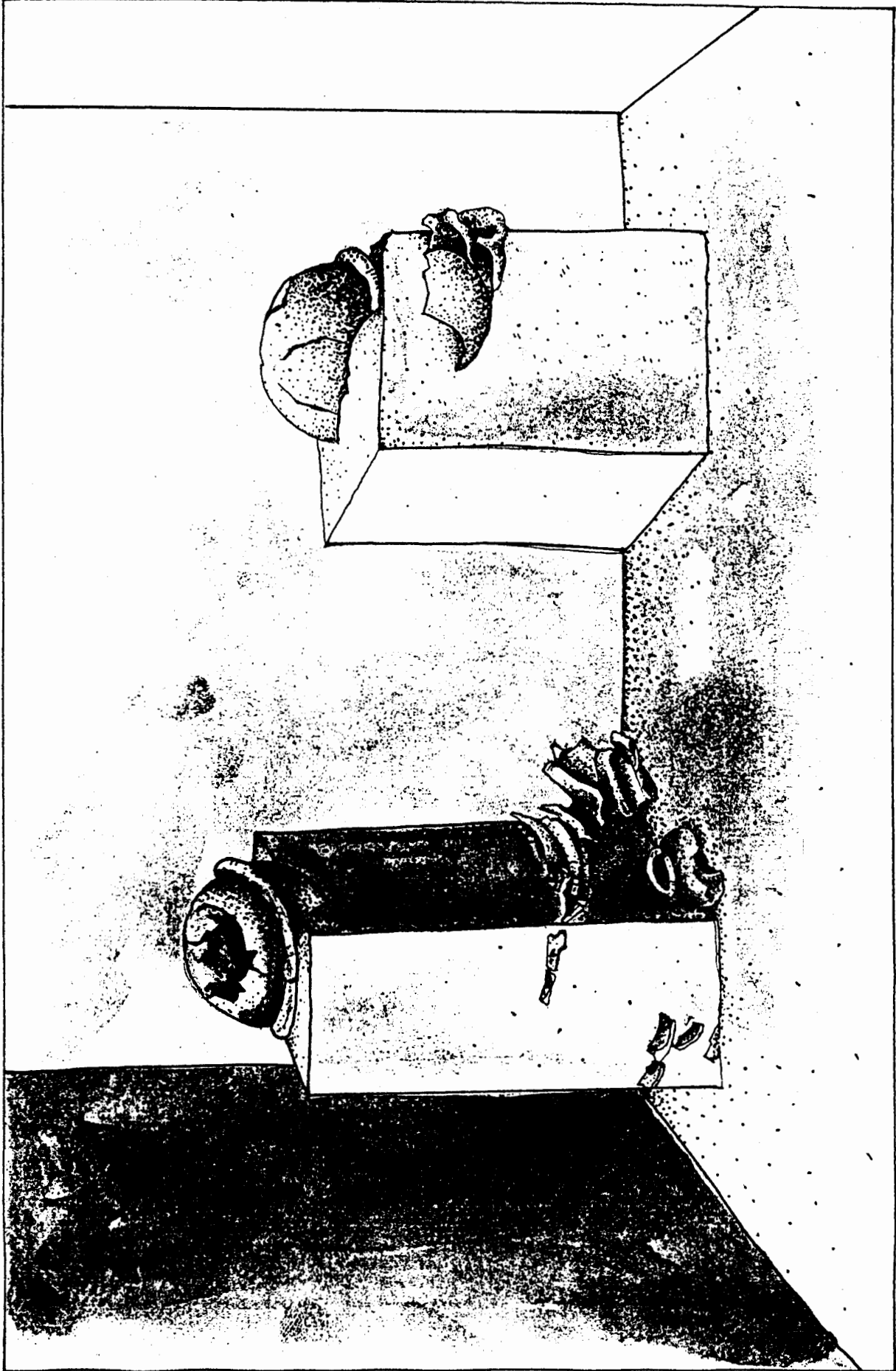
⊙	กลุ่มดินที่ถูกไฟเผา	⊙	เม็ดกรวด
⊖	จันเร่	○	โพรงปลวก
∪	ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา	Z	เต้าถ่าน

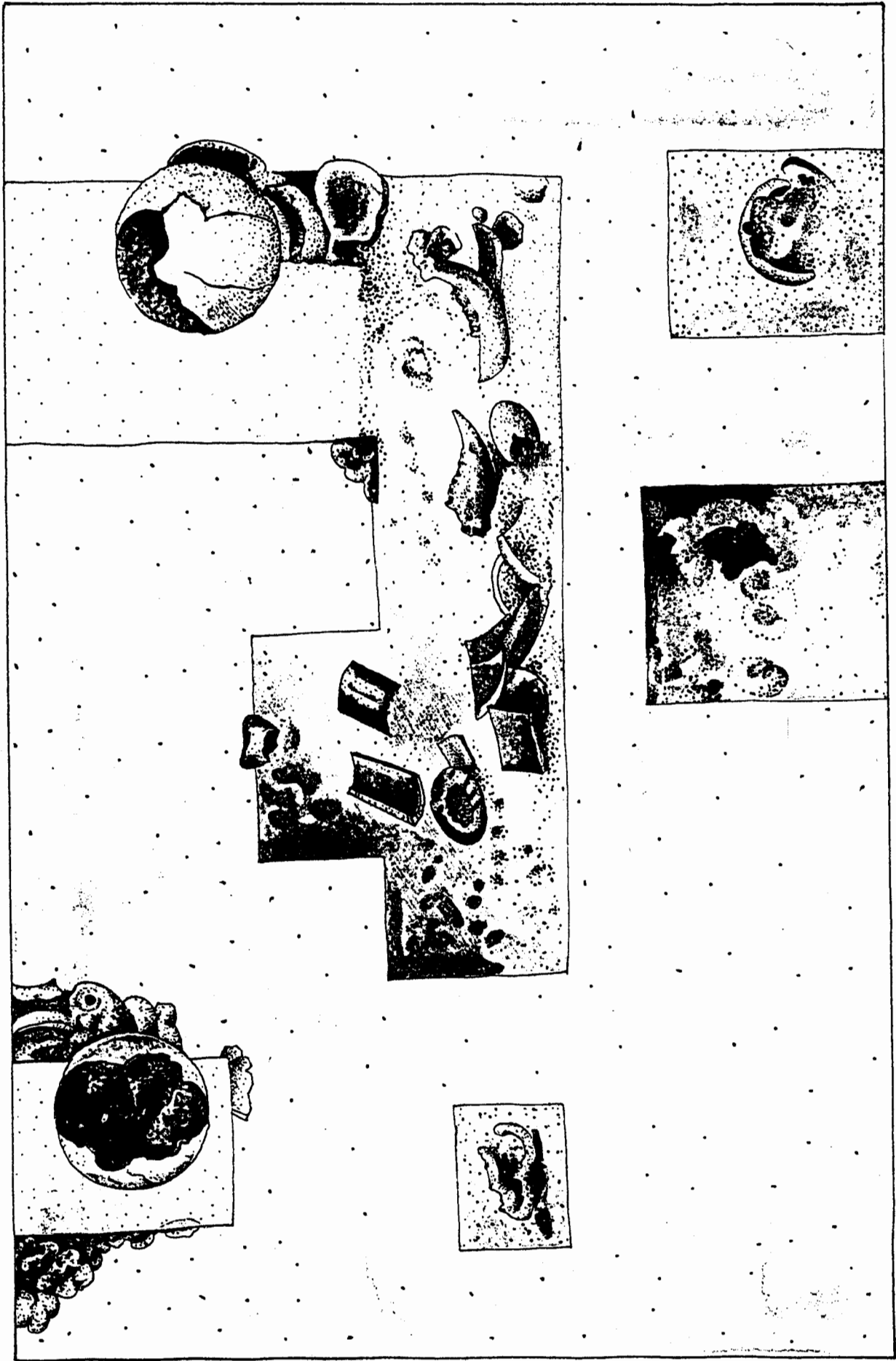
กลุ่มภาชนะดินเผาภายในบรรจุโครงกระดูก

ภาพด้านนอกกลุ่มภาชนะดินเผาภายในบรรจุโครงกระดูก

กลุ่มภาชนะดินเผาที่กลมมนวางประกบกัน

ภาพด้านบนกลุ่มภาชนะดินเผาและกระดูกสัตว์

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่ 5 - 20	เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร ผลเกิด
		ผู้บันทึก	นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ้งที่	ระดับ ช.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
17	50-60	ปากตรง	1		
32	80-90	ปากผายออก	1		
40	100-110	ปากผายออก	7		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ่งที่	ระดับ ช.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
61	140- 150	ปากตรง	2		
92	180- 190	ปากพวยออก	4		
146	230- 240	ปากพวยออก	2		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด
		ผู้บันทึก	นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ่งที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
160	250- 260	ปากผายออก	5		
177	290- 300	ปากผายออก	7		
189	330- 340	ปากผายออก	3		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

 ปาก ตัวภาชนะ ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด
		ผู้บันทึก	นายสุวิทย์ ประภาณิล

ดุงที่	ระดับ ช.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
195	350- 360	ปากผายออก	4		
200	420- 430	ปากผายออก	5		
208	430- 440	ปากโค้งเข้า	5		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

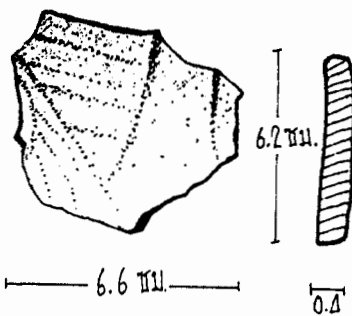
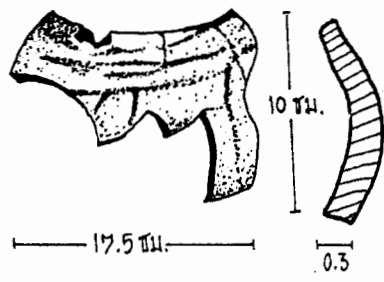
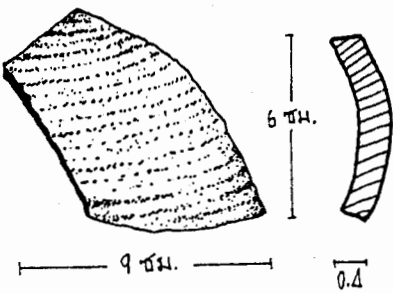

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่ 5 - 20	เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

จุดที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
23	60-70	ลายเขียนสี (เทา)	3		
40	100- 110	ลายเขียนสี (แดง)	3		
61	140- 150	ลายเขียนสี (เส้นขนาน)			

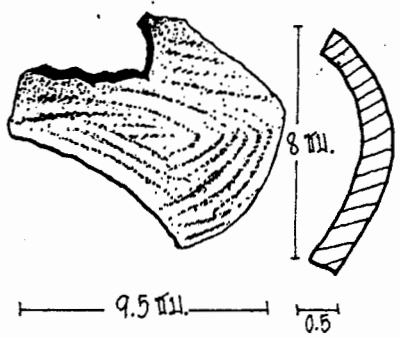
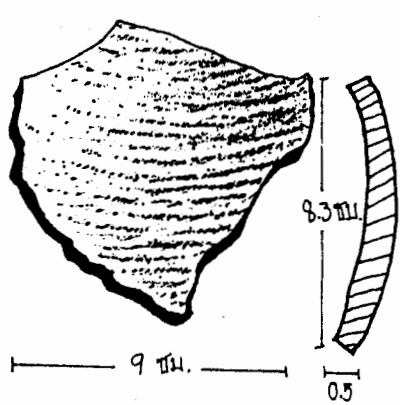
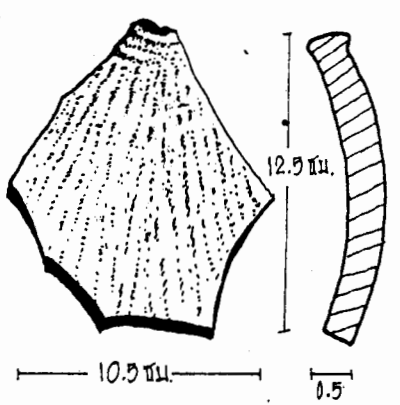
ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35 วันที่ 5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (23 - 25) ผู้ควบคุม นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

จุดที่	ระดับ ช.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
82	170- 180	ลายเขียนสี	1		
105	190- 200	ลายเชือกทาบ	10		
146	230- 240	ลายเชือกทาบ	3		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

คิวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ่งที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
167	270- 280	ลายจุดขีด	9		
195	350- 360	ลายเชือกทาบ	11		
106	400- 410	ลายเชือกทาบ	2		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35) ผู้ควบคุม นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล		

ถุ่ที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
207	420- 430	ลายเชือกทาบ	6		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

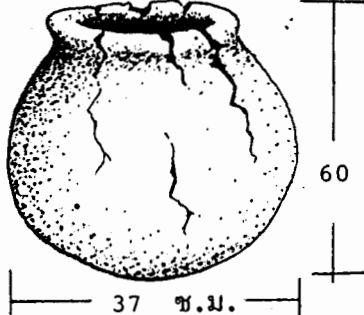
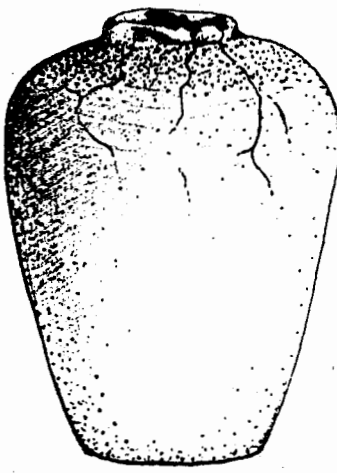

ตัวภาชนะ

ฐาน

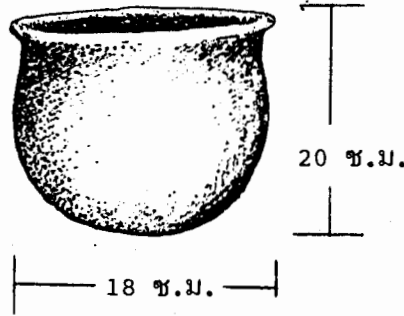
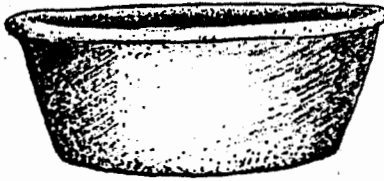
ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35) ผู้ควบคุม นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล		

墩ที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
	20-80	หม้อดินก้นแบน	3		ภายในบรรจุ กระดูก
		โอ่งดินฐาน แบนราบ	1		ตกแต่งด้วย ลายเขียนสี เส้นขนาน ในแนวอน

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

 ปาก คิวภาชนะ ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ่่งที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
		ชามอ่าง ก้นมน	2		
		ชามอ่าง- ก้นแบนราบ	1		

ตารางบันทึกข้อมูลภาชนะดินเผา

ปาก

ตัวภาชนะ

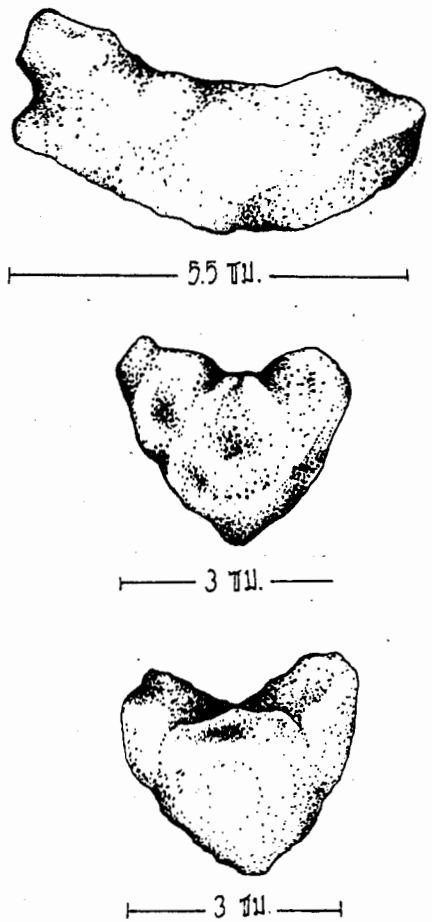
ฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35 วันที่ 5-20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13(34 - 35) ผู้ควบคุม นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ตุ่งที่	ระดับ ซ.ม.	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
178	290- 300	ฐานสูง	3		

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

จุดที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
1	0 - 10	ลูกบิดดินเผา สีแดง	1		
2	0 - 10 ซ.ม.	รูปสัตว์ดินเผา	1		

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถู่ที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
3	0-10	หินดู	1		
4	40-50	ขวาน ดินเผา			

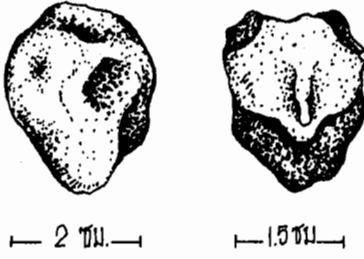
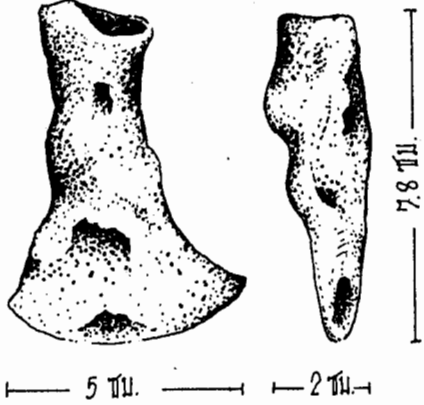
ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งชุมชน	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณี

ดงที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
5	50-60 ซ.ม.	ขวานหินขัด	1		
6	80-90	ลูกกระพรวน สำริด	1		
7	80-90 ซ.ม.	ดินเผา (รูปหยดน้ำ)	1		

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35) ผู้ควบคุม นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล		

ถงที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
8	100- 110	ตุ๊กตารูป สัตว์	1	 	
9	150- 160	ขวานเหล็ก	1		

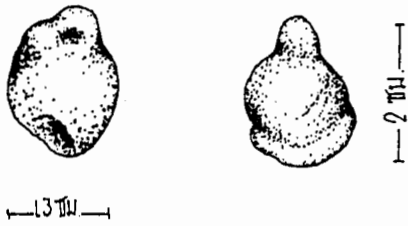
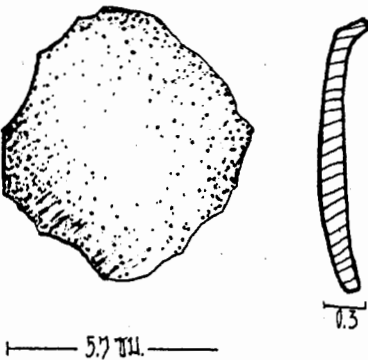
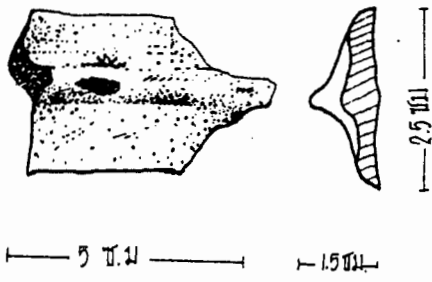
ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ดุงที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
11	330- 340	ใบหอก- เหล็ก	1		
10	220- 230	ชิ้นส่วน- กำไลสำริด	1		
12	330- 340	ขวานเหล็ก	1		

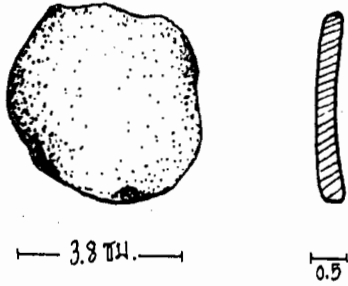

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุจีนสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งชุมชน	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13(34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

ธงที่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
14	350 - 360	ลูกกระพรวน สำริด	1		
13	330 - 340	เขี้ยวดินเผา	1		
15	380 - 390	ชิ้นส่วน- กำไลแก้ว สีน้ำเงิน			

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	13 (34 - 35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร พลเกิด
		ผู้บันทึก	นายสุวิทย์ ประภาณิล

ถุ่	ระดับ	กลุ่มรูปแบบ	จำนวน	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
16	400- 410	เบี้ยดินเผา	1		
17	400- 410	ลูกกระสุน ดินเผา	1		

ตารางบันทึก ข้อมูลโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	NW 13 (3A-3B)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

หมายเหตุ																				
		1/10/95																		
ผ่าน								✓												
อีฐ																				
ลูกปัด																				
แก้ว																				
กระดูก								✓												
หิน																				
โลหะ																				
ขี้โลหะ		✓																		
ชิ้นส่วนภาชนะ																				
ภาชนะดินเผา																				
รับ/เดือน/ปี		9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95	9/1/95
บริเวณที่พบ		AU/S	S2	S1	AU/S	AU/S	S1	S2	S2	S2	S2	S2	S2	S2	AU/S	S1	S1	S1	S1	S1
ระดับความลึก		100-100	100-100	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	100-110	110-120	110-120	110-120	110-120	110-120	110-120
จุดที่		# ๑๗	# ๑๘	# ๑๙	# ๒๐	# ๒๑	# ๒๒	# ๒๓	# ๒๔	# ๒๕	# ๒๖	# ๒๗	# ๒๘	# ๒๙	# ๓๐	# ๓๑	# ๓๒	# ๓๓	# ๓๔	# ๓๕

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น

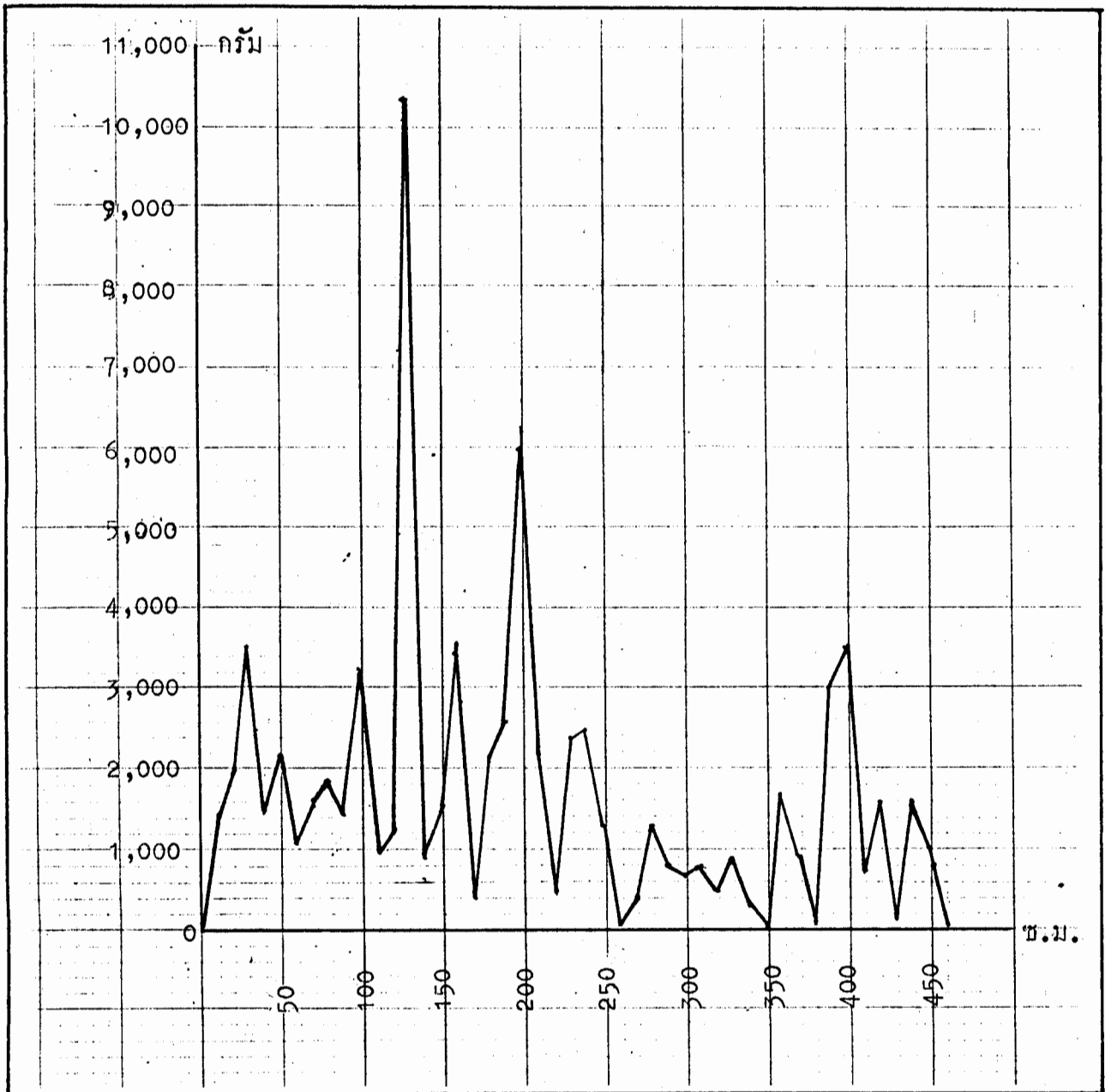
ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อแหล่งขุดค้น	NW 13 (๑๔-๑๕)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

หมายเหตุ	ดินเผา	หิน	โลหะ	ขี้โลหะ	ชิ้นส่วนภาชนะ	ภาชนะดินเผา	วัน/เดือน/ปี	บริเวณที่พบ	ระดับความลึก	จุดที่
				✓			14/A/๑๕	S1, S2	220-230	# 145
				✓	✓		14/A/๑๕	S1, S2	230-240	# 146
				✓			14/A/๑๕	S1	230-240	# 147
	ดินเผา						14/A/๑๕	S2	230-240	# 148
							14/A/๑๕	S2	230-240	# 149
							14/A/๑๕	S2	230-240	# 150
				✓			15/A/๑๕	S1	240-250	# 151
				✓	✓		15/A/๑๕	S1	240-250	# 152
							15/A/๑๕	S2	240-250	# 153
				✓			15/A/๑๕	S2	240-250	# 154
	ดินเผา						15/A/๑๕	S2	240-250	# 155
				✓			15/A/๑๕	S2	240-250	# 156

ตารางบันทึกข้อมูลโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น

ชื่อโครงการ	โครงการศึกษาชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์		
ชื่อแหล่งขุดค้น	เมืองไผ่ 35	วันที่	5 - 20 เมษายน 2535
ชื่อหลุมขุดค้น	NW 13 (34-35)	ผู้ควบคุม	นายสมมาตร ผลเกิด ผู้บันทึก นายสุวิทย์ ประภาณิล

หมายเหตุ																				
ท่าน																				
อิฐ																				
ลูกปัด																				
แก้ว																				
กระดูก																				
ดิน																				
โลหะ																				
ขี้โลหะ	✓		✓					✓				✓			✓					
ชิ้นส่วนภาชนะ		✓		✓	✓							✓			✓					
ภาชนะดินเผา																				
วัน/เดือน/ปี	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95	15/A/95
บริเวณที่พบ	S1	S1	S2	S2	S1	S1	S1	S1	S2	S2	S1	S1	S1	S1	S1	S1	S1	S1	S1	S1
ระดับความลึก	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052	042-052
จุดที่	791 #	891 #	951 #	091 #	191 #	291 #	391 #	491 #	591 #	691 #	791 #	891 #	991 #	1091 #	1191 #	1291 #	1391 #	1491 #	1591 #	1691 #

กราฟแสดงอัตราส่วนน้ำหนักชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ในแต่ละระดับความลึก

หลุมขุดค้น

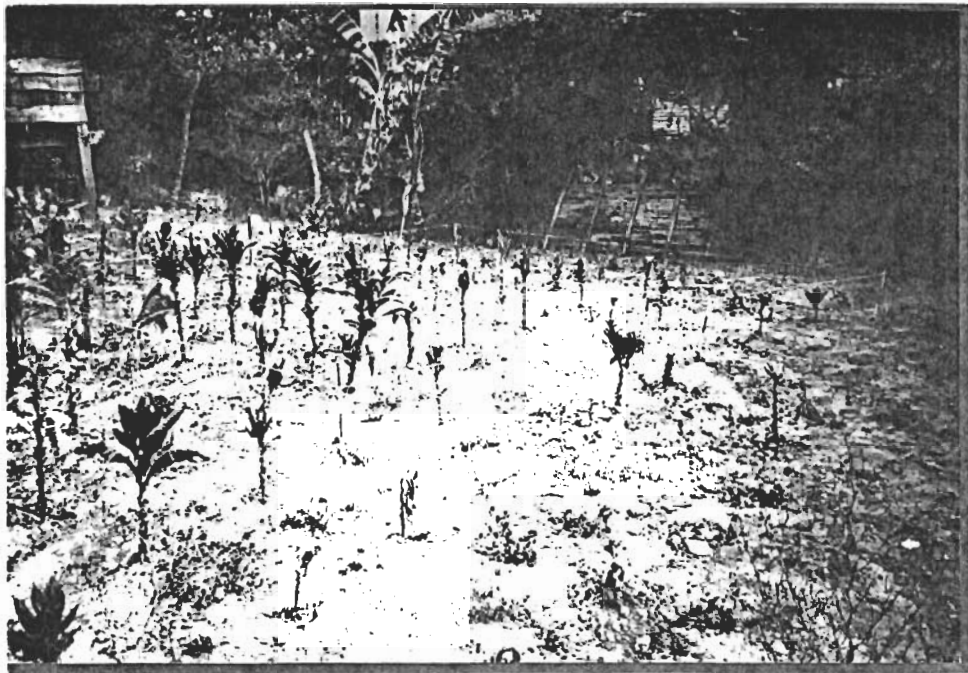
13 (34-35)

คูน้ำคันดินชั้นกลางและชั้นในด้านทิศตะวันตก ชุมชนโบราณบ้านเมืองไผ่

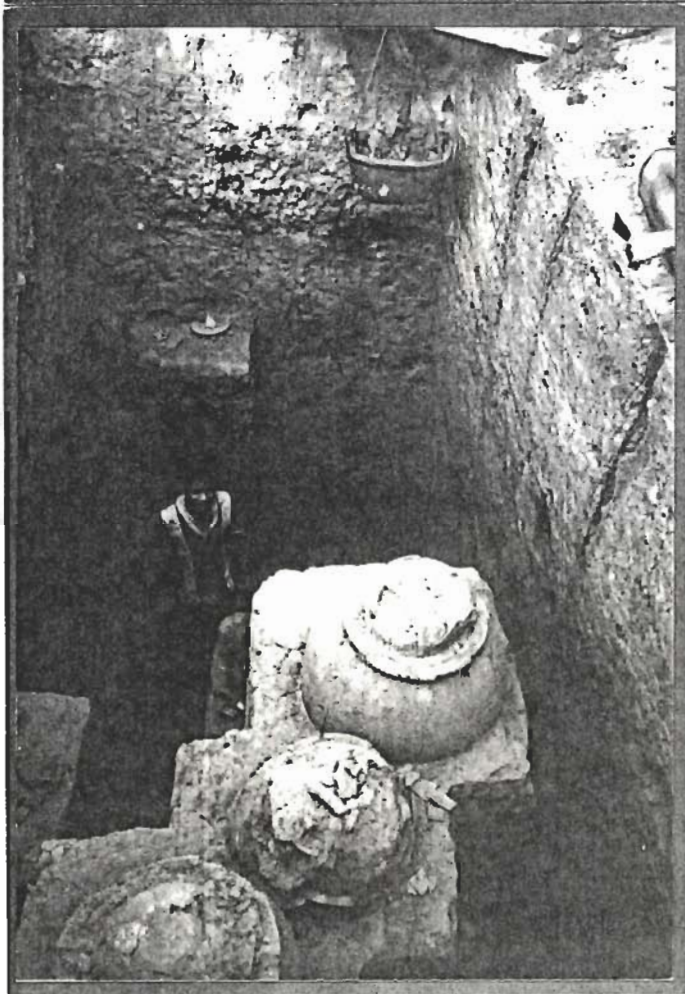
บริ เวณเนินดินที่ ลีอกชุดทดสอบ

สภาพผิวดินก่อนทำการขุดคั้นทาง โบร านคดี

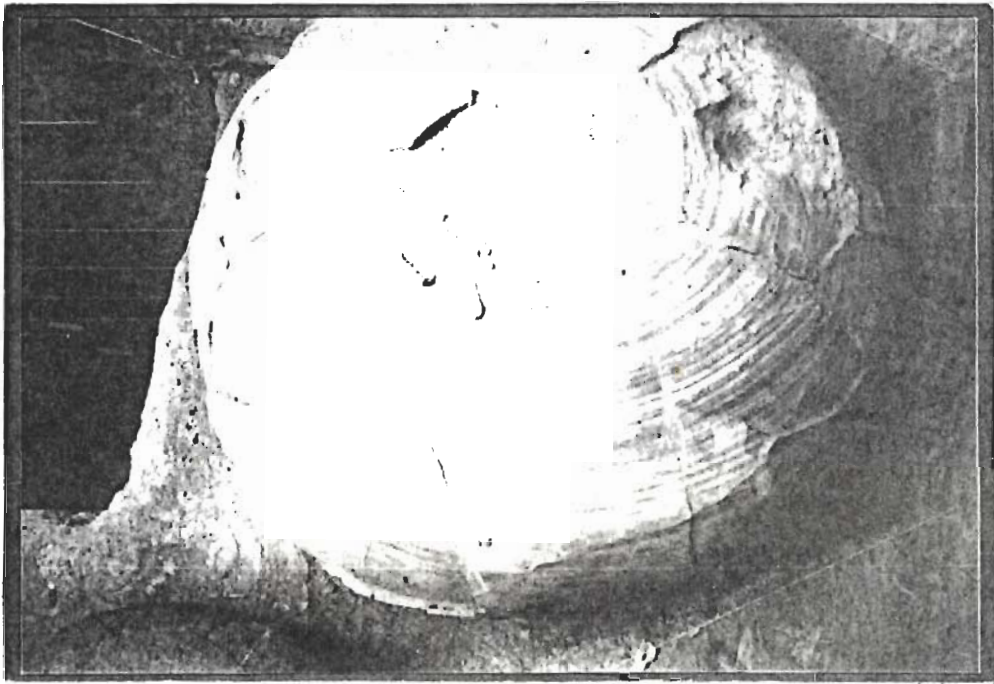

การเก็บหลักฐานทาง โบร านคดีบริเวณผิวดินก่อนทำการขุดคั้น

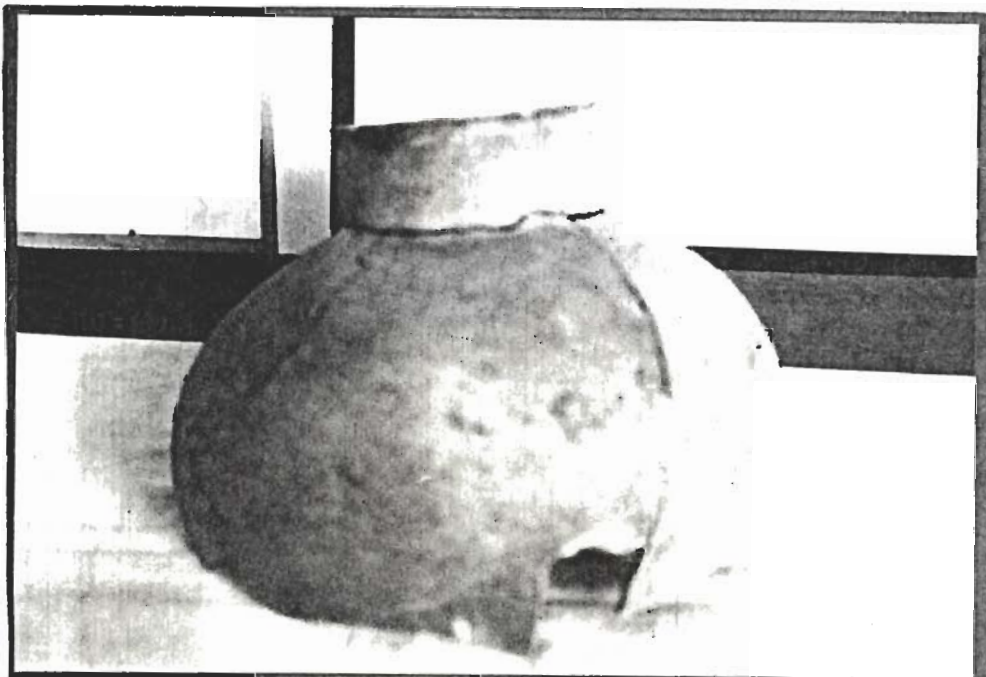

บน การขุดค้นโดยใช้เครื่องมือ
เบา เพื่อป้องกันไม่ให้ลัก
ฐานทางโบราณคดีเกิดความ
เสียหาย

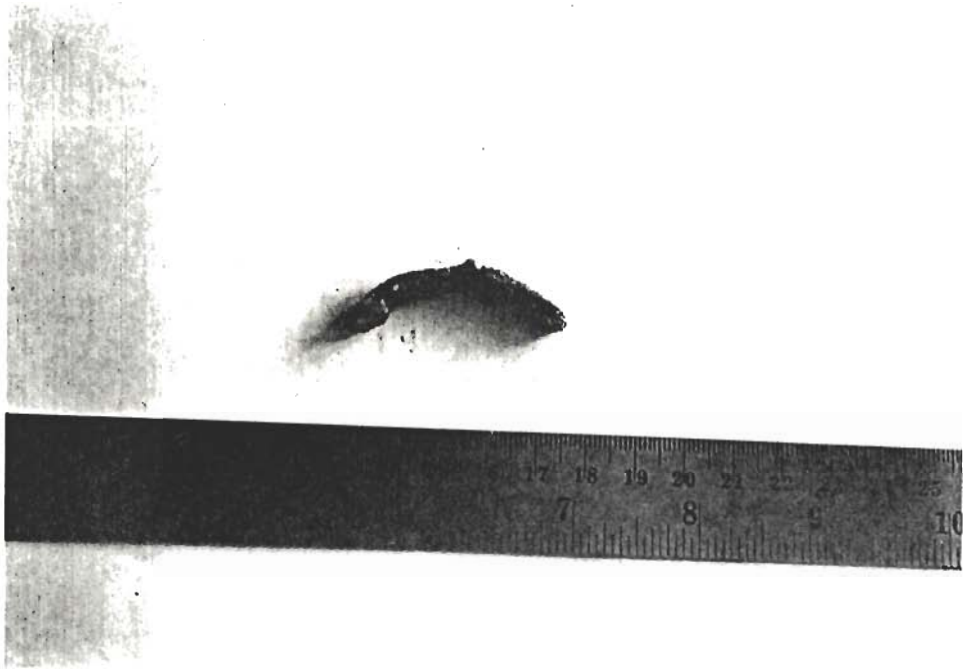
ล่าง กลุ่มภาชนะดินเผามีฝา
ครอบภายในบรรจุ
กระดูก

โอ่ง ผิว เรียบตกแต่งด้วยลายเขียนสีดำเป็นเส้นคานาเนนแนววางกับตัวภาชนะ

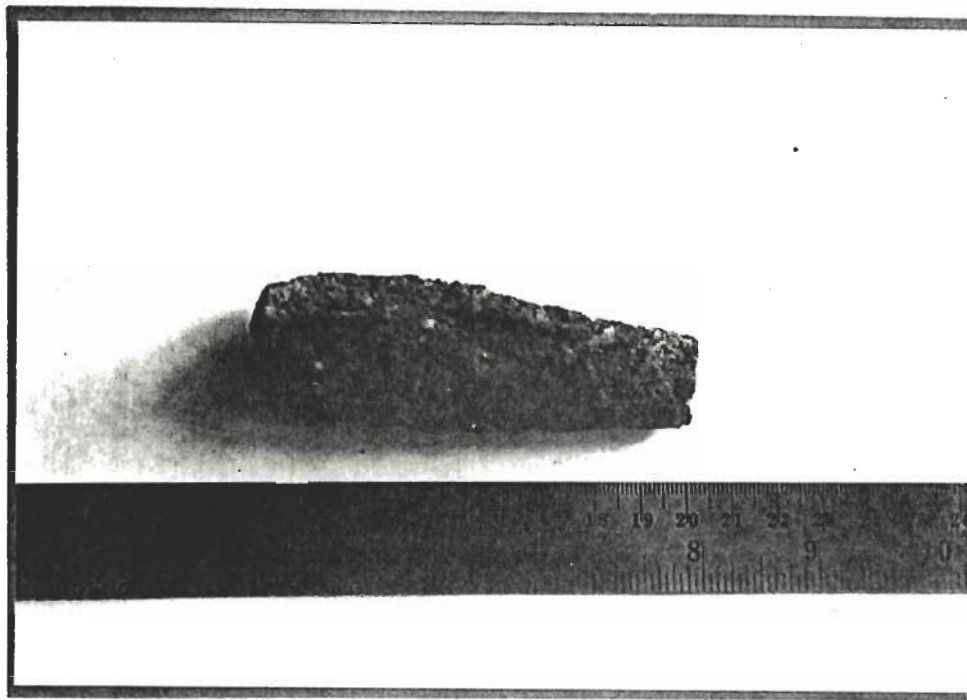
ภาชนะดินเผาผิว เรียบ คอยาวหนา ปั้นมาต่อกับภาชนะคนละครึ่ง

ชิ้นส่วนกำไลสำริด พบในระดับความลึก 220-230 เซนติเมตร จากระดับมาตรฐานสมมติ

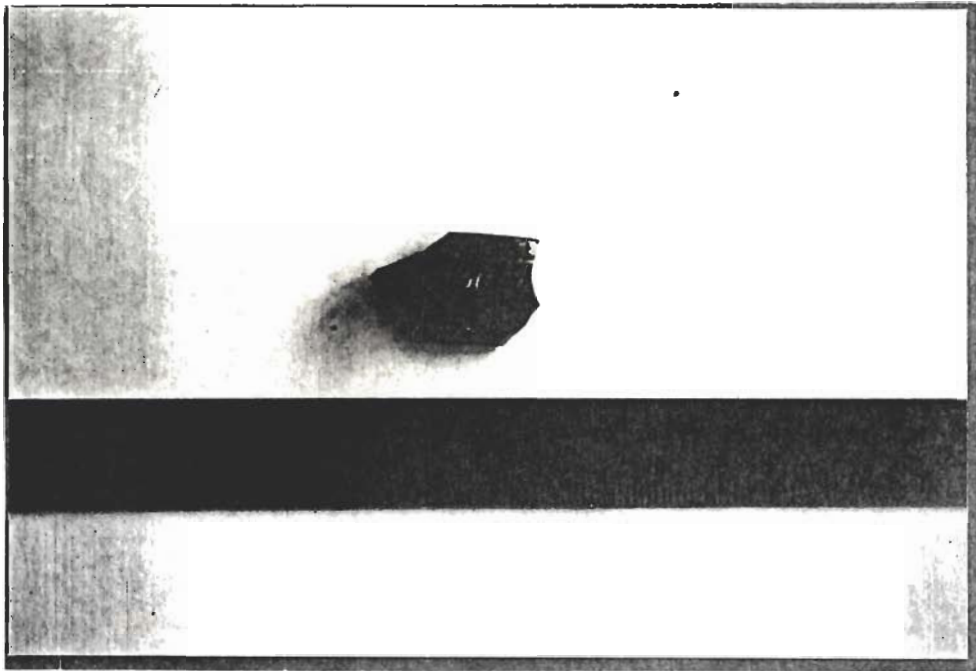
ลูกกระพรวนสำริด พบในระดับความลึก 350-360 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

ชิ้นส่วนใบหอกเหล็ก พบในระดับความลึก 330-340 เซ็นติเมตร จากระดับมาตรฐานสมมติ

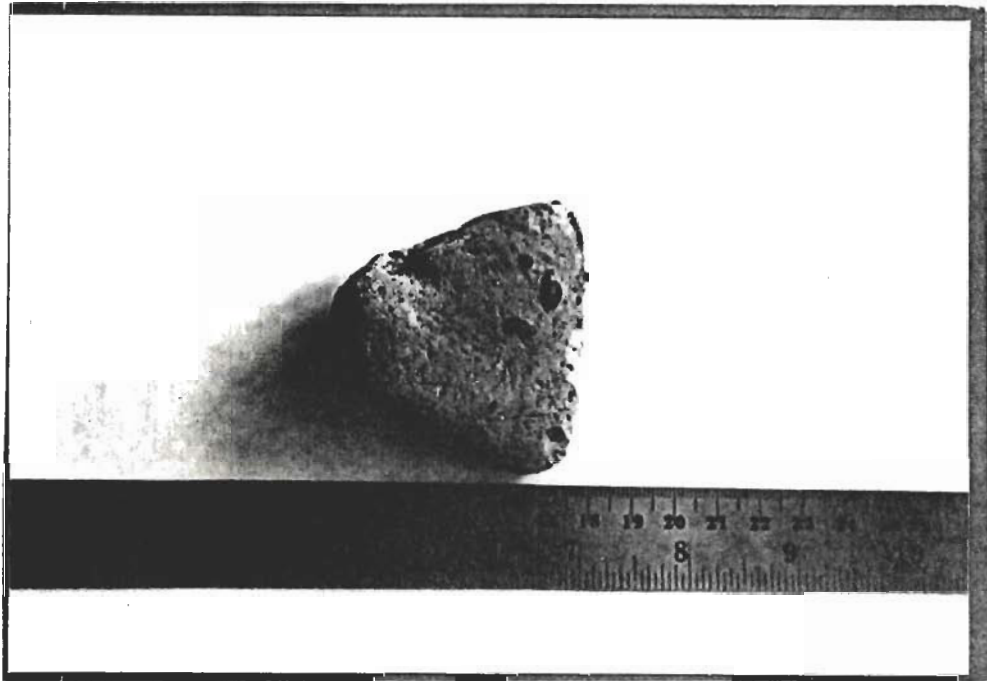
ขวานเหล็กพบในระดับความลึก 330-340 เซ็นติเมตร จากระดับมาตรฐานสมมติ

ชิ้นส่วนกำไลแก้วสีน้ำเงินอมฟ้า พบในระดับความลึก 380-390 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐาน
สมมติ

ขวานหินขัด พบในระดับความลึก 50-60 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

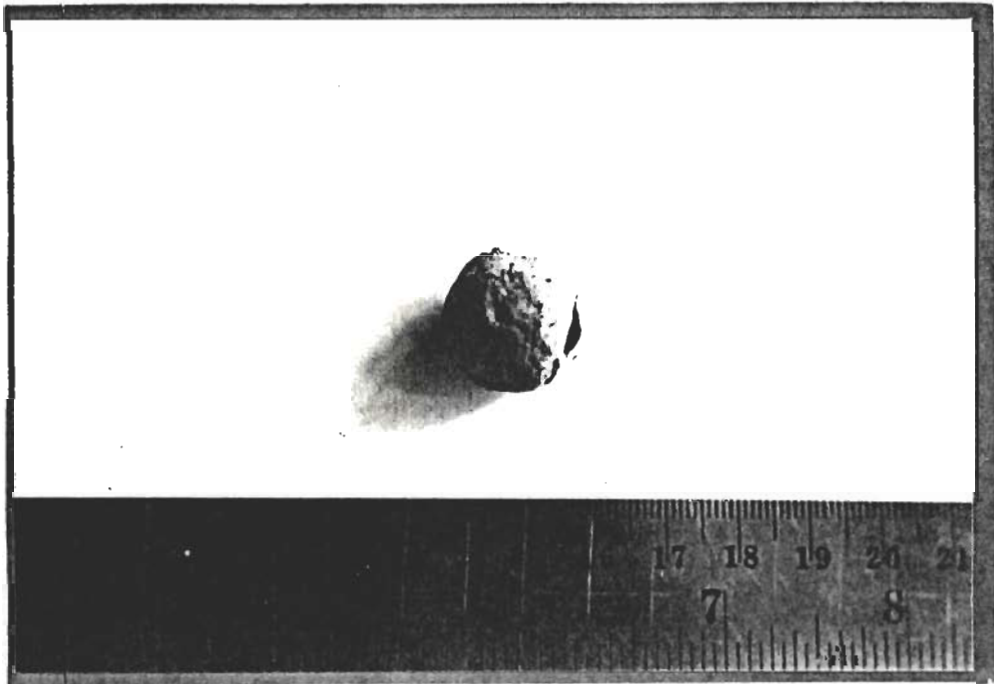
ชิ้นส่วนขวานดินเผา พบในระดับความลึก 40-50 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

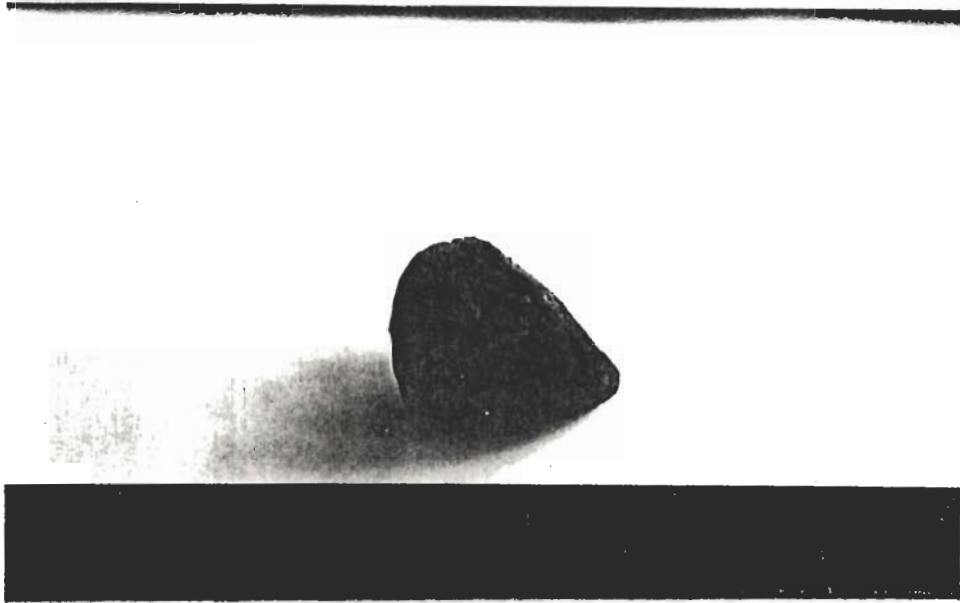
ตุ๊กตาดินเผารูปโค พบในระดับความลึก 100-110 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

เบี้ยดินเผา พบในระดับความลึก 140-150 เซ็นติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

ลูกกระสุนดินเผา พบในระดับความลึก 400-410 เซ็นติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

ดินเผารูปหยดน้ำ พบในระดับความลึก 80-90 เซนติเมตรจากระดับมาตรฐานสมมติ

กลุ่มดินที่ถูกไฟเผาผิวหน้าเรียบ พบในระดับความลึกตั้งแต่ 100-300 เซนติเมตร
จากระดับมาตรฐานสมมติ